

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Vedat ALMALI

TÜRKİYE'DE KALKINMA AJANSLARI: DOĞU ANADOLU
KALKINMA AJANSI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2016

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Vedat ALMALI

TÜRKİYE’DE KALKINMA AJANSLARI: DOĞU ANADOLU
KALKINMA AJANSI ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Bayram COŞKUN

MUŞ-2016

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Muş Alparslan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Türkiye’de Kalkınma Ajansları: Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı Örneği” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Muş Alparslan Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir

22.11.2016

Vedat ALMALI

TEZ KABUL TUTANAĞI
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Bayram COŞKUN danıŐmanlıĐında, Vedat ALMALI tarafından hazırlanan bu çalışma 28/10/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

BaŐkan: Prof. Dr. Bayram COŞKUN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Bünyamin BEZCİ

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Atik ASLAN

İmza:
İmza:
İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

.../.../2016

Doç. Dr. Mehmet Kamil COŞKUN
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ.....	VII
KISALTMALAR	VIII
TABLolar DİZİNİ	IX
ŞEKİLLER DİZİNİ	XI
GRAFİKLER DİZİNİ	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGE VE KALKINMA KAVRAMI İLE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ GENEL NİTELİĞİ

1.1. BÖLGE KAVRAMI	3
1.1.1. Bölge Kavramı	3
1.2. BÖLGE TÜRLERİ	7
1.2.1. Ekonomik Açıdan Bölge Türleri.....	7
1.2.1.1. Homojen Bölge	7
1.2.1.2. Kutuplaşmış (Polarize) Bölge	8
1.2.1.3. Plan Bölge.....	10
1.2.2. Ekonomik Gelişmişlik Derecelerine Göre Bölgeler	11
1.2.2.1. Az Gelişmiş Bölge	11
1.2.2.2 Gelişmiş Bölge.....	12
1.3. KALKINMA KAVRAMI.....	13
1.3.1. Sürdürülebilir Kalkınma.....	14
1.3.2. Bölgesel Kalkınma	16

1.4. BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI	17
1.4.1. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	18
1.4.2. Kalkınma Ajanslarına ilişkin Kavramsal Çerçeve	19
1.4.3. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Amaç, Görev ve Fonksiyonları.....	20
1.4.4. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Finansal Yapısı	22
1.4.5. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Türleri	23
1.4.5.1. Kuruluş Biçimlerine Göre Ajanslar	23
1.4.5.2. Faaliyetlerine Göre Kurulan Ajanslar:	24
1.4.5.3. Fonksiyonlarına Göre Ajanslar	24
1.4.5.4. Mali Yapılarına Göre Ajanslar.....	25
1.4.5.5. Sundukları Hizmetlere Göre Ajanslar	25
1.4.6. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Genel Örgütlenme Biçimleri	25

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYEDE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

2.1. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ ORTAYA ÇIKIŞI.....	27
2.2. TÜRKİYE’DE İSTATİSTİKİ BÖLGE BİRİMLERİ SINIFLANDIRILMASI	28
2.3. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ GÖREV VE YETKİLERİ	33
2.4. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ İDARİ YAPISI.....	34
2.5. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ FİNANSAL YAPISI.....	36
2.6. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ DENETİMİ.....	37
2.7. TÜRKİYE’DE KALKINMA AJANSLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER	39

2.7.1. Doğrudan finansman desteği.....	40
2.7.1.1. Proje Teklif Çağrısı.....	41
2.7.1.2. Doğrudan Faaliyet Desteği.....	41
2.7.1.3. GÜdümlü Proje Desteği.....	42
2.7.2. Faiz Desteği.....	42
2.7.3. Faizsiz Kredi Desteği	42
2.7.4. Teknik Destek	42
2.8. TÜRKİYE’DE KALKINMA AJANSLARINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER ..	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSININ İDARİ YAPISININ VE PROJE DESTEKLERİNİN İNCELENMESİ

3.1. DOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI (DAKA).....	45
3.2. AJANSIN MİSYONU VE VİZYONU	45
3.3. DOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI’NIN TEŞKİLAT YAPISI	45
3.3.1. Kalkınma Kurulu.....	46
3.3.2. Yönetim Kurulu	47
3.3.3. Genel Sekreterlik.....	47
3.3.4. Ajans Bünyesinde Bulunan Birimler	48
3.3.4.1. Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi (PPKB)	48
3.3.4.2. Program Yönetim Birimi (PYB)	49
3.3.4.3. İzleme ve Değerlendirme Birimi (İDB)	49
3.3.4.4. İdari Mali İşler Birimi (İMİB).....	50
3.3.4.5. Yatırım Destek Ofisleri (YDO).....	51
3.3.4.6. İç Denetçi	51
3.4. DAKA TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEK TÜRLERİ	52
3.4.1. Doğrudan Faaliyet Desteği.....	52
3.4.2. Teknik destek	53

3.4.3. Faiz Desteği ve Faizsiz Kredi Desteği	54
3.5. DOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI TARAFINDAN 2011-2015	
YILLARI ARASINDA DESTEKLENEN MDP VE DFD' LER	54

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DAKA KALKINMA KURULU ÜYELERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

4.1. ARAŞTIRMA HAKKINDA	69
4.1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı:	69
4.1.2. Araştırmanın Anakütlesi ve Örneklemi	70
4.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	70
4.1.4. Araştırmanın Değişkenleri ve Hipotezleri	70
4.1.5. Araştırmanın Yöntemi.....	72
4.2. VERİLERİN ANALİZİ	73
4.2.1. Araştırmaya Katılanların Demografik Bilgileri	74
4.2.2. Ölçeklerin Faktör ve Güvenilirlik Analizleri	75
4.2.3. Karşılaştırma Analizleri	79
4.2.4. Ölçeklere Göre İlişki Analizi	85
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	87
KAYNAKÇA	90
EKLER.....	97
ÖZGEÇMİŞ.....	100

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKİYE’DE KALKINMA AJANSLARI: DOĞU ANADOLU KALKINMA
AJANSI ÖRNEĞİ

Vedat ALMALI

Danışman: Prof. Dr. Bayram COŞKUN

2016, 115 Sayfa

Tezin amacı, DAKA’nın idari işleyiş ve faaliyetlerinin, etkinliğinin kalkınma kurulu üyeleri gözüyle nasıl görüldüğünün araştırılmasıdır. Bu kapsamda çalışmada bölgesel kalkınmanın kurumsal yanı olan Kalkınma Ajanslarının Dünyada ve Türkiye’de ortaya çıkışı ve gelişiminin incelenmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında 5449 sayılı kanun çerçevesinde, Kalkınma Ajanslarının Türkiye’deki durumuna değinilmiştir. Türkiye’de uygulanmaya başlamasından itibaren ajansların örgütlenme özellikleri, yasal statüleri, işlevleri ve finansman kaynakları tezde yer verilen konulardandır. Ayrıca DAKA’nın idari işleyişi ile yıllara göre sağlanan destek türlerine ilişkin bilgiler DAKA veri tabanından yararlanarak aktarılmıştır. DAKA’nın çalışma ve desteklerinden yola çıkarak Kalkınma Ajanslarının bölgesel kalkınmaya etkileri üzerinde durulmuştur. Son olarak DAKA Kalkınma Kurulu üyelerine yönelik bir anket çalışması yapılmıştır.

Anket sonuçlarının analiz ve değerlendirme süreci sonucunda “*Ajansın paydaşlar ile etkin bir şekilde hareket etmediği ve mali kaynakların yeterli olmadığı*” yönünde sorunlar bulgulanmıştır. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak ise “*Ajansların paydaşlar ile daha etkin iletişim kanallarını kullanması gerektiği, yapılan toplantıların verimliliğini arttırmak için toplantılara katılımın arttırılması ve istişare sonucunda ortaya çıkan tavsiye kararlarının yönetim kurulunca dikkate alınarak uygulanması gerekmektedir. Bu bağlamda bölgesel kalkınmanın sağlanabilmesi için bölge ihtiyaçlarına uygun daha fazla proje desteği sağlanmalıdır*” şeklinde çözüm önerileri sunulmuştur. Bu çalışmanın bölgesel ve ulusal kalkınmada önemli bir rol oynayabilecek kalkınma ajanslarının idari yapı ve faaliyetlerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca Kalkınma Ajanslarının daha etkin yapılar haline dönüşmesi için bir takım çözüm önerileri getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: DAKA, Kalkınma Ajansı, Bölgesel Kalkınma

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
DEVELOPMENT AGENCIES IN TURKEY: THE CASE OF EASTERN
ANATOLIA DEVELOPMENT AGENCY

Vedat ALMALI

Advisor: Professor Bayram COŞKUN

2016, Page: 115

The aim of the thesis is to evaluate the administrative functions and activities, and the effectiveness of Eastern Anatolia Development Agency (DAKA) in perspective of members of development committee. In this context, it aimed to investigate the emergence of development agencies which are the corporate side of regional development in the world and Turkey. In addition, the situation of the Agencies in Turkey is discussed within the framework of the law no. 5449. From the beginning of implementation of agencies, the topics such as the organizational characteristics, legal status, functions and funding sources of the agencies are included in the thesis. Also, the data related to administrative functioning of DAKA and the type of support provided by year is conveyed using DAKA database. Based on the work and support of DAKA, it is focused on the effect of agencies on the regional development. Finally, a survey was conducted for DAKA Development Board.

The analysis and evaluation of the survey results, it is discovered that the agencies do not act effectively with their stakeholders, and the financial resources are not adequate. To solve these problems, agencies should use more effective communication channels with their stakeholders, increase the participation in meetings in order to increase efficiency of meetings, and the recommendation resulting from consultation should be taken into account and implemented by management committee. In this context, in order to ensure regional development more projects which are suitable for needs of the region should be supported. This study is expected to contribute to a better understanding of administrative structure and activities of the development agencies which can play a fundamental role in regional and national development. Moreover, it has introduced a number of solutions in order to expand the development agencies into more efficient structures.

Key Words: DAKA, Development Agencies, Regional Development

ÖNSÖZ

Bu çalışma kalkınma ajanslarının ortaya çıkışı ve gelişimini ele alarak, DAKA'nın idari işleyiş ve faaliyetleri ile proje değerlendirme süreçlerindeki etkinliğini ortaya koymaya yöneliktir. Bölgesel kalkınma açısından oldukça önemli olduğunu düşündüğüm kalkınma ajanslarının, kalkınma kurulu üyeleri gözünden ajansın etkinliğinin değerlendirilmesi literatüre yeni bir çalışma/bakış açısı katması beklenmektedir.

Çalışmamın bugünlere gelmesinde birçok kişi değerli katkılarda bulunmuştur. Bu nedenle lisansüstü eğitimim süresince gelişimime katkıda bulunan değerli hocalarıma ve özellikle bilgi birikim ve deneyimleriyle tezimin her evresinde desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Bayram Coşkun'a teşekkürü bir borç bilirim. Tezim süresince çok değerli katkılarını gördüğüm Doç. Dr. Ömer Faruk Altunç, Yrd. Doç. Dr. Berat Çiçek ve Arş. Gör. Mecit Yıldırım'a şükranlarımı sunarım. Doğduğum günden bugüne kadar olduğu gibi tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen başta Babam Abdulhelim Almalı'ya, aileme ve en büyük destekçim olan eşim Ela'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BKA	: Bölgesel Kalkınma Ajansları
DAKA	: Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı
DÇKK	: Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu
DFD	: Doğrudan Faaliyet Desteği
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DDK	: Devlet Denetleme Kurulu
EURADA	: Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği
GAP	: Güneydoğu Anadolu projesi
İBBS	: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırılması
İDB	: İzleme ve Değerlendirme Birimi
İMİB	: İdari Mali İşler Birimi
KA	: Kalkınma Ajansı
KAPFDY	: Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği
MDP	: Mali Destek Programı
PPKB	: Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi
PYB	: Program Yönetim Birimi
STK	: Sivil Toplum Kuruluğu
TDK	: Türk Dil Kurumu
YDO	: Yatırım Destek Ofisleri

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Türkiye’de Plan Bölge Uygulamaları	11
Tablo 2. Ülkelere Göre Kalkınma Ajansı Kuruluş Yılları Ve Kalkınma İçerikleri	19
Tablo 3. Kalkınma Ajansları Gelir Kaynakları	22
Tablo 4. Türkiye’de Kalkınma Ajansları Kuruluş Bilgileri	30
Tablo 5. DFD Kapsamında Sağlanan Desteklere Başvuru Yapabilecek Kurumlar	53
Tablo 6. 2011 Yılı DFD Kapsamında Sağlanana Destekler	54
Tablo 7. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımının Özendirilmesi MDP	55
Tablo 8. 2012 Yılı Yatırım Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	56
Tablo 9. 2012 Yılı Hakkâri İlinde Meyve Ve Sebzeçiliğın Geliştirilmesi MDP	57
Tablo 10. 2012 Yılında DFD Kapsamında Desteklenen Projeler	58
Tablo 11. Yatırım ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	59
Tablo 12. 2013 Yılı İktisadi Kalkınma MDP	60
Tablo 13. 2013 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler	61
Tablo 14. 2014 Güçlü Girişimcilik MDP	62
Tablo 15. 2014 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler	63
Tablo 16. 2015 Yılı Yatırım ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	64
Tablo 17. 2015 Yılı Rekabetçiliğın Geliştirilmesi MDP	65
Tablo 18. 2015 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler	66
Tablo 19. İllere Göre MDP Kapsamında Desteklenen Proje Sayısı	67
Tablo 20. İllere Göre DFD Kapsamında Desteklenen Proje Sayısı	67
Tablo 21. 2011-2015 Yılları Gelirler Tablosu (TL).....	68
Tablo 22. Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeğı ve Kodları	71
Tablo 23. DAKA’nın İdari Yapısı, İşleyişı ve Faaliyetleri Ölçeğı ve Kodları	71
Tablo 24. DAKA Tarafından Desteklenen Projeler ve Bu Projelerin Genel Durumları Ölçeğı ve Kodları	71
Tablo 25. Demografik Bilgiler	74
Tablo 26. Ölçeklerin Faktör Yükleri	75
Tablo 27. Güvenilirlik Analizi	76

Tablo 28. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA ile İlgili Algılarının Cinsiyete Göre Farklılığını İnceleyen T Testi.....	79
Tablo 29. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA ile İlgili Algılarının Yaş'a Göre Farklılığını İnceleyen Anova Testi.....	79
Tablo 30. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA ile İlgili Algılarının Eğitim Durumlarına Göre Farklılığını İnceleyen Anova Testi.....	80
Tablo 31. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA ile İlgili Algılarının Kalkınma Kurulunda Bulunma Sürelerine Göre Farklılığını İnceleyen Anova Testi	80
Tablo 32. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA ile İlgili Algılarının Mensubu Olunan Kuruma Göre Farklılığını İnceleyen Anova Testi	81
Tablo 33. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA'yla İlgili Algılarının Bulunulan ile Göre Farklılığını İnceleyen Anova Testi.....	81
Tablo 34. İllere Göre İfadelere Verilen Cevapların Anlamlılık Durumunu Gösteren Anova Testi	82
Tablo 35. Ölçeklerin Birbirleriyle İlişisini Gösteren Korelasyon Analizi	85
Tablo 36. Hipotez Testi Sonuçları	86

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Polarize Bölge	9
Şekil 2. Sürdürülebilirlik Kavramının Çevre, Ekonomi Ve Sosyal Değerler İle Arasındaki İlişki	15
Şekil 3. Sürdürülebilir Kalkınmanın İlkeleri ve eylem alanları	16
Şekil 4. Düzey 2 Grubunda Yer Alan 26 İstatistiki Bölge Biriminin Türkiye Üzerindeki Dağılımı Ve Kuruluş Yılları.....	31
Şekil 5. Düzey 1 Grubunda Yer Alan 12 İstatistiki Bölge Biriminin Türkiye Üzerindeki Dağılımı	32
Şekil 6. Kalkınma Ajansları Destek Türleri.....	40
Şekil 7. DAKA Teşkilat Şeması	46

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. 2011 Yılı DFD Kapsamında Sağlanana Destekler	55
Grafik 2. 2012 Yılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımının Özendirilmesi MDP	56
Grafik 3. 2012 Yılı Yatırım Alt Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	57
Grafik 4. 2012 Yılı Hakkâri İlinde Meyve Ve Sebzeçiliğın Geliştirilmesi MDP	58
Grafik 5. 2012 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler	59
Grafik 6. 2013 Yılı Yatırım ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Projeleri MDP	60
Grafik 7. 2013 İktisadi Kalkınma MDP	61
Grafik 8. 2013 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler	62
Grafik 9. 2014 Güçlü Girişimcilik MDP	63
Grafik 10. 2014 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler	64
Grafik 11. 2015 Yılı Yatırım ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP	65
Grafik 12. 2015 Yılı Rekabetçiliğın Geliştirilmesi MDP	66
Grafik 13. 2015 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler	67
Grafik 14. İfadelere Verilen Cevaplara İlişkin Ortalamalar.....	77
Grafik 15. Ölçek Ortalamaları.....	78

GİRİŞ

Bölgeselleşme ve yerelleşme olguları devletlerin, dünyadaki değişim hareketlerine kayıtsız kalmamak ve zamanın gerisinde kalmamak için siyasi, ekonomik ve sosyal yapılarında değişimlere sebep olmuştur. Bu bağlamda birçok devlet, içsel kaynakların etkin kullanılması iller ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi amacıyla bölgesel düzeyde faaliyet göstermek üzere kalkınma ajanslarını kurmuştur. Ajanslar ile benimsenen ilke, ülkenin kaynaklarının tam kapasite ile en verimli şekilde kullanılmasıdır.

Günümüzde toplumlar ekonomik kalkınmanın yanında sosyal yaşam kalitelerinin de gelişmesini yönetimlerden talep etmeye başlamışlardır. Geçmiş dönemlerdeki kalkınma anlayışı büyük altyapı yatırımlarını kalkınmanın ön koşulu olarak kabul etmekteyken; günümüzde bilgiye dayalı kalkınma, beşeri sermaye, karşılıklı etkileşim, yerel kültür gibi kavramlar önem kazanmıştır. Bu kavramlar ile beraber içsel dinamiklerin ortaya çıkarılması ve bölgelerarası farkların ortadan kaldırılması temel hareket noktası olmuştur.

Bölgelerarası farkların doğmasındaki en temel sebep, coğrafi olarak belirli niteliklere sahip merkezlerin etrafında toplanan yatırımlar ve ekonomik faaliyetler olarak gösterilmektedir. Devletler ortaya çıkan bu farklılıkları gidermek için çeşitli kalkınma politikaları üretmek zorundadırlar. Bu sebeple sosyal ekonomik kalkınmanın ve bölgesel gelişmenin yerelde de sağlanması için kalkınma ajanslarının kurulması öngörülmüştür. Bölgesel gelişme ile sadece geri kalmış bölgelerin kalkındırılması hedeflenmemekte aynı zamanda bütün bölgelerin sürdürülebilir ve rekabete dayalı kalkınma çabasına girmesi hedeflenmektedir. Özellikle yerel yönetimler ve özel sektörün sürece dâhil edilmesi zorunluluk haline gelmiştir.

AB süreci ile beraber, 2000’li yıllar Türk Kamu yönetiminde önemli reformların yaşandığı bir dönem olmuştur. Gerek merkezi gerekse de yerel yönetimlerde önemli ve köklü yasal düzenlemeler yapılmıştır. 2011 yılında ulusal düzeyde kalkınma planı hazırlayan DPT’nin kaldırılıp Kalkınma Bakanlığının kurulması ile yeni kalkınma anlayışının temelleri atılmıştır. Bu anlayışın kalkınma ajanslarının yapılanmasıyla yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Ülkemizde 2006 yılından itibaren rekabet gücünün artırılması, istihdamın artırılması, bölgesel gelişmişliğin sağlanması, sosyal dayanışmanın (hemşehrilik bilincinin) güçlendirilmesi ve kamu hizmetlerinde etkinliğin sağlanması için kalkınma ajanslarının kurulması öngörülmüştür.

Bu çalışma, dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde tez konusu ile bağlantılı olan bölge, kalkınma, sürdürülebilir kalkınma ve istatistiki bölge birimleri sistemine kavramsal olarak değinilmiştir. İkinci bölümde Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının ortaya çıkışı ve gelişimi 5449 sayılı kanun çerçevesinde incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise DAKA’nın 2010-2015 yılları arasında sağladığı destek miktarları ve destek türleri incelenmiştir. Son bölümde ise DAKA’nın idari işleyişi, hizmet ve faaliyetleri ile proje değerlendirme süreçlerinin kalkınma kurulu üyeleri tarafından nasıl değerlendirildiğine yönelik yapılan anket çalışması değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BÖLGE VE KALKINMA KAVRAMI İLE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ GENEL NİTELİĞİ

1.1. BÖLGE KAVRAMI

Bölge kavramı ile ilgili sosyal bilimlerde birçok tanıma rastlamaktayız. Bu tanımların bazıları bölgeyi salt ekonomik açıdan tanımlamakta, bazıları ise siyasi ve sosyokültürel açıdan tanımlamaktadır. Aşağıdaki bölümde bölge kavramı ile ilgili literatürde yer alan bazı tanımlara açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

1.1.1. Bölge Kavramı

Bölgeyi tek bir tanımla açıklamak veya tek bir tanımdan yola çıkarak bölgeyi açıklamak belli bazı zorluklara yol açacaktır. Gelişen dünyada meydana gelen yeni yaşam koşullarını kavrama gayreti bölgeyi yeniden anlamak için yeni bakış açıları geliştirmeyi bir zorunluluk haline getirmiştir. Bunun en önemli nedeni günümüzde anlık olarak yeni bölgelerin oluşması potansiyelidir. Bu tip bölgelere örnek olarak sel, deprem, terör ve ekonomik kriz bölgesi gibi bölgeler gösterilebilir. Bu şekilde oluşan bölgeler onları var eden sorun ya da etki kaybolduktan sonra ortadan kalkmaktadırlar. Bunun yanı sıra bölge tanım ve içeriği ana hatlarıyla dört başlık altında toplanabilir. Bunlar; Homojen, Polarize, Plan ve Coğrafi bölgelerdir. Ayrıca bölgeler içindeki buldukları ekonomik şartlar bağlamında, gelişmiş ve az gelişmiş bölgeler olarak da tanımlanabilmektedirler (Aldur, 2014: 24).

Bölge kavramının çağrıştırdığı anlam dönemselsel olarak farklılıklar göstermiştir. Tarımsal dönemlerde, çiftçiler toprak ve iklim koşullarının benzerliklerine göre belli bazı yerleri tanımlamak için bölge kavramını kullanmışlardır. Bu dönemde bölge kavramı; bir mekân parçasının diğer yerlerden farkını ortaya koymak için kullanılmıştır. Bölge kavramının bilimsel olarak tanımlanması ise 18. yüzyıla rastlamaktadır. Bu dönemde haritacılar sınır tanımlamaları için bölge kavramını kullanmaya başlamışlar ve ilk bölge tanımları nehirleri ve dağ zirvelerini tanımlamak için kullanılmıştır. Ulus devletlerin ortaya çıkması ile beraber, ulusal bütünleşmenin temel koşulunun ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi olarak vurgulanmıştır. Bu dönemde kalkınma ekonomisinin değer kazanması, bölgesel politikalar ve bölge planlama kavramlarının önem kazanmasına sebep olmuştur. 1970'li yıllarda ise bölge kavramı, yerellik kavramına

doğru dönüşüm göstermiştir. Bunun temel sebebi, ulusun bir alt birimi olarak tanımlanan bölge yerine, kendi olanakları ve birikimlerine dayalı olarak var olma mücadelesini sürdüreceğ yerel kavramının gündeme gelmesidir. 1980’li yıllara gelindiğinde, küresel etkileşim ile beraber yerelin rekabet gücü ortaya çıkmış ve farklı ağlar içinde var olabilmesi için, bir bütünün bölge olarak tanımlanması ortaya çıkmıştır. Artık bölge 1960 yıllardaki “yarı kapalı ekonomik sistem” olmaktan öte, dünya üzerinde farklı amaçlar içinde yer alabilen ve küresel anlamda etkileşim içinde olan bir yapıdır (Eraydın, 2004: 126-127).

Bölge kavramı, kamu yönetimi sözlüğünde dört gruba ayrılmış her bir grup için farklı tanımlama yapılmıştır. İlk tanıma göre bölge; “coğrafi ya da toplumsal özelliklerinden ötürü bir bütün oluşturan ve bu özellikleriyle kendisine bitişik olan ve başka yörelerden farklılaşan toprak parçasıdır”. İkinci tanıma göre bölge; “merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında yer alan ara yönetim kademesi,” üçüncü tanıma göre bölge; “belli hizmetlerin eşgüdümü için oluşturulmuş il üstü coğrafi yönetsel birim” ve dördüncü tanıma göre “yerel yönetim birimi” olarak tanımlanmıştır (Bozkurt vd., 2008: 39).

Geleneksel anlayışta bölge, yan yana gelmiş yerel birimlerin mekânsal bütünlüğü ile oluşan, ulus devlet dışına kapalı, ulus devletin denetiminde, sınırları çizilmiş bir birim olarak ifade edilir. Küresel anlayışta ise bölge, ilişki ağı ile belirlenen, mekânsal süreklilik koşulu olmayan yerellerin oluşturduğu, uluslararası ilişkilere doğrudan açılan, sınırları değişken bir birimi ifade eder (DPT, 2000: 7).

Scot’a göre; “bölge anlayışı dünya çapında da Avrupa birliği açısından da tartışılan bir kavramdır. Bölgeler, doğal yapılarına, çevrelendikleri coğrafi sınırlara, topoğrafyaya, jeolojik veya ekolojik özelliklerine göre tanımlanmaktadır. Bir bölge kimi zaman nüfus, ortak dil, etnik yapı veya kültürlerin yoğunlaştığı yerleşim yeri anlamına da gelmektedir. Bunun yanında bölge kavramıyla aynı zamanda yönetsel, politik düzeyde var olan birlikteliği tanımlama adına sosyal ve ekonomik olarak yapılan yapay bölümlenmelerde ifade edilebilmektedir (Çimen, 2012: 51-52).

Parlak’a (2002: 255- 256) göre bölge, kentten daha büyük, ülkeden daha küçük, yönetsel sınırları ulus yönetsel birim sınırları ile çakışan, ama etkileşim açısından o sınırları aşabilen, yerinden yönetilen, katılımcı yönetime ve bütçeye sahip bir planlama

ve yönetim birimi olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de ise bölge daha çok merkezi yönetimin taşra örgütlenmesi bağlamında ele alınan; birkaç ilin birleştirilmesi ile oluşturulan, ilden daha geniş çaptaki coğrafi alanı ifade etmektedir.

Bölge kavramı bazen birden çok devleti veya kıtayı kapsayabilirken, bazen de devlet bağlamında alt bir düzey şeklinde de tanımlanabilmektedir. Uluslararası hukuka göre ortak çıkarları olan, coğrafi, siyasi ve ekonomik yönden yakın olan devletlerin oluşturdukları birlikler de bölge olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım dikkate alındığında Kuzey Amerika, Uzak Doğu, Güneydoğu Asya, Doğu Avrupa, Ortadoğu bölgeleri örnek olarak verilebilir (Şen, 2004: 4).

Bölge olgusu günümüze gelene kadar farklı algılayışlarla karşılaşmış hep uzak durulması gereken bir yapı olarak görülmüştür. Bunun en büyük nedeni; 19.yüzyılın ulus-devletinin, bölge yapılanmasına sıcak bakmaması; bölge yapılanmasının ulusal birliği ve bütünlüğü bozacağı endişesi olarak görülmektedir. Avrupa’daki hükümetler, eyaletler ve bölgeler arasındaki farklılıkları gidermeye çalışmakla yetinmiş, daha ileri gitmeye cesaret edememişlerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bölge olgusuna bakış açısı değişmiştir. Bu dönemden sonra devletler, kalkınma politikalarının uygulanmasında bölge olgusundan bir araç olarak yararlanma yolunu seçmişlerdir (Keleş, 1998: 3).

Bölge ifadesinin özellikle ülkemizde pek te pozitif bir anlam çağrıştırdığı söylenemez. Bunu Anayasalarımızda da görmekteyiz. 1961 Anayasasının 115. Maddesinde; “*Belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, birden çok ili içine alan çevrede, bu hizmetler için, yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilebilir.*” Bu Madde de ‘bölge’ ifadesi yerine ‘çevre’ ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. 1982 Anayasasının 126. Maddesinde ise “*Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezî idare teşkilâtı kurulabilir.*” denilmiştir. Bu maddede ise ‘bölge’ ifadesi yerine ‘merkezi idare teşkilatı’ ifadesi kullanılmıştır. Görüldüğü üzere anayasalarda bölge ifadesinin kullanılmasından sakınılmıştır. Bunun sebebi olarak, bölge ifadesinin; özerklik ve federalizm gibi anlamlar çağrıştırabileceği düşüncesinin yattığı söylenebilir (Keleş, 2011: 175).

Türkiye’nin bölgesel politikalar bağlamında durumu incelendiğinde idari yapılanmasında “bölge” esasının olmadığı görülür. Günümüzde bölge kavramı, ulus devletin temel fonksiyon ve yetkilerini paylaşacağı yeni bir idari, siyasi, coğrafi ve

kültürel bir kavramı ifade etmeye başlamıştır. Günümüzde Türkiye’de coğrafi olarak kullanılan bölge ayrımı ilk defa 1941 yılında yapılan Birinci Coğrafya Kongresinde ele alınmış ve yapılan araştırmalar sonucu Türkiye’nin 7 coğrafi bölgeden oluştuğu belirtilmiştir. Fakat bu bölgelerin herhangi bir idari fonksiyonu bulunmamaktadır. Bunun dışında hizmet yerinden yönetim kuruluşlarının bölge örgütleri, bölgesel yerel yönetim birlikleri, organize sanayi bölgeleri, turizm bölgeleri, endüstri bölgeleri, teknoloji geliştirme bölgeleri, serbest bölgeler, GAP idaresi ve Olağanüstü Hal Bölgesi, bölgenin çeşitli amaçlarla kullanılabilirdiğinin en önemli göstergesidir. Bugün pek çok merkezi teşkilata bağlı kurum ve kuruluşlar, kendilerine özgü bir bölge ayrımı yapmakta ve buna göre bölgesel örgütlenmelerini gerçekleştirmektedirler (Turan, 2005: 159-179).

Bölge kavramı ulus-devlet içinde, ulusal kalkınma veya siyasal ve kültürel kimlik bakımından bağımlı bir kavramken; günümüzde kendi kendini açıklayan bağımsız bir kavram haline gelmiştir. Bu düşünce ile bakıldığında bölge, ulus-devlet içinde siyasal manada “ayrılıkçılığı” çağrıştıran siyasal anlamdan, coğrafi bir adlandırmaya kadar önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Bugün bölge kavramı, ulus-devletin görev ve yetkilerinin paylaştırıldığı yeni bir idari, siyasi, coğrafi ve kültürel bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bugün bölge kavramı ülkeden ülkeye farklı anlamlarda kullanılabilir. Örneğin, Belçika’da “federe devlet”, İspanya’da “özerk topluluk”, Fransa’da ise bir “yerel yönetim kuruluşu” nu ifade etmektedir. Bölgenin en önemli özellikleri, hiyerarşik olarak ilin üzerinde olması, bir devleti ifade etmemesi bunun yanında hukuki ve idari bir varlık olmasıdır (Bayramoğlu, 2005: 37- 38).

Türkiye’de gerek 1961 Anayasası gerekse 1982 Anayasası olmak üzere birçok alanda bölge kavramının kullanılmaması dikkat çekmektedir. Bunun en büyük sebebi bölge kavramının ülkenin üniter yapısını olumsuz yönde etkileyecek negatif bir kavram olarak görülmesidir. Özellikle Türkiye’de bölge kavramına negatif yaklaşılmasının nedeni, “ülke içerisinde yaşanan etnik sorunlar ve bölünme endişesi” olarak gösterilebilir. Örneğin gelişmiş ülkelerde bölgesel kalkınmanın etkin ve asıl unsuru olan kurumlara bölgesel kalkınma ajansları ismi verilirken Türkiye’de benzer kurumların kurulması aşamasında bölgesel ibaresi kaldırılarak adı geçen kurumlara kalkınma ajansları ismi verilmiştir.

1.2. BÖLGE TÜRLERİ

Bölgelerin türlerini belirlemek için birbirinden farklı sınıflandırmalar yapmak mümkündür. Bölgeler ekonomik durumlarına, siyasi yapılarına göre belli bazı alanlarda birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Aşağıdaki bölümde bölge türleri ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir.

1.2.1. Ekonomik Açıdan Bölge Türleri

Ekonomik açıdan bölgeler kendi içinde 3'e ayrılmaktadırlar. Bunlar, Homojen bölge, kutuplaşmış bölge ve plan bölgedir. Homojen bölge ayrımı yapılırken ekonomik faaliyetlerin şekli ve gelir seviyeleri dikkate alınırken, kutuplaşmış bölge ise daha çok bölgelerin birbirleri olan ilişkilerine göre sınıflandırılmıştır. Plan bölge ise daha çok merkezi hükümet tarafından problemleri bölgeleri kapsayan bir sınıflandırma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kısımda bölge türleri ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.2.1.1. Homojen Bölge

Homojen bölge, bölgelerin ekonomik faaliyetlerinin şekline, coğrafi durumlarına, gelir seviyelerine, üretilen mal ve hizmetlerin cinsine, nüfusun sosyo-ekonomik özelliklerine göre seçilen bir veya birçok kriter bağlamında, aynı düzeyde olan ve birbirini takip eden kesimlerin oluşturduğu bütün olarak ifade edilebilir (Yılmaz, 2011: 41).

Homojen bölge kavramını tanımlamadan önce, bu kavramla bağlantılı olan, 'homojen', 'homojen alan' kavramlarının öncelikli olarak irdelenmesi gerekmektedir. Türk Dil Kurumunun (TDK) yapmış olduğu tanıma göre homojen; *bütün bileşenleri aynı yapı ve nitelikte olan, bağdaşlık* anlamlarına gelmektedir. Homojen alan ise; *"Bütün noktaları kendi aralarında mümkün olduğu kadar yakın özellikler gösteren alan", " aynı ekonomik özellikleri gösteren noktalardan oluşan bir birlik"* (tdk.gov.tr), biçiminde ifade edilmektedir. Homojen alan tespiti için çeşitli ölçütler kullanılabilir. Bu ölçütler; eğitim seviyesi, beslenme, işsizlik oranı, kentli nüfus sayısı, endüstriyel işletme sayısı ve son olarak kişi başına düşen milli gelirdir. Bu ölçütlerin temel ortak noktası, ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyini belirten ögeler olmalarıdır. Homojen alan saptanması için bu ölçütlerden herhangi bir tanesi alınarak, homojen alan tespit edilir. Örneğin eğitim seviyesine göre yerleşim alanları sıralanır ve eğitim seviyesi aynı olan alanlar, eğitim seviyesi yönünden homojen alan oluşturur (Dinler, 2014: 89).

Homojen bölge; belli ölçütlere göre sıralanmış ve komşu olan yörelerin oluşturduğu alanlar bütünü olarak tanımlanabilir. Tanımda görüldüğü gibi ‘homojen alan’ ile ‘homojen bölge’yi ayıran temel fark, komşuluk ilişkisidir. Örneğin İstanbul ve Ankara belli ölçütler göz önüne alındığında homojen alan oluşturmalarına rağmen, homojen bölge değildir.

Homojen bölge; “sürekli bir homojen alana karşılık gelen, birbirine yakın karakteristikler gösteren komşu alanlar grubu” biçiminde ifade edilmektedir. Homojen bölge; aynı kalkınmışlık düzeyinde bulunan komşu illerin oluşturduğu, alan olarak tanımlanmaktadır (Dinler, 2014: 91). Homojen bölge ayrımı; bölgeler arası kalkınmışlık farklarının belirlenmesi sonucu elde edilen ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişim düzeyleri arasındaki farkı ortaya çıkarması noktasında önem teşkil etmektedir (Gündüz, 2006: 3-4).

Türkiye’de sektörel karakterli Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963-1968) bölgeler arası gelişmişlik farkını azaltıcı politikaya öncelik verilmesi plancıları farklı bölge tanımlamalarına yönlendirmiştir. Bu bağlamda İmar ve İskân bakanlığı ile DPT tarafından 1970 li yılların başında Türkiye’de ilk homojen bölge ayrımı yapılmış ve bu ayrım ulusal karar mercileri tarafından benimsenerek resmi bir bölgesel ayrım niteliği kazanmıştır. Homojen bölge esasına dayanan bu ayrım ile beraber ortaya çıkan bölgeler “etüd bölgeleri” olarak da ifade edilebilir. Bu ayrım ile beraber Türkiye 8 ana bölge ve 15 alt bölgeye ayrılmıştır (Dinler, 2014: 91-92).

1.2.1.2. Kutuplaşmış (Polarize) Bölge

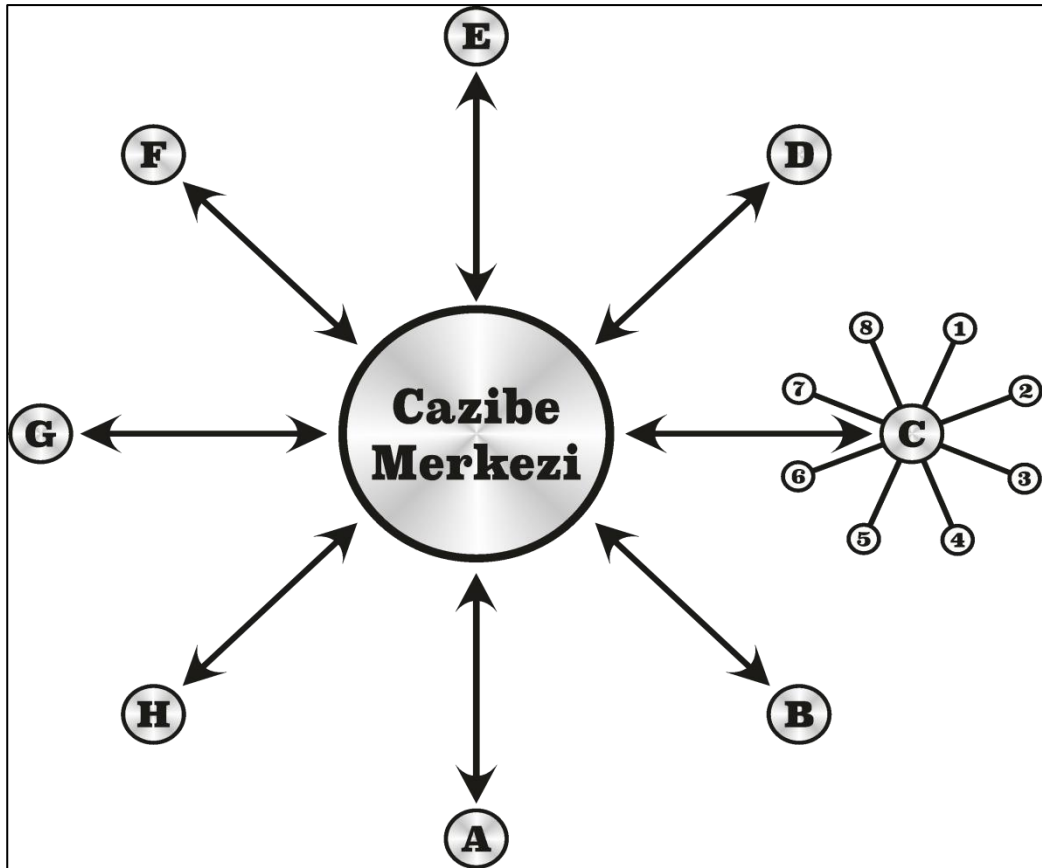
Bir bölgenin diğer bölgelerle olan ilişkilerinin yoğunluğuna göre yapılan sınıflandırmanın sonucu olarak ortaya çıkan bölge türüdür. Ticaretin ortaya çıkması ile beraber bölgeler arası etkileşim zorunlu hale gelmiştir. Bunun yanında iyi bir ekonomik yapı ve sosyal yaşam bazı bölgeleri diğer bölgelere göre daha ileri düzeyde ve daha büyük konuma getirmiştir. Böylece bu bölgeler bir çekim merkezi haline gelmişler ve kendileri ile etkilediği bölgeler arasında bir kutuplaşma ilişkisi doğmuştur (Dinler, 2014: 93).

Ülkelerin çoğunda tüm yerleşim alanları karşılıklı etkileşim halindedirler. Ekonomik, ticari ve sosyal yönden küçük olan merkezler, kendilerinden daha iyi konumda olan merkezlerin hem etkisi altında kalmaktadırlar hem de onlara bağlı olmaktadır. Bu silsile büyük yerleşim alanlarının kendilerinden daha büyük ve iyi

konumda olan metropollere bağılı olması şeklinde de devam etmekte ve bu alanlar kendilerinden küçük alanlar için bir cazibe merkezi haline gelmektedirler. Burada karşımıza çıkan ‘cazibe merkezi’ olabilme ifadesinden şunu anlamaktayız; “bir yerleşim merkezi, kendisinden daha küçük bir veya birden fazla yerleşim merkezini etkisi altına alabilmişse” bu merkez cazibe merkezidir. İşte burada ortaya çıkan cazibe merkezi ve onun etki sahasındaki merkezlerin oluşturduğu alana polarize bölge denir (Dinler, 2014: 93).

Şekil 1’de görüldüğü gibi polarize bölge; bir kutup ve bu kutbun etkisi altındaki yerleşme merkezleri arasındaki ilişkiyi ve ilişkinin şiddetini gösteren dinamik bir kavramdır. Bir merkez ne kadar genişse, yani ne kadar çok yerleşme merkezini etkisi altına alıyorsa, o kadar büyük bir polarize bölge oluşturur.

Şekil 1. Polarize Bölge

Kaynak: (Dinler; 2014: 94)

1.2.1.3. Plan Bölge

Plan bölge; Bölgesel planlama uygulayan ülkelerdeki, planlama anlayışına, bölgesel sorunların niteliğine ve yoğunluğuna göre değişen, bölgesel politika uygulamakla görevli idarenin yetki alanı içinde kalan, genellikle problemlili bölgeleri kapsayan alan veya sahalar olarak tanımlanır. Plan bölgeler yukarıda saydığımız niteliklere göre farklı şekillerde adlandırılmaktadır. Bunlar;

Birinci tip plan bölge; kalkınma planlarına mekân boyutunu katmak suretiyle, bölgesel ayrımlar sonucu ortaya çıkan bölge türüdür. Bu plan bölge türü ülkelerin genişliğine ve sosyo-ekonomik yapısına göre şekillenmektedir. Genellikle ulusal kalkınma planı uygulayan ülkelerde görülür ve ülkenin bölgelere ayrılması sonucu ortaya çıkar (Dinler, 2014: 99). Genel anlamda bakıldığında zaman, plan bölgelerin temel amacı, bölgesel ölçekteki kaynakların daha etkili ve verimli kullanılması amacıyla, ülke bazında dengeli bir kalkınma sağlamaktır.

İkinci tip plan bölge; Ulusal kalkınma planına geçilmeden önce veya ulusal kalkınma planı uygulanmasına rağmen; işsizlik, tarımsal göç, hızlı sanayileşme sonucu ortaya çıkan alt yapı sorunları, aşırı kalabalıklaşma ve nüfusun belli yörelerde yoğunlaşması gibi bazı yoğun bölgesel problemler ortaya çıkabilmektedir. İşte bu sorunların karşılaşıldığı bölgelerin saptanması ve bu bölgelere özel planların hazırlanması sonucu oluşan, plan bölge tipidir (Dinler, 2014: 99). İkinci tip plan bölgeler daha özel alanlara hitap etmektedir. İki bölge tipi arasındaki temel fark, kapsadıkları alan bakımından ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde de geçmiş yıllardan bugüne kadar birçok plan bölge uygulamasına rastlamaktayız. Daha çok pilot bölge olarak saptanan plan bölgeler ve kurulma gerekçeleri tablo 1 de görülmektedir.

Tablo 1. Türkiye’de Plan Bölge Uygulamaları

Plan Bölge İsmi	Uygulama Amacı
Doğu Marmara Plan Bölgesi	Büyük kentlerin bulunduğu bölgelerin sosyo-ekonomik sorunlarına çözüm aramak
Zonguldak Plan Bölgesi	Büyük bir endüstri projesinin yaratacağı sorunlara çözüm aramak
Antalya Plan Bölgesi	Turistik bir bölgenin gelişme sorunları ve bölgesel planlama için nitelikli insan yetiştirmek
Çukurova Plan Bölgesi	Zengin Tarımsal potansiyele sahip bir ovanın planlama çalışmalarına örnek olmak
Keban Plan Bölgesi	Geri kalmış bir bölgeyi geliştirmek ve bölgeler arası gelişmişlik farkını azaltabilmek

Kaynak: (Gündüz, 2006: 9-10).

1.2.2. Ekonomik Gelişmişlik Derecelerine Göre Bölgeler

Bu sınıflandırmanın kapsamı, bölgelerin mevcut ekonomik durumlarına göre yapılmaktadır. Bu kapsamda karşımıza 2 tip bölge çıkmaktadır. Bunlar az gelişmiş bölge ve gelişmiş bölgedir.

1.2.2.1. Az Gelişmiş Bölge

Az gelişmiş bölge, belirli bir zaman diliminde sosyal ve ekonomik göstergeler bakımından ülkenin bütünü ile karşılaştırıldığında, diğer bölgelere göre dezavantajları olan bölge olarak tanımlanabilir (Gündüz, 2006: 11). Günümüzde küresel anlamda ülkeleri sınıflandırmak için de bu kavram kullanılmaktadır. Az gelişmiş bölgeler temelde aynı özellikleri göstermektedirler. Az gelişmiş bölgelerin temel özelliklerini sayacak olursak;

- ✓ Gelir seviyesi düşüktür, buna bağlı olarak tasarruflar da düşüktür
- ✓ Kişi başına düşen gelir dağılımında büyük dengesizlikler görülür
- ✓ Vasıfsız işçi oranı yüksektir, bunun temel sebebi okur-yazarlık oranının düşük olması gösterilebilir.
- ✓ Sendikalaşma oranı düşüktür
- ✓ İşsizlik oranı yüksektir ve üretim faktörlerinin verimliliği düşüktür
- ✓ Sağlık hizmetleri gelişmemiştir
- ✓ Sosyal ihtiyaçların karşılandığı alanlar oldukça azdır
- ✓ Alt yapı yetersizdir

- ✓ Nüfusun dışarıya göç etme oranı yüksektir, temel sebep işsizliğin yüksek olması ve gelir dağılımının düzensiz olmasıdır
- ✓ Teknoloji kullanımı basit ve gelişmemiştir
- ✓ Nüfus artış oranı yüksektir
- ✓ Ekonomik yapıları tarıma dayanmaktadır (Gündüz, 2006: 12-13).

Yukarıda sayılan özellikler genel itibariyle belirli yatırım programları ve teşviklerle düzeltilebilecek ve gelişme gösterebilecek niteliktedirler. Bunun yanında bazı bölgelerin dağlık bir coğrafi yapıya sahip olması ve ormanlık alanların az olması, iklimin sert geçmesi gibi sebepler de yatırımların gelmesini, endüstrileşmenin gelişmesini engelleyebilmektedir. Ülkemizde Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri gelişmemiş bölgelere örnek gösterilebilir.

1.2.2.2 Gelişmiş Bölge

Gelişmiş bölge, sosyal ve ekonomik göstergeler bakımından, ülkenin bütünüyle karşılaştırıldığında, diğer bölgelere göre ileri seviyede olan bölge olarak tanımlanabilir. Bu bölgelerdeki genel veriler ülke ortalamasının üstünde olmaktadır. Gelişmiş bölgelerde gelir seviyesinin yüksek olması tasarruf oranlarının artmasına yol açmış ve bölgedeki yatırım oranlarında sürekli bir şekilde artmasını sağlamaktadır (Gündüz, 2006: 13). Gelişmiş bölgelerin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

- Gelir seviyesi yüksektir
- Sağlık hizmetleri gelişmiştir, doktor başına düşen kişi sayısı az ve hizmetler kalitelidir
- Sosyal ihtiyaçların karşılandığı alanlar yaygındır
- İstihdam oranı yüksektir ve buna bağlı olarak sürekli göç almaktadırlar
- Sigortalı ve vasıflı işçi sayısı görece yüksektir
- Alt yapı yatırımları yeterlidir
- Gelir dağılımı düzenlidir (Gündüz, 2006: 13-14).

Genelde ülkeler için ulaşılmak istenen bu özellikler, farklı bölgelerden gelen göçler sonrası birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Göç sonrası kalabalıklaşan nüfus, ulaşım noktasında büyük problemlere sebep olmuş, belediye hizmetlerinin maliyetlerinde

artıya sebep olmuştur, çevresel birçok problem ortaya çıkmaya başlamıştır (Dinler, 2014: 134).

1.3. KALKINMA KAVRAMI

Kalkınma kavramı ikinci dünya savaşından sonra en çok kullanılan kavramlardan biri olmuştur. “Uygarlaşma”, “modernleşme” anlamlarını da içeren kalkınma, Türkçe’de genellikle; ilerleme (terakki), modernleşme veya çağdaşlaşmanın eş anlamlısı olarak kullanılmaktadır. Kalkınma kavramı yerine “gelişme” kavramı da kullanılmaktadır. Latin kökenli Batı dillerindeki “development-underdevelopment” ikileminin yerini Türkçede kalkınma-azgelişmişlik veya gelişmişlik-azgelişmişlik kavramlarının aldığı görülmektedir (Sevinç, 2011: 39).

Kalkınma kavramı ile ilgili olarak literatürde birçok farklı tanıma rastlamaktayız. Bu tanımlar incelendiğinde kendi içlerinde de kalkınmanın farklı boyutları ile ele alındığı ve kalkınma disiplinine diğer bilimlerle olan ilişkileri çerçevesinde bakıldığı görülmektedir. Bu cümleden hareketle ekonomik anlamda kalkınma, herhangi bir ülkenin istenilen düzeyde ekonomik gelişme sağlamak amacıyla, ulusal ekonomiyi bir bütün olarak düzenlemesidir. Tarihsel anlamda kalkınma, özellikle az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan büyük ölçüde insani acıların azaltılması ve maddi refahın artırılmasına yönelik potansiyelin harekete geçirilmesi olarak ifade edilmektedir. Demokratik anlamda kalkınma, yerel yönetimlerin kararlarının alınmasında ve uygulanmasında halkın katılım alanlarının güçlendirilmesi, demokratik kültürün geliştirilmesidir. Genel anlamda kalkınma ise, ekonomik gelişmenin yanında toplumsal ve siyasal alanda istenilen her türlü değişim ve gelişim olarak tanımlanır (Yamen, 2009: 2). Farklı bir tanımla kalkınma, bir toplumda ekonomik, toplumsal ve siyasal alanda olumlu anlamda istenilen her türlü değişim ve gelişim olarak tanımlanabilir (Tüylüoğlu ve Çeştepe, 2004: 37). “Kalkınma, herkesin temel hak ve temel sağlık, adalet, güvenlik, istihdam ve eğitim hizmetlerine ve bilgi kaynaklarına kolayca ulaşabildiği, piyasa koşullarının adil bir şekilde işlediği, katılımcı, cinsiyet dengeli, demokratik ve kültürel dönüşümlere açık, saydam/hesap verebilir yönetim yapılarına sahip, toplumsal anlamıyla tüm dezavantajlı grup ve tabakaların ortadan kalktığı, sorun çözme yeteneği gelişmiş, doğal kaynakları koruyan ve geliştiren, insanların geleceğe güvenle baktığı toplum ya da topluluklar yaratma eylemidir” (SÜRKAL, 2002).

1.3.1. Sürdürülebilir Kalkınma

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (DÇKK) tarafından yapılan tanımda sürdürülebilir kalkınma: “*Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını ellerinden almadan; şimdiki neslin ihtiyaçlarının karşılanabildiği gelişme süreci olarak tanımlanır*” (World Commission on Environment and Development (WCED), 1987). Tanımda geçen “gelecek nesillerin ihtiyaçları” ifadesi üzerinde durulması gereken bir noktadır. Sürdürülebilir kalkınmada temel hedef, kalkınma sağlanırken gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakabilmektir. Böylelikle sadece ekonomik ve sosyal alanlarda değil, çevre ile uyumlu bir kalkınma hedefi de göz önünde bulundurulmalıdır.

De Kruijf ve Van Vuuren’e (1998: 5) göre sürdürülebilir kalkınma: “*dünyanın sınırlı olan kaynaklarını yok etmeden ve bu kaynakları etkin bir şekilde kullanarak, sadece belirli bir kesim için değil bütün dünya insanları için adaleti ve fırsat eşitliğini sağlayacak olan ekonomik gelişmedir. Diğer bir tanımda ise; “Doğal kaynak tabanını tahrip etmeden insanların yaşam kalitesinin iyileştirilmesi”* olarak belirtilmiştir. Ekonomik gelişme ve çevrenin korunması bu iki tanımın ortak noktası olarak göze çarpmaktadır (Çelik, 2006: 21)

Sürdürülebilir kalkınma kavramından çıkarılabilecek çevre ve kalkınma politikalarının önemli amaçları, ortak geleceğimiz raporunda DÇKK tarafından şu şekilde sıralanmaktadır;

- ✓ Büyüme canlandırmak,
- ✓ Büyümenin niteliğini değiştirmek,
- ✓ Temel ihtiyaçları karşılamak,
- ✓ Sürdürülebilir bir nüfus düzeyini sağlamaya çalışmak,
- ✓ Kaynak tabanını korumak ve geliştirmek,
- ✓ Teknolojiyi yeniden yönlendirmek ve riski yönetmek,
- ✓ Karar verme aşamasında çevre ile ekonomiyi bütünleştirmek (WCED, 1991: 78).

Yukarıda açıklanan tanımlar ve amaçlar ışığında, sürdürülebilir kalkınmanın birbirinden ayrılmaz 3 boyutu olduğu söylenebilir. Bunlar;

Ekonomik Boyut: Sürdürülebilir bir sistem ekonomik olarak mal ve hizmetleri süregelen esaslara dayanarak üretebilmeli, hükümetin ve dış borçların yönetilebilirliğini

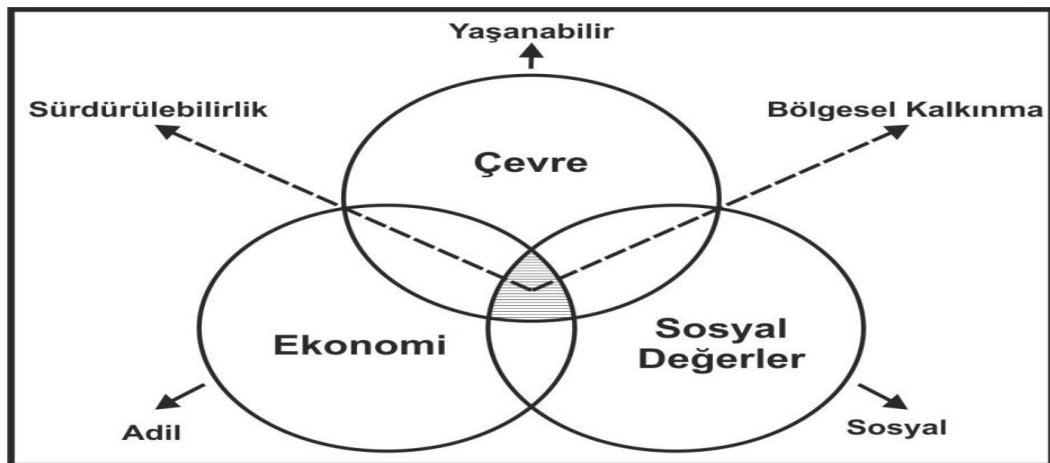
sürdürebilmeli, tarımsal ve endüstriyel üretime zarar veren sektörel dengesizliklerden kaçınmalıdır.

Çevresel Boyut: Sürdürülebilir bir sistem çevresel olarak, kaynak temelini sabit tutmalı, yenilenebilir kaynak sistemlerinin ya da çevresel yatırım fonksiyonlarının kötü niyetli kullanımından kaçınmalı ve yenilemeyen kaynaklardan sadece yatırımlarla yerine yeterince konulmuş olanları tüketmelidir. Bu süreç, ekonomik kaynak olarak sınıflandırılmayan, biyolojik çeşitlilik, atmosferik denge ve diğer ekosistem işlevlerinin korunmasını da içermelidir.

Sosyal Boyut: Sürdürülebilir bir sistem sosyal olarak, eşitlik dağılımını; sağlık ve eğitim, cinsiyet eşitliği, politik sorumluluk ile katılımı içeren sosyal hizmetlerin yeterli düzeyde yerine getirilmesini sağlamalıdır (Harris, 2000: 6).

Şekil 2’de, sürdürülebilirlik ile çevre, ekonomi ve sosyal değerler arasındaki ilişkisi gösterilmektedir. Çevre, ekonomi ve sosyal değerler arasındaki ilişki karşılıklı bir şekilde gelişmekte ve birbirlerini etkilemektedirler. Sürdürülebilirlik; ekonomik, ekolojik ve sosyal değerler arasında bir dengenin sağlanması, optimal bir bileşimin elde edilmesi gerektiğine işaret etmektedir (McNeill, 2000: 15). Sürdürülebilirliğin sağlandığı alan bize bölgesel kalkınmayı vermektedir.

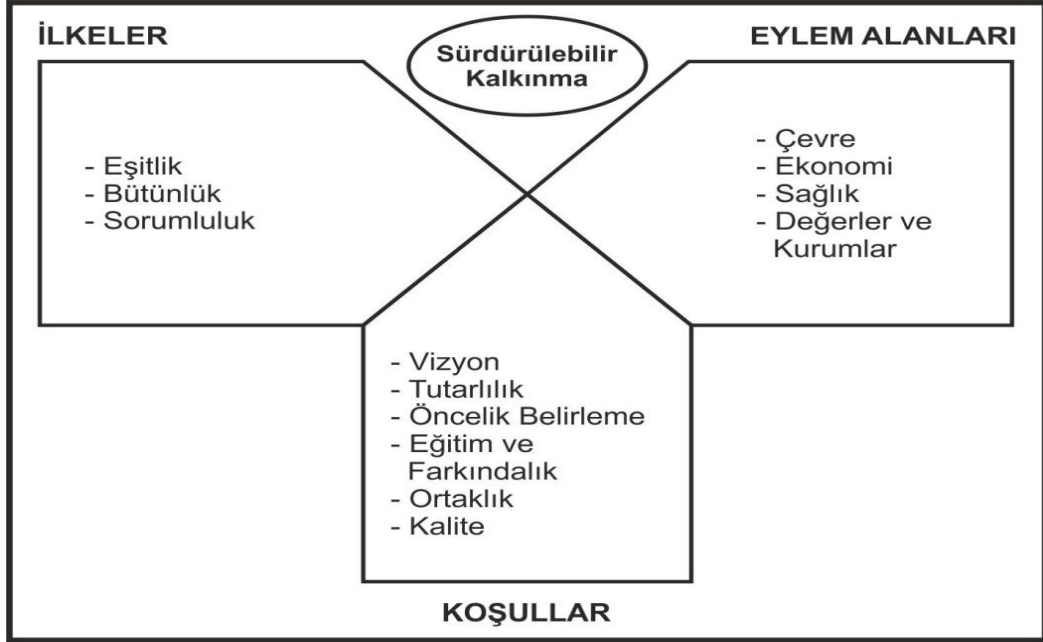
Şekil 2. Sürdürülebilirlik Kavramının Çevre, Ekonomi Ve Sosyal Değerler İle İlişkisi

Kaynak: (Price ve Dube, 1997: 35)

Şekil 3’de ise sürdürülebilir kalkınmanın temel ilkeleri, eylem alanları ve bu eylemleri gerçekleştirmek için gerekli olan koşullar yer almaktadır.

Şekil 3. Sürdürülebilir Kalkınmanın İlkeleri ve Eylem Alanları

Kaynak: (Price ve Dube, 1997: 36)

1.3.2. Bölgesel Kalkınma

Bölgeler arası gelişmişlik farklılıkları kavramı, soğuk savaş sonrası özellikle küreselleşme ile beraber ülkelerin temel sorunlarından biri haline gelmiştir. Bu kavram kimi zaman ülkeler arası kimi zaman da aynı ülke içerisindeki farklı bölgelerde karşılaşılan bir sorun haline almıştır. Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan birçok ülke bu sorun ile karşı karşıya kalmış ve bu sorunun çözümü için birbirinden farklı politikalar üretmeye başlamışlardır. Bu gelişmelere paralel olarak da bölgesel kalkınma kavramı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra literatüre girmiş ve ülkelerin gündeminde yer almaya başlamıştır. Bu kavram iktisadi ve sosyal kalkınma sorununa mekânsal bir boyut kazandırmıştır. Özellikle bu dönemde; araştırmacılar bölgesel kalkınma ve dengesiz gelişme konusunda analizler yapmışlardır. Bölgesel kalkınma anlayışı temelde, bölgelerarası gelişmişlik düzeyi ve bölgelerarası gelir farklılıklarını en aza indirme amacını taşımaktadır. Böylece bölge düzeyinde sağlanan ve bölgelerin kalkınmasıyla beraber ulusal düzeyde gerçekleştirilen kalkınma çabalarının daha rasyonel ve kesin sonuçlara ulaşması beklenmektedir (Sevinç, 2011: 40).

Kalkınma ve ekonomik büyüme, ülkelerin en temel hedefi haline gelmiş ve bu hedefe ulaşmak için, mevcut kaynak ve imkânların verimli ve rasyonel bir şekilde kullanılması zaruri bir hal almıştır. Az gelişmiş bölgelerin gelişmiş bölgelere ekonomik ve sosyal refah bakımından yakınsaması, başka bir deyişle bu farklılıkların giderilmesi yönündeki politikalar, “bölgelerarası kalkınmışlık farklılığı” kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu gelişmeler “bölge” ve “kalkınma” kavramlarının bir bütün olarak ele alınmasını, planlama ve bölgesel kalkınma çabalarında farklı politika arayışlarını gündeme getirmiştir (Arslan, 2005: 276). Bu alternatif politikaların belirlenmesi dönemseller şartlara göre farklı özellikler göstermiştir. Örneğin 1970'li yıllara kadar kalkınma anlayışı; geleneksel nitelikte, merkezi hükümetin yönetimi ve desteği ile uygulanan geleneksel bölgesel kalkınma politikalarını içermektedir. Merkezi hükümet karar sürecinde ana rolü üstlenmektedir. 1970 sonrasında ise yerel yönetimlere verilen yetki ve görevler ön plana çıkmaya başlamıştır (Deviren ve Yıldız, 2014: 5).

Stimson ve Stough (2006), bölgesel kalkınmayı, “ekonomik kalkınmanın hem bir ürünü hem de bir süreci olarak değerlendirmektedir. Ekonomik kalkınmanın ürünü olarak değerlendirilen bölgesel kalkınma, bölgedeki iş olanaklarının, refah düzeyinin, yatırım hacminin, yaşam standartlarının ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini ifade etmektedir. Bir süreç olarak ise endüstrinin desteklenmesi, altyapının iyileştirilmesi ve emek piyasalarının geliştirilmesini ifade etmektedir” (Akt: Sevinç, 2011: 41).

DPT'nin yapmış olduğu tanıma göre; “Bölgesel kalkınma, ülke çapında yer alan bölgelerin, çevre bölgeler ve dünya ile karşılıklı etkileşimi ile oluşan bölge vizyonunu dikkate alan katılımcılık ve sürdürülebilirliği temel ilke edinen ve insan kaynaklarının geliştirilmesi, ekonomik ve toplumsal potansiyellerin daha etkin kullanılması yoluyla bölge refahının yükseltilmesini amaçlayan çalışmaların bütünü olarak tanımlanabilmektedir” (Taşlıyan ve Korkmaz, 2014: 24).

1.4. BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

Bölgesel kalkınma ajansları, kamu işletmeciliğinin yaygınlaşmasına paralel olarak artan yerel rekabet sonucunda özel sektör, yerel kurumlar ve halkın da kalkınma sürecinde aktif bir rol almasını sağlamak üzere kurulmuş yapılardır. Bu yapılar buldukları bölgelerin ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerini geliştirme ve var olan içsel

dinamiklerini harekete geçirme misyonu ile hareket etmektedirler. Aşağıdaki bölümde ajansların gelişimi, görevleri ve yapıları ana hatlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

1.4.1. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Ülkelerin coğrafi yapıları göz önüne alındığında, doğal kaynakların ve toplumsal kaynakların eşit bir şekilde dağılmadığı yadsınamaz bir gerçektir. Buna bağlı olarak da gelişim olgusu da dengeli bir şekilde gerçekleşmemektedir. Bölgesel kalkınmanın doğuşu da bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesi için ortaya atılan politikaların yürütülmesi ve farklılıkların giderilmesi için çalışmaların yapılmasına rastlanmaktadır (Poroy, 2004: 9).

Bölgesel kalkınma ajansları (BKA) ile ilgili ilk örnek olan Tennessee Valley Authority (TVA) 1933 yılında ABD’de kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında hem savaşın hem de gelişen teknolojinin etkisiyle, özellikle batı Avrupa ülkelerinde farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bazı ülkelerin belli bölgeleri diğer bölgelerine göre daha hızlı bir gelişme göstermiştir. Bu gelişmelerle beraber, bölgesel farklılıklar yüksek seviyelere ulaşmış, özellikle geri kalmış bölgelerin yeniden yapılandırılması önemli bir gereksinim kazanmıştır. Böylelikle ülkeler hem hızlı gelişen bölgeleri kontrol altına alabilmek, hem de geri kalmış bölgelere destek olabilmek adına “bölgesel kalkınma temelli” politikalar üretmeye başlamışlardır (Arslan, 2005: 279).

Avrupa’da BKA’lara baktığımız zaman ilk olarak 1950 ve 1960’lı yıllarda merkezi hükümete yardımcı olmak adına, kalkınma programlarına bilgi temin etmek, plan hazırlamak ve bu planların uygulanmasını ve izlenmesini denetlemek üzere kuruldukları görülmektedir. BKA’lar 1980 ve 1990’larda ise yönetim anlayışı, küreselleşme ve artan yerel rekabetle birlikte, özel sektörün ve yerel aktörlerin bölgesel kalkınma sürecine aktif katılımını sağlamakla görevlendirilmişlerdir. Avusturya, Belçika, İrlanda ve Fransa ise BKA’lar ile ilk kez 1950 öncesi ve 1950’li yıllarda tanışırken, Almanya, Hollanda, İngiltere ve İtalya 1960’lardan itibaren tanışmış, Yunanistan, İspanya, Finlandiya ve Danimarka ise 1980’lerde tanışmıştır (Özen, 2005: 4). Tablo-2 de ülkelere göre kalkınma ajanslarının kuruluş yılları gösterilmiştir.

Tablo 2. Ülkelere Göre Kalkınma Ajansları Kuruluş Yılları ve Kalkınma İçerikleri

Yıllar	Ülkeler	Bölgesel Kalkınmanın içeriği
1930-1959	ABD, Brezilya, Avusturya, Belçika, Fransa, İrlanda, Japonya	Büyümenin temel koşulu alt yapı yatırımları olarak görülmektedir
1960-1970	Almanya, İngiltere, İtalya, Hollanda	Dışa dönük ekonomik faaliyetlerin etkili oluşu ve ihracat sektörü ön plana çıkarılmaktadır
1970-1990	Yunanistan, İspanya, Finlandiya, Danimarka,	(1970'ler) içsel kalkınma ve yerel yetkinlikler, (1980'ler) yenilik, teknolojik yayılma, yenilikçi çevre
1990-2006	Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Polonya, Portekiz, Slovakya, İsveç, Ukrayna, Türkiye	Bilgiye dayalı kalkınma, yerel kültür, İlişkisel sermaye, kolektif öğrenme, karşılıklı bağımlılık, internet çalışması

Kaynak: (Özen ve Özmen, 2010: 228) ve (Özmen, 2008: 331)' den derlenmiştir.

Kalkınma ajansları, yerel ekonomik stratejileri şekillendiren ve takip eden, giderek daha büyüyen, popüler bir örgütsel araç haline gelmiştir. Dünya çapında 15.000'in üzerinde bu türden organizasyona rastlamaktayız. Kalkınma ajanslarının dünya genelinde gelişim evreleri ana hatlarıyla şu şekildedir.

- ✓ Avrupa'da İkinci Dünya Savaşından sonra, savaş sonrası şehirlerin ve bölgelerin yeniden inşasına yardımcı olmak için,
- ✓ Doğu Asya'da 1980 ve 1990'larda planlamaya yardımcı olmak, hızlı kentleşme ve sanayileşmeyi yönetmek için
- ✓ Latin Amerika, Güney Asya, Afrika ve Doğu Avrupa'da, günümüzde ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için (OECD, 2009: 2).

1.4.2. Kalkınma Ajanslarına ilişkin Kavramsal Çerçeve

Kalkınma ajansları ile ilgili birçok tanım yapılmaktadır. Kimi tanımlar ajansları sadece ekonomik kalkınma bağlamında değerlendirmekte, kimi ise hem ekonomik hem sosyal anlamda ifade etmektedirler. Tüm tanımların ajanslara yüklenen misyon bağlamında kesişmektedirler.

Güler'e göre kalkınma ajansı; "Bir tür bağımsız idari otorite ya da üst kurul olarak bilinen düzenleme ve denetleme kurumları şeklinde, kamu karar gücünü kamu organ ve

kişilerinden alıp, özel sektör ile gönüllü örgüt adı verilen tüzel kişilerle paylaştıran yönetişimci bir kuruluş şekli olarak tanımlanır” (Karakoç, 2012: 123).

Eurada’ya göre KA; sektörel veya genel kalkınma sorunlarını tespit eden ve karşılaşılan bu sorunların çözümüne yönelik fırsat ve yöntemleri içeren projelerin hazırlanmasını teşvik eden ve bizatihi proje hazırlayan operasyonel yapılardır (Eurada, 1999: 16).

Kalkınma Ajansları; “Bir ülkenin belli bir coğrafi bölgesi içindeki özel ve kamusal şirketler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği sağlayarak, o bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını amaç edinen ve yasa ile kurulan yapılar olarak tanımlanır” (Koçberber, 2006: 37). Ayrıca, “merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapıda sınırları belirlenmiş bir bölgenin girişimcilik potansiyelini geliştirip canlandırmak ve böylece ekonomik kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla kurulmuş ve faaliyetlerini kamunun veya özel sektörün finanse ettiği kuruluşlar olarak ifade edilirler” (DPT, 2000; 192-193, Avaner, 2005: 242). “Bölgesel temelli, kamu tarafından finanse edilen, yerel ve merkezi yönetimler dışında kalan ve ekonomik kalkınmayı teşvik eden kurumlardır” (Halkier ve Danson, 1998: 17). “Belirli bir bölgeyi kapsayacak biçimde bölgesel aktörlerin katılımı ile oluşturulan yarı-özerk yapılardır” (Hughes, 1998: 620). Görülüyor ki ajansların en temel özellikleri, buldukları bölgelerin ekonomik ve sosyal kalkınmalarını sağlamaları ve yasalara bağlı olarak kurulup, ona göre hareket etmeleridir.

Dünya Bankası’nın tanımına göre Bölge Kalkınma Ajansları; “Temel kuruluş gerekçesi istihdam yaratmak olan, çeşitli üretim kollarındaki küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleyen ve bu işletmeler arasında serbest rekabeti teşvik eden, bölgenin genel ekonomik durumunu iyileştirmeye çalışan, sektörler arası ilişkileri ve iş birliğini geliştiren, yerel yönetimlerin doğrudan aktör olmasına olanak sağlayan yapılardır”. (Worldbank.org)

1.4.3. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Amaç, Görev ve Fonksiyonları

Kalkınma ajanslarının amaçları ve görevleri yıllara göre değişik biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Gelişen teknoloji ve kalkınma kavramının özünde bulunan değişim ve dinamiklik sayesinde kalkınma ajanslarının amaç ve görevlerini belli bir şablona oturtmak zorlaşmaktadır. Günümüzde birçok bilim insanı kalkınma ajanslarının amaç ve görevleri hakkında belirli temel noktalara değinmişlerdir.

Kalkınma ajansları 1950 ve 1960'larda temel amaç olarak yabancı yatırım çekmek ve endüstriyel parkları yönetmek üzere tasarlanmışlardır. Sonraki yıllarda yerel/bölgesel şirketlere ve kurumlara danışmanlık yapma, sosyal ve kültürel alanlara yönelik yatırımlar yapma ve hizmet sunmak üzere yapılanan ajanslar, 1980'li yıllara gelindiğinde ise AB tarafından yönetilen iktisadi kalkınma ve planlama fonlarını yönetme görevi üstlenmişlerdir (Uzay, 2010: 10).

Kalkınma ajanslarının yapılanmaları ve modelleri nasıl olursa olsun, belli bazı ortak fonksiyonları vardır (Koçberber, 2006: 39-40). Bunlar;

- ✓ Bünyelerinde bölgesel politikalar oluşturma ve yürütme ile görevli yönetim kurulları bulunur.
- ✓ Yönetim kurulları genellikle hükümet tarafından atanır.
- ✓ Politika oluşturma ve uygulama bakımından kendilerine özgü mevzuat çerçevesinde hareket ederler, harcama bakımından ise kamu idarelerine karşı sorumludurlar.
- ✓ Bölgeye yatırımcı çekme ve bu yatırımcılara bilgi vermekle sorumludurlar.
- ✓ Bölgelerindeki işgücünün eğitimi ve gelişiminde etkindirler ve iş yerlerine fon verilmesini sağlarlar.
- ✓ Bölgelerindeki alt yapı düzenlemesi ve teknoloji transfer edilmesi konusunda rol oynarlar.

Kalkınma ajanslarının en dikkat çeken amacı; buldukları bölgelerin var olan potansiyelini ve sorunlarını dikkate alarak geliştirdikleri proje ve politikalar ile bölge ekonomisini canlandırmak ve bölge halkının bu sürece katılımını sağlamaktır. Kalkınma ajansları, uzun vadeli ekonomik kalkınma için uygun koşulların oluşturulması bakımından ekonomik, bölgelerin çekiciliğini arttırma bakımından çevresel, bölgenin sosyo-kültürel değerlerini geliştirmesi bakımından sosyal yapılar olarak sınıflandırılabilir (Eurada, 1999: 26, Berber, 2005: 148).

Kalkınma ajansları ile ilgili yukarıda sayılan özellikler ve amaçlar doğrultusunda, ajansların en temel fonksiyonlarını şu şekilde gösterilebilir;

- ✓ Yeni yatırım alanlarının ortaya çıkarılması ve bu yatırımların gerçekleştirilmesi için ekonomik yardım ve destek sağlaması.
- ✓ Bölgede bulunan işletmelere danışmanlık yapması

- ✓ Bölgenin kısa, orta ve uzun vadede gerçekleşmesi muhtemel durumlara göre planlarının yapılması
- ✓ Sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen gelişmelere destek olması

1.4.4. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Finansal Yapısı

Kalkınma ajanslarının temelde iki tür gelir kaynağı bulunmaktadır. Bunlar “kamu kaynakları” ve “özel fonlardır”. Bunların haricinde sanayi ve ticaret odalarının, turizm ve tarım birliklerinin de finansal destekleri diğer kaynaklara göre az da olsa vardır. Kalkınma ajansları bu kaynakları kuruldukları ülke özelinde (siyasal, ekonomik ve kurumsal yapı) veya kuruluş şekline (hukuki statüleri ve sunulan hizmet) göre daha çok veya daha az alabilmektedirler. Örneğin Avustralya’da ajansların en büyük mali gelirini hükümet kaynakları oluştururken, İspanya’da ise hem bölgesel hem de ulusal kaynaklar ön plana çıkmaktadır. Dünya bankası ajanslarında ise öz gelir ağırlıklı bir finansal yapı mevcuttur (Dura, 2007: 153). Bunlara ek olarak, anonim şirket olarak kurulan ajansların bütçeleri, kuruluş aşamasında kurucular tarafından yapılan nakit yardımlar olabileceği gibi, hizmet veya mülk alımı yapılarak da destek sağlanabilmektedirler (Akpınar, 2004: 90).

Kalkınma ajanslarının ülkeden ülkeye farklılık göstermekle beraber genel olarak var olan gelir kaynakları; kamu fonları, faaliyet gelirleri, özel sektör tarafından sağlanan fonlar ve uluslararası fonlar olarak gösterilebilir (Can, 2011: 38). Tablo 3’de bu gelir kaynakları gösterilmiştir.

Tablo 3. Kalkınma Ajansları Gelir Kaynakları

Kamu fonları (Merkezi hükümet veya yerel-bölgesel kurumlar tarafından doğrudan verilen fonlar, Vergi gelirlerinden alınan paylar)
Faaliyet gelirleri (Sağlanan danışmanlık ve destekler karşılığında alınan harçlar ve eğitim programları)
Özel sektör tarafından sağlanan fonlar
Uluslararası fonlar veya projeler (AB fonları)

1.4.5. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Türleri

Bölgesel kalkınma ajansları ile ilgili farklı sınıflandırmalar yapmak mümkündür. Bu sınıflandırmalardan en yaygını Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA)'nin yapmış olduğu sınıflandırmadır. Bu bölümde bu sınıflandırma açıklanmaya çalışılmıştır. BKA'lar iki farklı biçimde sınıflandırılmaktadır;

1.4.5.1. Kuruluş Biçimlerine Göre Ajanslar

Bu sınıflandırmada temel nokta, ajansın hangi kurum veya kuruluşlar tarafından kurulduğudur. Bu sınıflandırma da kendi içinde 4' e ayrılmaktadır

Merkezi Yönetimler Tarafından Kurulan Ajanslar: Gelişmekte olan ülkelerde yaygın olarak görülmektedirler. Toplumsal bilincin tam gelişmediği ve üniter yapıya sahip devletlerde, dış desteklerle reform hareketleri ile kurulurlar. En belirgin özellikleri hedefler doğrultusunda gerekli olan kaynaklara rahat ulaşabilmeleridir. Dezavantajları ise merkezi kararlara aşırı bağıllık ve buna paralel olarak politik kararlardan yüksek düzeyde etkilenmeleridir (Pıçak, 2007: 69).

Yerel ve bölgesel yönetimler tarafından kurulan ajanslar: Hızlı karar alma mekanizmalarına sahiptirler. Geniş bir coğrafyada faaliyet göstermenin faydalarından yararlanmaktadırlar. Kaynakları etkin ve kapsamlı kullanma imkânına sahiptirler.

Yerel yönetimler tarafından kurulan ajanslar: Merkezi yönetimler tarafından kurulan ajansların tam tersi yapıda kurulan bu ajanslar, yerele yakın olmaları sebebiyle, bulunulan bölgenin ihtiyaçlarına daha etkin cevap verebilmektedirler. Fakat bürokratik engeller yüzünden ve kaynak yetersizliğinden ötürü etkinlikleri sınırlı olabilmektedir. Tüm bunların yanında politik kararlardan fazla etkilenmemeleri süreklilik bağlamında olumlu bir durum ortaya çıkarmaktadır.

Kamu ve özel sektör tarafından kurulan bağımsız ajanslar: Yöntem ve amaç bakımından hem kamunun hem de özel sektörün düşünce ve deneyimlerini bir araya getirmesi noktasında önemli bir işleve sahiptirler. Bu özellikleri sayesinde yukarıda sayılan ajanslara göre daha verimli ve etkili çalışabilmektedirler. Günümüzde yaygın olarak kullanılan ajans türüne örnek gösterilebilir. Halk katılımını sağlaması ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) aktif olması bu ajansların gelecekte önemli bir rol üstleneceğini göstermektedir.

1.4.5.2. Faaliyetlerine Göre Kurulan Ajanslar:

Bu ajanslar ise daha çok kuruldukları bölgelerin özelliklerine ve faaliyet gösterdikleri çevre bakımından sınıflandırılmaktadır.

Stratejik ajanslar: Stratejik ajansların temel dayanaklarını açıklayacak olursak, şunlardan söz edebiliriz. Kendi amaçları temelinde bilgi ve veri bankaları oluşturmak, belirli sektörlerin ve sosyal alanların ekonomik durumları ile ilgili çalışmalar yapmak, ulusal ve uluslararası alanda bölgenin tanıtımını yapmak, KOBİ'lere destekleyici bilgiler vermek ve potansiyellerini geliştirmek adına teşvikler vererek farkındalık yaratmak amacı ile kurulan ajanslardır.

Küresel alanda faaliyet gösteren ajanslar: Sektörler arası kalkınma projelerinin oluşturulması, tanıtılması ve yönetilmesi ile ilgilenen ajanslardır.

Belli sektörlerde faaliyet gösteren ajanslar: Belli bir sektörü, bölgeyi veya girişimi teşvik etmek, belirli alanlarda ortaya çıkan projeleri yönetmek üzere kurulmuş ajanslardır.

Kendi potansiyelinde var olan olanaklardan(içsel) çekicilik yaratan ajanslar: Kendi potansiyelinde var olan avantajlı alanları gün yüzüne çıkarıp, yerli ve yabancı yatırımları bölgeye çekmek için kurulmuş ajanslardır (Eurada, 1999: 18).

Eurada'nın yapmış olduğu sınıflandırmaya ilaveten farklı kaynaklarda 3 ayrı sınıflandırmaya da rastlamaktayız. Bu sınıflandırmalar ise ajansları; Fonksiyonlarına, mali yapılarına ve sundukları hizmetlere göre ayırmaktadırlar.

1.4.5.3. Fonksiyonlarına Göre Ajanslar

Fonksiyonlarına göre ajanslar kendi içinde 2'ye ayrılmaktadır. Bunlar küçük ajanslar ve çok fonksiyonlu ajanslardır. Bu sınıflandırmanın temeli, ajansların amaçları ve sundukları hizmetlerin çeşitliliğine dayanmaktadır.

Küçük ajanslar: Bu kalkınma ajansları zayıf kalkınma ajansları olarakta adlandırılır. Temel amaçları; bölgeye yatırım ve yatırımcı çekmek, bu yatırımcılara bilgi sunmaktır. Ayrıca teknoloji transferi yapma gibi işlevleri de vardır.

Çok Fonksiyonlu Ajanslar: İsminden de anlaşılacağı üzere bu ajansların birçok işlevi söz konusudur. Bunlar; stratejik planlar yapmak, danışmanlık hizmetleri sunmak,

uluslararası fonları yönetmek, altyapı geliştirme faaliyetlerini sürdürmek (Tamer, 2008: 13).

1.4.5.4. Mali Yapılarına Göre Ajanslar

Bu tür ajanslar, finans kaynakları bakımından sınıflandırılmaktadır. Merkezi hükümetler veya diğer ulusal ve uluslararası fonlar tarafından sağlanan kaynaklar bu ayırmda önemli bir etkidir. İki farklı şekilde tanımlanan bu ajanslar 2 ye ayrılmaktadır.

Güçlü Ajanslar: Farklı finansman kaynakları ile donatılmış, Düzenli ve yeterli mali kaynağa sahip olan ajanslardır.

Zayıf Ajanslar: Kaynaklarının çoğunu uluslararası fonlardan sağlayan ajanslardır. Bu fonlar dışında yeterli derecede kaynağa sahip olmayan ajanslardır (Tamer, 2008: 14).

1.4.5.5. Sundukları Hizmetlere Göre Ajanslar

Geleneksel Ajanslar: Yerel işletmelere destek sağlama, danışmanlık yapma ve alt yapıyı geliştirme ile ilgilenen ajanslardır.

Yenilikçi Ajanslar: Yerel işletmelere destek sunmanın yanında bu işletmelerin iyi yönetilmesi ve üretim yöntemlerinin geliştirilmesine yönelik faaliyetler sunma, kredi sağlama ve alt yapı geliştirme faaliyetleri ile uğraşan ajanslardır (Tamer, 2008: 14).

1.4.6. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Genel Örgütlenme Biçimleri

Bölge kalkınma ajansları yönetim anlayışı perspektifinde, merkezi idare, yerel ve bölgesel idare temsilcileri, ulusal ve uluslararası şirketler, meslek odaları, çevre örgütleri ve STK'lardan oluşmaktadır. Bu etkileşimde özel sektör veya kamunun ağırlığı ülkelerin benimsemiş olduğu politikalara göre değişmektedir. Kalkınma ajansları eskiden merkezi yönetime bağlı yapılar iken günümüzde yarı özerk bir yapıda ihtisaslaşmış kurumlar olarak göze çarpmaktadır. Personel noktasında ise genel kurul, yönetim kurulu, denetleme kurulu ve genel müdürden oluşan yapıda, bu kurullar hissedarlar ve politik çevrelerce seçilen teknik olmayan üyelerden oluşmaktaydı. Küreselleşme ile beraber değişen yönetim anlayışı personel seçiminde de değişmelere sebep olmuştur. Bunun sonucunda personel genellikle sözleşmeli olmakta ve seçilmesi konusunda özerk hareket edilmektedir (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006: 91-92).

Bölge kalkınma ajansları (BKA) merkezi hükümetten bağımsız bir yapıda ve bölgesel temelli faaliyet göstermelerine rağmen, çoğunun merkezi hükümetler tarafından kurulduğu ve desteklendiği bilinmektedir. BKA'lar iki farklı yapıda örgütlenmektedirler. Birinci yapı genel kurul, denetim kurulu ve genel sekreter gibi ajansların temel öğelerinden oluşan yasal bir yapıdır. İkinci yapı ise belli konuları ele alan ve teknik konuları inceleyen komitelerden oluşan yapıdır. Bunlara ilaveten ajansların politikalarının oluşturulması ve yürütülmesi noktasında görevli olan bir yönetim kurulu da bulunmaktadır. Yönetim kurulu genellikle hükümet tarafından atanan ve ajansların kurulmasına katkı sağlayan kuruluşların temsilcilerinden oluşmaktadır (Berber ve Çelepçi, 2005: 147-148).

Bütün ajanslar hükümetlerle ve mahalli idarelerle yakın iş birliği içinde olmak zorundadırlar. Merkezi hükümet ile olan iş birliği yönetim kurulu başkanlığına bir hükümet temsilcisinin seçilmesi şeklinde olabileceği gibi, bir bakanın yılda birkaç kez yönetim kurulu toplantılarına katılması ile de sağlanabilmektedir. Bu iş birliği hem ajanslara hem de hükümete büyük fayda sağlamaktadır (Berber ve Çelepçi, 2005: 148). Mahalli idareler ile olan iş birliği ise bulunulan bölgenin şartlarının daha iyi anlaşılması ve bölge içindeki kurumların etkileşiminin sağlanması noktasında önemli olmaktadır. Avrupa'da kalkınma ajansları, yaptıkları harcamalar konusunda kamu idarelerine karşı sorumludurlar. Politika oluşturma ve uygulama konusunda ise kendi kuruluş mevzuatları çerçevesinde serbest hareket etmektedirler (Demirci, 2005: 186).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYEDE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

2.1. TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ ORTAYA ÇIKIŞI

Türkiye'de bölgesel politikalar ilk olarak 1960'lı yıllarda kalkınma planları ile başlamış ve hemen hemen tüm kalkınma planlarında da bölgesel ölçekli politikalar yer almıştır. Kalkınma planlarının temel amacı, bölgelerarası gelişmişlik farklarının giderilmesi veya en aza indirgenmesidir. Bu planlarda geçen ve uygulanan politikalar, bölgesel dengesizlikleri giderememiş, aksine artmasına sebep olmuştur. Uygulanan bu politikaların etkinliğinin olmamasının en büyük nedeni, Türkiye'deki merkezi kurumlara bağlı yerel birimlerin işlevlerinin sınırlı olması ve bağımsız yerel kurumların olmaması olarak gösterilebilir (Berber ve Çelepçi, 2005: 151).

Avrupa Birliği'ne (AB) tam üyelik sürecinde, Türkiye'nin kurumsal yapılanmasındaki aşırı merkeziyetçilik ve yerel yönetimlerin ikinci planda olması AB'yi, Türkiye'den bu konularda değişikliklere gitmesi yönünde birtakım taleplere yöneltmiştir. Merkeziyetçiliğin yumuşatılması ve yerel yönetimlerin öncelik kazanması önemli konu başlıkları olmuştur. AB'nin bölgesel politikaları ile Türkiye'nin merkezi yapısı biri birine uymamaktadır. Bu doğrultuda AB Türkiye'den bu farklılıkları giderecek, AB fonlarının etkin dağılımını sağlayacak, kamusal yetkilerle donatılmış ve kamu tarafından finanse edilen, bölgenin sosyal ve ekonomik kalkınmasını amaç edinen, özerk kuruluşlar kurmasını talep etmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de bölgesel politikalarda çeşitli düzenlemeler yaparak AB politikalarına uyum sağlama yönünde adımlar atmaktadır (Kayasü ve Yaşar, 2006: 206-207)

Bölgesel kalkınma ajansları öncesinde, yıllık bütçe ve yatırım programları, kalkınma planları, bölgesel plan ve programlar, projeler, köy politikaları, özel amaçlı teşvik kanunları, ticaret ve sanayi odaları, vakıflar gibi örgütlenmeler mevcuttu. Bu yapılanmaların fazlalığı bölgesel gelişmede yetki karmaşasına, çelişen mevzuatlara ve koordinasyon eksikliğine sebep olmaktaydı. Böylece bölgesel hedefler üzerinde bir uzlaşma söz konusu olmamaktaydı (Akın, 2006: 295-297).

1990'lı yıllarda AB'nin etkisiyle Türkiye'de bölgesel kalkınmanın amacı ve araçları birtakım değişikliklere uğramıştır. Devletlerin bölgelerarası eşitsizlikleri ortadan kaldırmak ve bölgesel kalkınmayı sağlamak için kullandıkları merkezi teşvik planlarının

yerini, bölgelerin kendi aralarında rekabet edecek, kısmen bağımsız birimlerin almasına yönelik politikalar almıştır. Bölgesel kalkınma ajansları, devletlerin teşvik ve yardımlarının yerine kullanılmak üzere, bölgesel kalkınma programlarının uygulayıcıları olarak tasarlanmıştır (Turan, 2005: 159).

“BKA kavramının Türkiye’de gündeme gelmesi, AB’ye tam üyelik müzakereleri sürecindeki katılım ortaklığı belgesinde orta vadede yapılması gereken işler kapsamında olmuştur. 2000’li yılların başlarında, Türkiye AB tarafından sunulan bölgesel gelişme yardımlarından faydalanabilmek için ajansların kurulma sürecini hızlandırmıştır. Böylelikle AB destekli bölgesel kalkınma programlarının yereldeki uygulama ve koordinasyonu için yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulacağı anlaşılmış ve bu bağlamda bölge kalkınma ajansları kurulması kararlaştırılmıştır. 8 Şubat 2006 tarihinde ‘5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun’ Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Böylelikle BKA’lar Türkiye’de önemli bir gündem haline gelmiştir” (Atak, 2011: 77).

2.2. TÜRKİYE’DE İSTATİSTİKİ BÖLGE BİRİMLERİ SINIFLANDIRILMASI

Avrupa birliğine üye ülkeler arasındaki bölgelerarası dengesizlikleri ortadan kaldırmak ve geri kalmış bölgelerin, birliğin sağladığı yardımlardan yararlanmalarını ortak bir platformda sağlamak amacıyla, üye ülkeler içinde bir bölgeleme sistemi oluşturulması kararlaştırılmıştır. Sistemin temel hedefi, her bölgeye ait verilerin karşılaştırılabilir nitelikte olması ve bölgelerarası farkların belirlenmesi olarak gösterilmiştir. Sistem NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistics- İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması- İBBS) olarak adlandırılmıştır. Türkiye AB üyelik sürecinin koşullarından olan “*Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programını*” 19 Mart 2001 Bakanlar Kurulu kararıyla kabul ederek, programı 24 Mart 2001 tarihli Resmî Gazete ’de yayımlamıştır. Böylelikle Türkiye, NUTS sisteminde 2001 yılından itibaren yer almayı kabul etmiştir (Çamur ve Gümüş, 2005: 147-148).

Türkiye’de NUTS kavramı 28/08/2002 tarihli ve 4720 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile beraber Türkçe İBBS kısaltılmasıyla ifade edilmiştir. İlgili karara göre;

“Bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir istatistikî veri tabanı

oluşturulması amacıyla ülke genelinde İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması tanımlanmıştır.

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasında iller “Düzey 3” olarak tanımlanmış; ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller ise bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri de dikkate alınarak “Düzey 1” ve “Düzey 2” olarak gruplandırılmak suretiyle hiyerarşik İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması yapılmıştır.

“Düzey 3” kapsamındaki İstatistiki Bölge Birimleri 81 adet olup il düzeyindedir. Her il bir İstatistiki Bölge Birimini tanımlamaktadır. “Düzey 2” İstatistiki Bölge Birimleri, “Düzey 3” kapsamındaki komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 26 adettir. “Düzey 1” İstatistiki Bölge Birimleri ise “Düzey 2” İstatistiki Bölge Birimlerinin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 12 adettir”¹.

---

¹ 28/08/2002 Tarihli ve 2002/4720 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararname eki

Tablo 4. Türkiye’de Kalkınma Ajansları Kuruluş Bilgileri

Kuruluş Yılı	Kodu	Kalkınma Ajansı (Düzyey-2)	Kısaltma	Kapsadığı İller (Düzyey-3)	Merkez
2006	TR31	İzmir Kalkınma Ajansı	İZKA	İzmir	İzmir
	TR62	Çukurova Kalkınma Ajansı	ÇKA	Mersin, Adana	Adana
2008	TR10	İstanbul Kalkınma Ajansı	İSTKA	İstanbul	İstanbul
	TR52	Mevlâna Kalkınma Ajansı	MEVKA	Konya, Karaman	Konya
	TR83	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı	OKA	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	Samsun
	TRA1	Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı	KUDAKA	Bayburt, Erzincan, Erzurum	Erzurum
	TRB2	Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı	DAKA	Bitlis, Hakkâri, Muş, Van	Van
	TRC1	İpekyolu Kalkınma Ajansı	İKA	Adıyaman, Gaziantep, Kilis	Gaziantep
	TRC2	Karacadağ Kalkınma Ajansı	KARACADAĞ	Diyarbakır, Şanlıurfa	Diyarbakır
	TRC3	Dicle Kalkınma Ajansı	DİKA	Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	Mardin
	2009	TR21	Trakya Kalkınma Ajansı	TRAKYAKA	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ
TR22		Güney Marmara Kalkınma Ajansı	GMKA	Balıkesir, Çanakkale	Balıkesir
TR32		Güney Ege Kalkınma Ajansı	GEKA	Aydın, Denizli, Muğla	Denizli
TR33		Zafer Kalkınma Ajansı	ZEKÂ	Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak	Kütahya
TR41		Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı	BEBKA	Bilecik, Bursa, Eskişehir	Bursa
TR42		Doğu Marmara Kalkınma Ajansı	MARKA	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	Kocaeli
TR51		Ankara Kalkınma Ajansı	ANKARAKA	Ankara	Ankara
TR61		Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı	BAKA	Antalya, Burdur, Isparta	Isparta
TR63		Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı	DOĞAKA	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	Hatay
TR71		Ahiler Kalkınma Ajansı	AHİKA	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde	Nevşehir
TR72		Orta Anadolu Kalkınma Ajansı	ORAN	Kayseri, Sivas, Yozgat	Kayseri
TR81		Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı	BAKKA	Bartın, Karabük, Zonguldak	Zonguldak
TR82		Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı	KUZKA	Çankırı, Kastamonu, Sinop	Kastamonu
TR90		Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı	DOKA	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon	Trabzon
TRA2		Serhat Kalkınma Ajansı	SERKA	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	Kars
TRB1		Fırat Kalkınma Ajansı	FKA	Bingöl, Elâzığ, Malatya, Tunceli	Malatya

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü (2011), **Kalkınma Ajansları 2010 Yılı Faaliyet Raporu**

Şekil 5. Düzey 1 Grubunda Yer Alan 12 İstatistikî Bölge Biriminin Türkiye Üzerindeki Dağılımı

Kaynak: http://www.planlama.org/index.php/tuerkiyede-boelgesel-kalknma_ajanslar/tuerkiyedeki-statistiksel-boelge-birimleri-bb,
http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/127_ek.gif (Erişim Tarihi: 29/12/2015)

2.3. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ GÖREV VE YETKİLERİ

5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanuna göre Kalkınma ajanslarının görev ve yetkileri şunlardır:

- ✓ Yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak
- ✓ Bölge plân ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirmek.
- ✓ Bölge plân ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak.
- ✓ Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plân ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek.
- ✓ Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğini geliştirmek.
- ✓ Ajansa tahsis edilen kaynakları, bölge plân ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak.
- ✓ Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek.
- ✓ Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının, ilgili kuruluşlarla iş birliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak.
- ✓ Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idarî iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek.
- ✓ Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla iş birliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek.

- ✓ Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak.
- ✓ Ajansın faaliyetleri, malî yapısı ve ajansla ilgili diğer hususların güncel olarak yayınlanacağı bir internet sitesi oluşturmak (5449 Sayılı Kanun, Madde: 5).

2.4. TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ İDARİ YAPISI

5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanununun, *Ajansın Teşkilatı* isimli üçüncü bölümünde, teşkilat yapısı; Kalkınma kurulu, Yönetim kurulu, Genel sekreterlik ve Yatırım destek ofisleri şeklinde belirtilmiştir.

Kalkınma kurulu: Bölgesel gelişme hedefini gerçekleştirmek için; bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında iş birliğini sağlamak ve ajansı yönlendirmek üzere, illerin dengeli bir şekilde temsil edilmesini sağlamak kaydıyla en fazla yüz kişiden oluşan kuruldur. Temel görevleri ise; bölgenin sorunlarına, tanıtımına ve önceliklerine yönelik yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak, yıllık faaliyet ve iç denetim raporlarını görüşüp değerlendirdikten sonra yönetim kuruluna önerilerde bulunmak, toplantı sonuçlarını raporlamak ve toplantıya ilişkin sonuç bildirisi yayımlamak (5449 Sayılı Kanun, Madde: 8-9).

Yönetim kurulu: Tek ilden oluşan bölgelerde; vali, büyükşehir belediye başkanı, il genel meclisi başkanı, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşlarından seçilen ve görev süresi iki yıl olan üç temsilciden oluşmaktadır. Birden fazla ilden oluşan bölgelerde ise; il valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde il merkez belediye başkanları, il genel meclisi başkanları ve her ilden birer kişi olmak kaydıyla ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşmaktadır. Yönetim kurulu başkanı Vali'dir. Birden fazla ilden oluşan ajanslarda yönetim kurulu başkanı, ilk olarak ajansın merkezinin bulunduğu ilin valisi tarafından, takip eden yıllarda ise alfabetik sıraya göre bölgedeki valiler tarafından birer yıllık süre ile dönüşümlü olarak yürütülmektedir. Yönetim kurulu kararları, toplantıya katılan üyelerin oy çokluğu ile karar almaktadır. Ajansın genel sekreteri de oy hakkı olmamak kaydıyla bu toplantılara katılmaktadır (5449 Sayılı Kanun, Madde: 10).

Yönetim kurulunun görev ve yetkileri ise şunlardır; Ajans bütçesini onaylamak ve yıl içerisinde revize etmek, yıllık faaliyet raporlarını hazırlamak, proje ve faaliyetlerin desteklenmesini onaylamak, ajansa yapılacak bağış ve hibeleri kabul etmek ve personelin işe alınmasına veya işine son verilmesine karar vermek. Ayrıca yönetim kurulu gerekli gördüğü takdirde yukarıda sayılan görev ve yetkilerin bir kısmını sınırlarını açıkça çizmek koşuluyla genel sekretere devredebilir (5449 Sayılı Kanun, Madde: 11).

Kalkınma ajanslarının idari yapılarının oluşturulmasında ve bizatihi görev alınmasında valilerin ve bölgedeki kamu yöneticilerinin etkin rolü olduğu gözlenmektedir. Örneğin yönetim kurullarının başkanlığını valilerin yapması, kalkınma kurulunda yer alacak temsilcilerin valiler tarafından seçilmesi ve bu kurullarda belediye başkanları ve il genel meclisi üyelerinin yer alması, merkezi yönetimin ajanslar üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu durum ajansların merkezi yönetime yakın birimler olarak yorumlanmasını sağlamaktadır.

Genel sekreterlik: Ajansın icra organıdır. Yönetim kuruluna karşı sorumludur. Genel sekreterin belli başlı görevleri ise şunlardır: Yıllık çalışma programı ile bütçeyi hazırlamak ve yönetim kuruluna sunmak, ajans gelirlerini toplamak bütçe ve yönetim kurulu kararları doğrultusunda harcamalar yapmak, bölgedeki kişi, kurum ve kuruluşların proje üretme ve uygulama kapasitesini geliştirici faaliyetlerde bulunmak, yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak, yurt dışı temaslarda bulunmak, son olarak yönetim kurulunun devrettiği yetkileri kullanmaktır (5449 Sayılı Kanun, Madde: 12-14).

Yatırım destek ofisleri: Bölge illerinde yönetim kurulu kararı ile kurulan, 1 koordinatör ve en çok 5 uzmandan oluşan, genel sekreterliğe karşı sorumlu olan ve ücretsiz hizmet veren birimlerdir. Yatırım destek ofislerinin görevleri: bölge illerinde yatırımcıların ruhsat ve izin işlerini takip etmek ve yatırımları izlemek, yatırımcılara bilgi vermek ve yol göstermek, başvurular hakkında ön inceleme yapmak ve yapılan bütün faaliyetler ile ilgili olarak valiliğe ve genel sekreterliğe bilgi vermektir (5449 Sayılı Kanun, Madde: 15-16).

2.5. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ FİNANSAL YAPISI

5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile Türkiye’de kalkınma ajanslarının gelirleri, giderleri ve bütçesi ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Madde 19’a göre ajansların gelirleri;

- ✓ “Bir önceki yıl gerçekleşen genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından, vergi iadeleri ile mahallî idarelere ve fonlara aktarılan paylar düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden, binde beş oranında her yıl ayrılacak transfer ödeneğinden, Yüksek Planlama Kurulunca her bir ajans için nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre belirlenecek pay.
- ✓ Avrupa Birliği ve diğer uluslararası fonlardan sağlanacak kaynaklar.
- ✓ Faaliyet gelirleri.
- ✓ Bir önceki yıl gerçekleşen bütçe gelirleri üzerinden, bölgedeki il özel idareleri için; borçlanma, tahsisi mahiyetteki gelirler ile genel, katma ve özel bütçeli kuruluşlardan alınan yardım kalemleri hariç tutulmak üzere yüzde bir, belediyeler için; borçlanma ve tahsisi mahiyetteki gelir kalemleri hariç tutulmak üzere yüzde bir oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak pay.
- ✓ Bölgedeki sanayi ve ticaret odalarının, bir önceki yıl kesinleşmiş bütçe gelirlerinin yüzde biri oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak pay.
- ✓ Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarca yapılan bağış ve yardımlar.
- ✓ Bir önceki yıldan devreden gelirler” (5449 Sayılı Kanun, Madde: 19).

Ayrıca Bakanlar Kurulu gerekli gördüğü takdirde, belirlenen oranları arttırmaya veya düşürmeye, kanuna bağlı kalarak yetkilendirilmiştir. Belirtilen miktarların, haziran ayının sonuna kadar ajansların hesabına yatırılması gerekmektedir.

Ajansların gelirlerinin çeşitlendirilmesi, ajansların bağımsızlığı anlamında önem arz etmektedir. Bu bağlamda gerek yerel birimlerden aldığı paylar gerekse merkezi hükümet tarafından alınan paylar, bölgenin kalkınmasına önemli bir destek sağlayacaktır.

5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanununun 20. Maddesi ajansların giderlerini düzenlemiştir. Ajansların temel giderlerini şu şekilde sıralayabiliriz;

- ✓ “Plân, program ve proje giderleri.

- ✓ Proje ve faaliyet destekleme giderleri.
- ✓ Araştırma ve geliştirme giderleri.
- ✓ Tanıtım ve eğitim giderleri.
- ✓ Taşınır ve taşınmaz mal ile hizmet alım giderleri.
- ✓ Yönetim ve personel giderleri.
- ✓ Görevlerle ilgili diğer giderler” (5449 Sayılı Kanun, Madde: 20).

Mali saydamlık ve hesap verme sorumluluğu bağlamında ajanslar, finansal kaynaklarının elde edilmesi ve kullanılmasında denetimin sağlanması amacıyla, kamuoyunu zamanında bilgilendirmekle yükümlüdürler.

2.6. TÜRKİYE’DE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ DENETİMİ

5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile Türkiye’de kalkınma ajanslarının denetiminin nasıl yapılacağı belirtilmiştir. Madde 25’e göre ajanslarda iç denetim ve dış denetim olmak üzere iki tür denetim söz konusudur. İç denetimin kapsamı; ajansın hesapları, işlemleri, faaliyetleri ve performansı olarak belirtilmiştir. Denetimi yapacak kişilerin ise; yönetim kurulu başkanı veya genel sekreter ile bir iç denetçi olacağı belirtilmiştir. Dış denetimin kapsamı ise; İçişleri Bakanlığı ve maliye bakanlığı tarafından belirlenecek esas ve usullere göre ajansın her türlü hesap ve işlemleri olarak belirtilmiştir. Dış denetimi yapma görevi ise, sermaye piyasası kurulu mevzuatına göre kurulmuş bağımsız denetim kuruluşları tarafından gerçekleştirilecektir. Denetim sonucu suç teşkil eden hususlarla ilgili gerekli işlemleri yapmaya İçişleri Bakanlığının performansla ilgili değerlendirmeleri yapmaya ve gerekli tedbirleri almaya, DPT müsteşarlığının (Kalkınma Bakanlığı) yetkili olacağı belirtilmiştir (5449 Sayılı Kanun, madde: 25).

Yukarıda bahsi geçen maddeye getirilen en önemli eleştiri, büyük oranda kamu gücüne dayanarak çalışan ajansların, meclis tarafından denetlenmesinin öngörülmemiş olmasıdır. Yürütme organının idari ve mali bağımsızlık verdiği bir kurumu, kendisine bağlı kurumlar tarafından denetlemesi, ajansların özerkliği ve bağımsızlığı düşüncesi ile ters düşmektedir. Ayrıca yasada bahsi geçen dış denetim parlamento denetimi değildir. İç denetim ise mesleği denetçilik olmayan kurul başkanı veya genel sekreter tarafından yapılması da ayrı bir eleştiri konusu olmaktadır. 5449 sayılı kanununun 27. Maddesinde geçen uygulanmayacak hükümler arasında, 4734 sayılı Kamu İhale Yasası da yer

almaktadır. Bilindiği üzere Kamu İhale Kurulu, kamudaki ihale sisteminde bütünlük sağlamak, saydamlığı arttırmak amacıyla kurulmuştur. Kamudaki ihale sisteminin herhangi bir şaibeye yol açmadan düzenli işleyebilmesi için, kamu kaynağı kullanan bütün kurumların istisnasız bu yasa çerçevesinde hareket etmesi gerekmektedir (Koçberber, 2006: 49). Ajansların bu yasa dışında bırakılması, birbirinden farklı uygulamaların ortaya çıkmasına ve yapılan ihaleler üzerinde denetim eksikliği olacağına işaret etmektedir.

Denetleme görevi ile ilgili kanunda açıkça yer verilmemesine rağmen Devlet Denetleme Kurulu'nun (DDK) da ajansları denetleyebileceği görülmektedir. Anayasamızın 108'inci maddesi bu konuya ilişkin düzenlemeler içermektedir. Cumhurbaşkanının istemi üzerine, inceleme, araştırma ve denetleme yapan DDK'nın görev alanına giren kurum ve kuruluşlar şunlardır; "tüm kamu kurum ve kuruluşları, sermayesinin yarısından fazlasına bu kurum ve kuruluşların katıldığı her türlü kuruluş, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, her düzeyde işçi ve işveren kuruluşlar, kamuya yararlı dernekler ve vakıflar" (tbmm.gov.tr).

"T.C. Cumhurbaşkanlığı DDK tarafından 2012 yılında başlatılan kalkınma ajanslarının kuruluş, işleyiş ve faaliyetlerinin incelenmesi ve araştırılması çalışması kapsamında kalkınma ajanslarının kuruluşundan günümüze geçirdiği tüm süreçlere ilişkin bilgiler talep edilmiştir. Talep edilen bilgiler doğrultusunda incelemeler yapılmış ve 30.01.2014 tarihinde yayınlanan raporda, kalkınma ajanslarına yönelik tespitler ve öneriler kamuoyuna sunulmuştur" (DDK, 2014).

Kalkınma ajansları, 6085 sayılı Sayıştay Kanunu çerçevesinde Sayıştay tarafından da denetlenebilmektedir. Sayıştay denetimi, kamu idarelerinin, hesap verme sorumluluğu çerçevesinde, kurum tanıma, kalkınma ajansları mali faaliyet, karar ve işlemlerinin; 5449 sayılı kanun ve ikincil mevzuata, kurumsal amaç, hedef ve planlara uygunluk yönünden denetlemesi, sorumluların hesap ve işlemlerinin kesin hükme bağlanarak Türkiye Büyük Millet Meclisine raporlanması sürecini kapsamaktadır. Hesap ve işlemlerinin denetlenmesi amacıyla, 2012 yılı sonuna kadar, Sayıştay tarafından 8 adet kalkınma ajansında (İZKA, MEVKA, FIRAT, OKA, BEBKA, BAKA, TRAKYA ve ANKARA), kurum tanıma işlemi gerçekleştirilmiştir. 2013 yılında, 20 kalkınma ajansının da (İZKA, GEKA, ÇKA, BAKKA, İSTKA, TRAKYA, DİKA, ANKARA, FIRAT, MEVKA,

GMKA, İPEKYOLU, OKA, KUZKA, BEBKA, ZEKA, SERHAT, BAKA, DOKA ve ORAN) Sayıştay denetimine tabi tutulacağı belirtilmektedir. (Kalkınma Ajansları Genel Faaliyet Raporu, 2012)

2.7. TÜRKİYE'DE KALKINMA AJANSLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

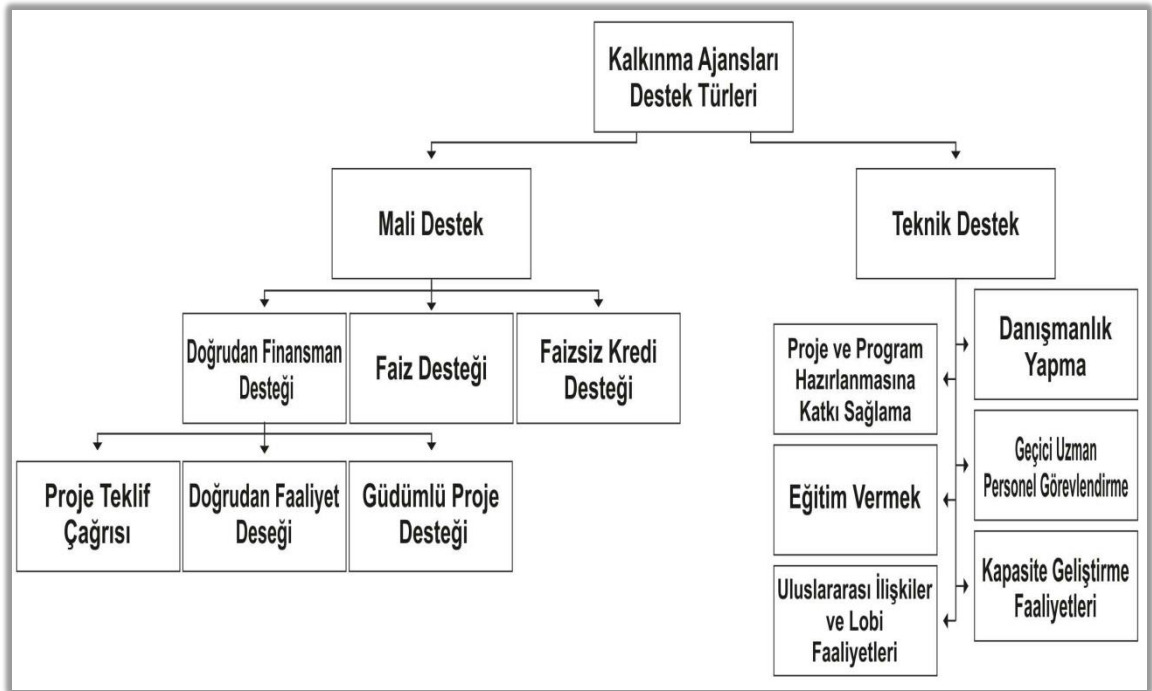
KA'lar buldukları bölgelerin kalkınma sürecinin hızlandırılması ve bölge için önem arz eden faaliyetlerin hayata geçirilmesi amacıyla, Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği'nde (KAPFDY) önceden belirlenmiş ölçütler kapsamında bölgedeki kurum ve kuruluşlara mali ve teknik destek sağlayabilir (Can, 2011: 61). Bu bağlamda KDPFDY'de desteklenecek ve desteklenmeyecek proje, faaliyet ve programlar şu şekilde sıralanabilir;

- ✓ Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğini ve ortaklık kültürünü geliştiren projeler
- ✓ Bölgenin kaynak ve imkânlarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya, rekabet gücünü ve yenilik kapasitesini artırmaya ve ulusal ve uluslararası düzeyde etki ve etkinliği artırmaya yönelik her türlü analiz, strateji, plan çalışması, araştırma ve inceleme gibi çalışmalar
- ✓ Bölge plân ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı proje ve faaliyetler
- ✓ Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının tanıtımına ve geliştirilmesine yönelik proje ve faaliyetler
- ✓ Bölge plân ve programlarına uygun olarak, bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunan proje ve faaliyetler
- ✓ Yönetim, yenilikçi ve verimli üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, araştırma ve geliştirme, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri doğrudan veya dolaylı olarak destekleyecek proje ve faaliyetler
- ✓ Bölgedeki kurum ve kuruluşların insan kaynakları ve kurumsal kapasitelerinin artırılmasına, proje üretme ve uygulama kapasitelerinin güçlendirilmesine ve hizmet sunumundaki beceri ve niteliklerinin geliştirilmesine yönelik proje ve faaliyetler

Siyasi veya etnik içerikli proje ve faaliyetler ile Hukuka, kamu düzenine, genel sağlığa ve toplumun genel ahlak anlayışına aykırı proje ve faaliyetler, ajanslar tarafından desteklenmezler.

Şekil 6’da Türkiye’de kalkınma ajanslarına sağlanan destek türleri yer almaktadır. Bunlar mali destek ve Teknik destek olmak üzere 2’ye ayrılmaktadırlar. Bu kısımda ajanslara sağlanan destek türleri incelenmektedir.

Şekil 6. Kalkınma Ajansları Destek Türleri

Kaynak: (Can, 2011: 62 ve Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği’nden derlenmiştir)

2.7.1. Doğrudan finansman desteği

Doğrudan finansman desteği (DFD), KAPFDY’ de belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde, ajansların belirli proje ve faaliyetlere yaptığı karşılıksız yardımlardır. DFD’nin en temel uygulanma şekli, proje teklif çağrısı yöntemiyle kabul edilmiş proje ve faaliyetlere sağladığı desteklerdir. Bunun yanında ajanslar istisnai olarak, proje teklif çağrısı yapmadan da destek sağlamaktadırlar. Farklı türlerde sağlanan bu desteklerin temel sebebi, proje hazırlayan kurum veya kuruluşları, proje hazırlama konusundaki yükümlülüklerin bazılarını kurtarmak ve proje hazırlık sürecini doğrudan yönetmektir. Bu sebeple doğrudan faaliyet desteği ve güdümlü proje desteği şeklinde de doğrudan

destekler sağlanmaktadır. Aşağıdaki kısımda DFD türleri KAPFDY'e kapsamında incelenmektedir.

2.7.1.1. Proje Teklif Çağrısı

Ajanslar bölge planı ve bölgesel programlarda yer alan öncelikleri hayata geçirmek amacıyla belirli dönemler itibarıyla planlanan destek programları kapsamında, proje teklif çağrısı yöntemiyle, önceden belirlenmiş kriterlere uygunluk şartıyla kişi, kurum ve kuruluşlara proje karşılığı mali destek sağlayabilir. Proje teklif çağrısı, belirli bir destek programı kapsamında, nitelikleri net bir şekilde belirlenmiş olan potansiyel başvuru sahiplerinin, önceden belirlenen konu ve koşullara uygun olarak proje teklifi sunmaya davet edilmesidir. Yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar, gerçek ve tüzel kişiler, kâr amacı güden işletmeler ve üniversiteler proje destek çağrısı yöntemiyle ajanslardan destek alabilirler. Ajanslara sunulan projeler "Bağımsız Değerlendirici" adı verilen kişilerce değerlendirildikten sonra uygun bulunması halinde gerekli destekleri alabilirler (Can, 2011: 63).

2.7.1.2. Doğrudan Faaliyet Desteği

Ajansların kuruluş amaçları, buldukları bölgelerin kalkınmasına, rekabet gücünün artırılmasına, bölge ekonomisine yönelik tehdit ve risklerin önlenmesine, kritik öneme sahip araştırma ve planlama çalışmalarının yapılmasına, yenilikçilik ve girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesine katkı sağlamaktır. Bu doğrultuda yeterli derecede mali desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Doğrudan faaliyet desteği de ajanslara sağlanan mali desteklerden biridir. Bu bağlamda yukarıda sağlanan amaçları gerçekleştirmek için iş geliştirme merkezleri, teknoloji geliştirme merkezleri, teknoparklar gibi kuruluşların ve bunların tesislerinin kurulması gerekmektedir. Bölge de katkı sağlayacak bu tür faaliyetlerin yapılabilmesi için ajanslara doğrudan mali destekler sağlanmaktadır. Bu mali desteklerden üniversiteler, yerel yönetimler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, küçük sanayi siteleri, iş geliştirme merkezleri, birlikler ve kooperatifler, teknoparklar, endüstri bölgeleri, diğer kamu kurum ve kuruluşları yararlanmaktadır (KAPFDY, Madde: 27).

2.7.1.3. Güdümlü Proje Desteği

DFD türlerinden biri olan güdümlü projeler, proje teklif çağrısı yöntemi uygulanmadan doğrudan destek sağlamaya yönelik olarak; bölge planında öngörülen öncelikler doğrultusunda, konusu ve koşulları ajans öncülüğünde ve yönlendirmesinde belirlenen özel nitelikli model projelerdir. Bu tür projelerin temel hedefi; yeni hizmet ve üretim organizasyonlarının geliştirilmesi, niversite ve sanayi iş birliğinin desteklenmesi, üretim ve ihracat kapasitesinin geliştirilmesi, belli sektörlerde çeşitlenmenin ve ihtisaslaşmanın desteklenmesidir (KAPFDY, Madde: 28).

2.7.2. Faiz Desteği

Faiz desteği, kâr amacı güden gerçek ve tüzel kişilerin başvuru rehberinde belirtilen nitelikteki projeleri için, ilgili aracı kuruluşlardan alacakları krediler karşılığında ödeyecekleri faiz giderlerinin, ajans tarafından karşılanmasını öngören karşılıksız yardımdır (KAPFDY, Madde: 29).

2.7.3. Faizsiz Kredi Desteği

Faizsiz kredi desteği, ajans tarafından kâr amacı güden gerçek ve tüzel kişilerin başvuru rehberinde belirtilen nitelikteki projeleri için, ilgili aracı kuruluşlar eliyle kredi verilmesini ve bu mali desteğin bu Yönetmelikte belirtilen usul ve esaslar dhilinde ajansa faiz ödenmeksizin taksitler halinde geri ödenmesini öngören karşılıksız yardımdır (KAPFDY, Madde:30).

2.7.4. Teknik Destek

Teknik destek, ajanslar tarafından bölgedeki yerel yönetimler başta olmak üzere diğer kamu kurum ve kuruluşlarının, bölgesel kalkınma açısından önemli olan fakat kurumsal kapasite eksikliği sebebiyle belli sıkıntılarla karşılaşılan çalışmalarına destek sağlamaktır. Bu destekler; Danışmanlık yapmak, proje ve program hazırlanmasına katkı sağlamak, geçici uzman personel görevlendirmek, eğitim vermek, kapasite geliştirici faaliyetlerde bulunmak, uluslararası ilişkiler ve lobi faaliyetleri sağlamak şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Can, 2011: 68, KAPFDY, Madde: 32).

2.8. TÜRKİYE’DE KALKINMA AJANSLARINA YÖNELİK ELEşTİRİLER

Ajanslara yöneltelen eleştirilerin başında alt yapı eksikliği ve hukuksal problemler gelmektedir. Bu eleştirilerden bazıları şunlardır:

Kilim (2005) Ajansların kurulmadan önce alt yapı çalışmalarının tamamlanması gerektiğini fakat bu yönde bir çalışma olmadığını savunmuştur. Kalkınma ajanslarının bölge sorunlarına parçacı çözümler getireceğini öne sürmüştür. Bu bağlamda vatandaşların müşteri gibi değerlendirileceğini savunmuştur.

Güler (2005) kalkınma ajanslarını; İl esasına dayanan devlet yapılanmasının, bölge esasına dayalı devlet yapılanmasına sürüklendiğini ifade etmektedir. Bu projenin kökünün dışarıda olduğunu ve AB projesi olduğunu dile getirmektedir. Bu yapılanmanın ülkeyi iki yöne doğru götüreceğini ifade etmiş ve bunları “sermaye iktidarı” ve “federalizm” olarak belirtmiştir. Bölge Kalkınma Ajanslarının rekabetçi bölgeler ilkesine dayandığını dile getirmiş ve rekabetçi bölgeler yaratırken bölgesel farkların daha da derinleşeceğini ifade etmiştir.

Akgül (2010) bölgesel kalkınma ajanslarına yönelik eleştirileri şu şekilde belirtmiştir, Ajansların bölgelerarası rekabet politikaları üzerine kurulması bölgelerarası eşitsizlikleri gidermede başarılı olamayabileceğini ve bazı ülkelerde mevcut eşitsizlikleri daha da derinleştirdiğini belirtmiştir. Anayasal tanımlara uygun olmayan yapılar olarak tanımlamaktadır. Ayrıca yerel aktörlerin birçok imkâna sahip olmalarına rağmen mevcut sorunları çözemedikleri, bu noktada aynı kişilerin çözüm üretmeyi tetiklemeleri için ajanslarda yer almalarını mantıksal olarak kabul etmemektedir. Son olarak homojen illerde oluşmayan bölgelerde ajansların, bir ilin hâkim olduğu yapılara doğru gideceğini belirtmiştir. Planlama sisteminin karmaşık, denetimsiz ve katılımsız olduğu, yapılan düzenlemeler ile Anayasal hükümler arasında çelişkiler olduğu siyasi iradenin yokluğu eksiklik olarak belirtilmiştir.

Aslan (2015) temel amacı kalkınma olan ajansın kalkınma ile ilgili hedeflerin gerçekleştirilmesinde katkısının düşük olduğu ve kalkınma ajansının mevcut kurumsal yapısı ile bölgesel ve yerel kalkınmanın sağlanmasının zor olacağı belirtilmiştir. Projeler ile ilgili olarak ta, kalkınma projelerinin varlığından toplumun büyük kesiminin haberdar olmadığı ve bir tanıtım eksikliğinin olduğu, yararlanıcılar ile ajans merkezi arasında koordinasyon ve iletişim eksikliği olduğu yönünde çıkarımda bulunmuştur. Son olarak kalkınma kurulları ilgili mevzuatta yer alan temel amaçları uygulamada eksikliklerin olduğundan bahsetmiştir. Yerel kurumların daha aktif olarak kalkınma kurulunda yer almaları gerektiği ve bölgelerin kendi yapılarına uygun olarak ajans yapılarının yeniden

şekillenmesi gerektiğini belirtmiştir. Yerel aktörlerin bulunduğu kalkınma kurulunda sağlanması beklenen iş birliğinin etkin olmadığı yönünde çıkarımda bulunulmuştur (Aslan, 2015: 165-170).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSININ İDARİ YAPISININ VE PROJE DESTEKLERİNİN İNCELENMESİ

3.1. DOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI (DAKA)

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 25.01.2006 tarih ve 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un üçüncü maddesi uyarınca 22 Kasım 2008 tarih ve 27062 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan 10 Kasım 2008 tarih ve 2008/14306 karar sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. 15 Ocak 2009 tarihinde Bitlis İl'inde yapılan Yönetim Kurulu toplantısında Ajansın ismi "Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)" olarak belirlenmiştir. 1 Genel Sekreter, 27 uzman personel ve 4 destek personeli olmak üzere toplam 32 personel ile Bölge'de hizmet verilmektedir (2015 çalışma raporu). DAKA, Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illerinde bölgesel gelişmeyi hızlandırmak ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla faaliyetlerine devam etmektedir. 26 Düzey 2 Bölgesinden biri olan TRB2 Bölgesi (Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van) SEGE 2011 yılı illerin gelişmişlik sıralamasına göre Türkiye'nin en geri kalmış illerinden oluşmaktadır. Bu sıralamadan anlaşılacağı üzere DAKA bölgenin kalkınması için önemli bir işlev üstlenmektedir. DAKA, bölgenin üstün olduğu ve ülke ortalamalarının altında kaldığı alanların tespit edilmesi ve bu alanlara yönelik çalışmaların desteklenmesi amacıyla bölge planı çalışmalarını sürdürmektedir.

3.2. AJANSIN MİSYONU VE VİZYONU

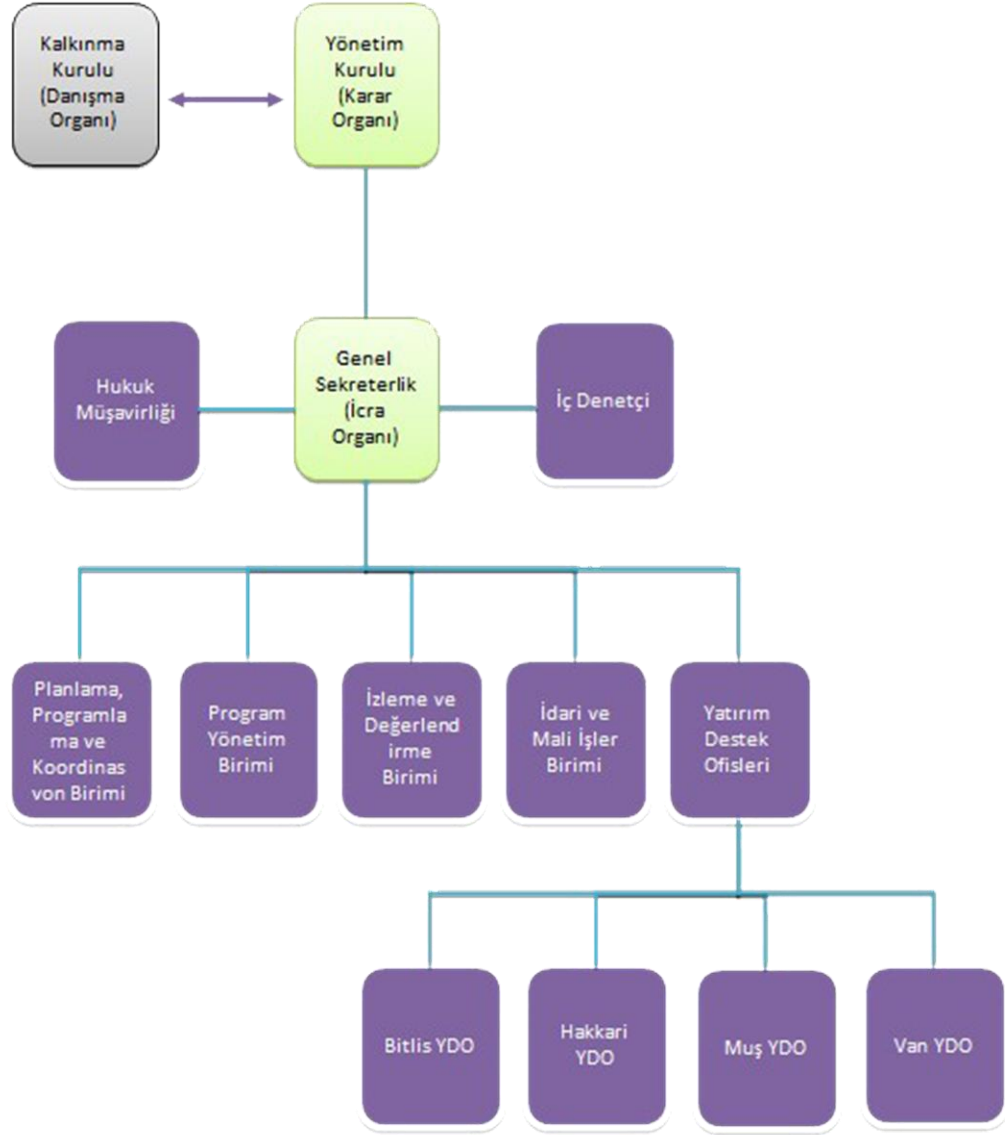
Misyon: Ajansın Misyonu; "TRB2 Bölgesi'nde yerel potansiyelleri, kaynakları ve imkânları katılımcı bir yaklaşımla harekete geçirerek sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlamak" (daka.org.tr) şeklinde tanımlanmaktadır.

Vizyon: Ajansın Vizyonu; "Yer altı ve yer üstü zenginlikleri ile beşerî sermayesini katılımcı bir anlayışla harekete geçirerek, 2023 yılında sosyal ve ekonomik refahını ülke ortalamasının üzerine çıkarmış ve bu refahtan her bireyin adil bir şekilde faydalandığı, doğayla barışık bir bölge olmak" (daka.org.tr) şeklinde tanımlanmaktadır.

3.3. DOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI'NIN TEŞKİLAT YAPISI

Şekil 7'de DAKA'nın teşkilat şeması gösterilmiştir. Yönetim kurulunun en üst organ olduğu şemada, kalkınma kurulu da danışma organı olarak görülmektedir.

Şekil 7. DAKA Teşkilat Şeması

Kaynak: daka.org.tr

3.3.1. Kalkınma Kurulu

Ajansın danışma organıdır. Kalkınma Kurulunda sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, yerel yönetimler ve üniversitelerden gelen temsilciler yer almaktadır. Danışma organı olmasının yanında diğer bir önemli amacı ise, bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak; bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında iş birliğini geliştirmek ve Ajansı yönlendirmektir. Kalkınma kurulunun görev ve yetkileri ise şunlardır (5449 Sayılı Kanun, Madde: 9);

- ✓ Bölgenin sorunlarını ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilerini geliştirmek, bölgenin tanıtımını yapmak ve bölgenin potansiyeline, önceliklerine yönelik olarak Yönetim Kurulu'na tavsiyelerde bulunmak,
- ✓ Ajansa yönelik olarak, yıllık faaliyet ve iç denetim raporlarını değerlendirmek ve varsa bu konuda Yönetim Kurulu'na öneriler sunmak ve toplantı sonuçlarını bir rapor halinde Kalkınma Bakanlığına sunmak.

3.3.2. Yönetim Kurulu

Ajansın karar organıdır. Yönetim Kurulu; Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illerinin valileri, Van büyükşehir belediyesi başkanı, Muş, Bitlis ve Hakkâri merkez belediye başkanları ve il genel meclisi başkanları ile dört ilin ticaret ve sanayi odası başkanları olmak üzere 15 kişiden oluşmaktadır. Yönetim Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır (5449 Sayılı Kanun, Madde:10);

- ✓ Ajans bütçesini onaylamak ve gerekirse ihtiyaçlara göre yıl içerisinde revize etmek ve Kalkınma Bakanlığına göndermek,
- ✓ Ajansın yıllık faaliyet raporlarını ve çalışma programını kabul etmek ve Kalkınma bakanlığına göndermek,
- ✓ Son olarak taşınır ve taşınmaz mal alım, satım, kiralama ve hizmet alımına karar vermek.

3.3.3. Genel Sekreterlik

Ajansın icra organıdır. Genel Sekreterliğin ve Yatırım Destek Ofislerinin en üst amiridir. Genel Sekreter, Yönetim Kurulu'na karşı sorumludur.

Genel sekreterliğin görev ve yetkileri şunlardır (5449 Sayılı Kanun, Madde: 14);

- ✓ Yıllık çalışma programı ve bütçeyi hazırlamak ve yönetim kuruluna sunmak,
- ✓ Ajans gelirlerini toplamak, bütçe ve Yönetim Kurulu kararlarına uygun olarak harcamaları yapmak,
- ✓ Yönetim Kurulu tarafından tespit edilecek sınırlar içerisinde, taşıt dışındaki taşınır malların alımına, satımına, kiralama ve hizmet alımına karar vermek,
- ✓ Bölge'deki kişi, kurum ve kuruluşların proje üretme ve uygulama kapasitesini geliştirici faaliyetlerde bulunmak,

- ✓ Özel kesim, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin proje ve faaliyet tekliflerini değerlendirerek malî destek sağlamak üzere yönetim kuruluna öneri götürmek,
- ✓ Desteklenen proje ve faaliyetleri izlemek, değerlendirmek, denetlemek ve raporlamak,
- ✓ Bölgesel kalkınmayla ilgili yurt içindeki ve dışındaki ajans ve kuruluşlarla iş birliği yapmak ve ortak projeler geliştirmek,
- ✓ Personelin işe alınması ve işine son verilmesini yönetim kuruluna teklif etmek,
- ✓ Bölgesel gelişme ile ilgili ulusal ve uluslararası toplantılara katılmak ve yurt dışı temaslarda bulunmak,
- ✓ Yönetim Kurulu kararlarını uygulamak.

3.3.4. Ajans Bünyesinde Bulunan Birimler

Ajans tarafından sunulan hizmetlerin paylaşımı, açıkta görev ve görevsiz kimse kalmaması ilkesi temel alınarak yapılmıştır. Söz konusu hizmetler; Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi, Program Yönetim Birimi, İzleme Değerlendirme Birimi, İdari Mali İşler Birimi ve illerde Yatırım Destek Ofisleri tarafından gerçekleştirilmektedir (2014, Faaliyet Raporu).

3.3.4.1. Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi (PPKB)

Planlama, Programlama ve Koordinasyon Biriminin görev ve yetkileri şu şekilde gösterilebilir (2012 Faaliyet Raporu)

- ✓ Van, Bitlis, Hakkâri ve Muş illerinde bölge planı ve operasyonel programlara yönelik, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeyi hızlandırmak ve rekabet gücünü artırmak için araştırmalar yapmak veya yaptırmak,
- ✓ Bölge Planı'nda tanımlanan amaç ve önceliklerin bir veya birkaçının gerçekleştirilmesine yönelik olarak bölgesel operasyonel programları hazırlamak,
- ✓ Diğer birimlerle iş birliği içinde bölge planı ve bölgesel operasyonel programlar ile uyumlu olarak sağlanacak desteklerin çerçevesini oluşturmak, zamanlamasını ve mali desteklerin bütçe dağılımını planlamak,
- ✓ Ajans'ın altı aylık ara raporlarını ve yıllık faaliyet raporlarını hazırlamak,
- ✓ Birimle ilgili görev ve faaliyetler kapsamında ilgili yerel, ulusal ve uluslararası kurumlarla iş birliği ve kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak.

3.3.4.2. Program Yönetim Birimi (PYB)

Program Yönetim Biriminin görev ve sorumlulukları şu şekilde gösterilebilir (2011 Faaliyet Raporu);

- ✓ Proje başvurularını kabul etmek, kayıtlarını yapmak ve proje değerlendirme süreçlerini yönetmek,
- ✓ Bağımsız değerlendiricilerin seçim kriterlerini belirlemek, bağımsız değerlendiricilerin performanslarını değerlendirmek,
- ✓ Destek programları için, başvuru koşullarını ve değerlendirme kriterlerini belirlemek ve sağlanacak desteklerin uygulama mekanizmasının genel çerçevesini oluşturmak,
- ✓ Potansiyel Yararlanıcılara yönelik başvuru rehberi hazırlamak ve dağıtmak, destek programlarının bölgede tanıtımı için gerekli tedbirleri almak,
- ✓ Potansiyel başvuru sahiplerine yönelik proje hazırlama eğitimleri gerçekleştirmek ve herkesin aynı ve eşit düzeyde bilgi edinmesini sağlamak,
- ✓ Destek almaya hak kazanan veya kazanamayan başvuruları gerekçeleriyle birlikte kamuoyuna açıklamak,

3.3.4.3. İzleme ve Değerlendirme Birimi (İDB)

İzleme ve Değerlendirme Biriminin görev ve yetkileri şu şekilde gösterilebilir (2013, Faaliyet Raporu);

- ✓ Desteklenen faaliyet ve projeleri izlemek, denetlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Yönetim Kurulu ve Kalkınma Bakanlığına bildirmek,
- ✓ Desteklenen projelerin, bölgenin kalkınması bakımından yarattığı etki ve sonuçları ile başarı düzeylerini tespit etmek amacıyla etki değerlendirmelerini yapmak,
- ✓ Kalkınma Bakanlığı ile koordineli bir şekilde, Ajans'ın sağlayacağı mali ve teknik desteklerin izleme ve değerlendirmesine yönelik temel ilke ve kurallar, sorumluluklar, kullanılacak belge ve formların standartları, yararlanıcıların proje ve faaliyetlerini uygularken uymaları gereken kuralların yasal ve kurumsal altyapısının tasarlanmasına katkıda bulunmak,

- ✓ Ajans'tan destek almaya hak kazanmış proje/faaliyet sahipleri ile imzalanacak sözleşmeleri hazırlamak, sözleşme imzalanması sürecine aktif olarak katılmak,
- ✓ Yararlanıcılara, proje/faaliyet uygulama ve satın alma usulleri, izleme bilgi sisteminin kullanımı, raporlama gibi konularda eğitimler vermek; uygulamada karşılaştıkları problemlerin çözümüne yönelik destek vermek,
- ✓ Uygulama aşamasına geçmiş proje ve faaliyetlerde öngörülen amaç ve hedeflere ulaşılmasına yardımcı olmak, uygulamanın belirlenen ilke ve kurallara, usul ve esaslara ve sözleşme hükümlerine uygun yürümesini sağlamak,
- ✓ Riskleri önceden tespit ederek düzeltici ve önleyici tedbirler almak, gerekiyorsa sözleşme değişiklikleri, fesih, usulsüzlükler, geri ödemeler vb. ilgili işlemleri yapmak,
- ✓ Yararlanıcılar tarafından sunulan raporları ve ödeme taleplerini değerlendirmek, ödemelerin zamanında yapılmasını sağlamak, yapılan harcamaların usule uygunluğunu denetlemek,

3.3.4.4. İdari Mali İşler Birimi (İMİB)

İdari ve Mali İşler Biriminin görev ve yetkileri aşağıda görüldüğü gibidir (2014 Faaliyet Raporu);

- ✓ Ajansın çalışma programını ve bütçesini hazırlamak,
- ✓ Ödenek takibini yaparak, gelirleri tahsil etmek,
- ✓ Muhasebe işlemlerinin kayıt altına alınmasını ve raporlanmasını sağlamak,
- ✓ Ajans'ın demirbaş, bina, teçhizat ve sahip olduğu araçların etkin kullanımını sağlamak ve bunları kayıt altına almak,
- ✓ Arşiv ve dokümantasyon yönetimini sağlamak, gelen ve giden evrakları kayıt altına almak,
- ✓ Kurum toplantılarını organize etmek, alınan kararları duyurmak ve arşivlemek,
- ✓ Ajansın Bilgi işlem ihtiyaçlarını tespit etmek ve teminini sağlamak,
- ✓ Ajansa alınacak personel ile ilgili işlemleri yürütmek ve personele yönelik eğitimler düzenlemek,

- ✓ Ajans'ın tanıtım ve iletişimle ilgili faaliyetlerini yürütmek.

Görüldüğü gibi İdari ve Mali İşler birimi çok fonksiyonlu bir yapıda hareket etmektedir. Bunun en önemli göstergesi, Muhasebe-Finans, Yazı İşleri, İnsan Kaynakları, Bilgi İşlem, Halkla İlişkiler, Yönetici Asistanı, İdari işler, Arşiv ve Satın alma gibi alt birimlerden meydana gelmiş olmasıdır.

3.3.4.5. Yatırım Destek Ofisleri (YDO)

Yatırım Destek Ofisleri görev ve yetkileri şunlardır (Daka.org.tr);

- ✓ Yatırım destek ofisinin Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illerindeki teşkilatlanmasını tamamlamak, bu illerde yatırımcıya bilgi vermek ve koordinasyonu sağlamak,
- ✓ Yatırımcıların başvurularını kabul ve takip etmek, yapılan başvuruların ön incelemesini yapmak,
- ✓ Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illerindeki yatırımcıların karşılaşılabilecekleri engel ve sorunları tespit ederek sorunların çözümü konusunda ilgili merciler nezdinde girişimde bulunmak,
- ✓ Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illerindeki kamu kurum ve kuruluşları ve özel sektör kuruluşlarınca uluslararası düzeyde yürütülen yatırım destek ve tanıtım faaliyetlerini koordine etmek ve desteklemek,
- ✓ Genel sekreterlik tarafından verilen görevleri yerine getirmek, gerektiğinde PYB ve İDB gibi birimlerin görevlerini bulunulan ilde yerine getirmek,
- ✓ Aylık faaliyet raporu düzenlemek ve bunları Genel Sekreterliğe ve Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van Valiliklerine vermek,

3.3.4.6. İç Denetçi

Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği'nin on birinci maddesine iç denetçinin görüşü alınmak suretiyle, genel sekreterin teklifi ve Yönetim Kurulunun kararı ile ajanslarda bir iç kontrol sisteminin kurulması gerekmektedir. Ancak Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı bünyesinde iç denetçi istihdam edilmemektedir. (2014, Faaliyet Raporu). İlerleyen yıllarda bu konuda çalışmaların yapılması ve iç denetçi istihdamının sağlanması gerekmektedir.

3.4. DAKA TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEK TÜRLERİ

3.4.1. Doğrudan Faaliyet Desteği

Doğrudan Faaliyet Desteği Programı'nın amacı; TRB2 Bölgesi'nde sosyo-ekonomik gelişmeyi hızlandırabilecek önemli fırsatların değerlendirilmesine ve sosyo-ekonomik gelişme önündeki darboğazların giderilmesine yönelik tedbirleri ve planlama/araştırma faaliyetleri ile Bölgenin yatırım ortamının iyileştirilmesine katkı sağlayacak stratejik eylem ve faaliyetlerin desteklenmesidir. Bu kapsamdaki başarılı projelere asgari 26.000 TL azami 95.000 TL tutarında mali kaynak sağlanacaktır. Program kapsamında proje bütçesinin %100'üne kadar Ajans desteği sağlanabilmektedir.

Bir projenin DFD kapsamında destek alabilmesi için aşağıdaki şartları taşıması gerekmektedir;

- ✓ Bölgenin kalkınması ve rekabet gücü açısından önemli fırsatları sağlaması,
- ✓ Bölge ekonomisine yönelik tehdit ve riskleri önlemesi,
- ✓ Stratejik öneme sahip araştırma ve planlama çalışması olması,
- ✓ Bölgenin yenilikçilik ve girişimcilik kapasitesini geliştirmeye yönelik iş geliştirme merkezleri, teknoloji geliştirme merkezleri, teknoparklar gibi kuruluşların ve bunların tesislerinin kurulması amacıyla yapılacak fizibilite benzeri ön çalışmalar gibi bölge için önemli olabilecek stratejik eylemlerin başlatılması ve gerçekleştirilmesi,
- ✓ Büyük ölçekli yatırım kararlarına kısa vadede etki edilmesi ve yönlendirilmesine katkı sağlanması

DFD kapsamında sağlanacak desteklerden belli kurum ve kuruluşlar yararlanabilmektedir. Bu kurum ve kuruluşlara Tablo 5'de yer verilmiştir.

Tablo 5. DFD Kapsamında Sağlanan Desteklere Başvuru Yapabilecek Kurumlar

Kurum Türü	Başvuru Yapabilecek Birimler
Yerel Yönetimler	Büyükşehir Belediyesi, İl, İlçe ve Belde belediyeleri, İl Özel İdareleri, Mahalli İdare Birlikleri, Köylere Hizmet Götürme Birliği
Kamu Kurum ve Kuruluşları	Valilikler, İl Müdürlükleri, Bölge Müdürlükleri, Kaymakamlıklar, İlçe Müdürlükleri, Üniversiteler (Enstitü, Fakülte/Yüksek Okul, Meslek Yüksek Okulu), Bölgesel Kalkınma İdaresi
Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları	TOBB'a Bağlı Odalar ve Borsalar, Esnaf ve Sanatkârlar Odaları, Meslek Odaları ve Birlikleri (Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van İllerindeki Şube Başkanlıkları)
Sivil Toplum Kuruluşları	Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van İllerinde merkezleri veya yasal şubesi bulunan dernekler, vakıflar ve sendikalar
Organize Sanayi Bölgeleri Küçük Sanayi Siteleri	Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van İllerinde yerleşik bulunan OSB Müdürlükleri ve KSS Başkanlıkları
İş Geliştirme Merkezleri	İş Geliştirme Merkez Müdürlükleri
Birlik ve kooperatifler	Birlik ve kooperatif başkanlıkları

Kaynak: <http://www.daka.org.tr>

Tablo 5'e ek olarak, tabloda gösterilen kurum ve kuruluşların kurduğu veya ortağı olduğu işletmeler 'de bu destekten faydalanabilmektedir.

3.4.2. Teknik destek

Teknik Destek Programının amacı, bölgedeki yerel aktörlerin bölgesel kalkınma açısından önem arz eden, fakat kurumsal kapasite eksikliği nedeniyle hazırlık ve uygulama aşamalarında sıkıntı ile karşılaşılan çalışmalarına destek sağlamaktır. Bu kapsamdaki başarılı projelere azami 15.000 TL tutarında uzmanlık desteği sağlanabilmektedir. Bu bağlamda; yerel yönetimlerin başta planlama çalışmaları ile bölge plan ve programlarını uygulayıcı veya yerel kalkınma kapasitesini artırıcı faaliyetlerine, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının ve bölgedeki sivil toplum kuruluşlarının yerel ve bölgesel kalkınmaya katkıda bulunabilecek çalışmalarına, teknik destek sağlanmaktadır. Teknik destek den yararlanabilecek kurumlar ajans tarafından belirtilmiştir. Bu kurumlar; Yerel Yönetimler, Kamu Kurum ve Kuruluşları, Sivil Toplum kuruluşları, Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları, Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Birlik ve Kooperatifler şeklinde gösterilebilir. Ayrıca bahsi geçen kurumlara bağlı birimlerde ilgili destekten faydalanabilmektedir (2014, Faaliyet Raporu).

3.4.3. Faiz Desteği ve Faizsiz Kredi Desteği

“Faiz desteği, kâr amacı güden gerçek ve tüzel kişilerin başvuru rehberinde belirtilen nitelikteki projeleri için, ilgili aracı kuruluşlardan alacakları krediler karşılığında ödeyecekleri faiz giderlerinin, ajans tarafından karşılanmasını öngören karşılıksız yardımlar” şeklinde tanımlanmaktadır. Faiz desteği ile desteklenmesi öngörülen her bir projeye verilecek azami destek miktarı, o yıl için faiz desteğine ayrılan toplam ödeneğin %5'ini geçmemektedir” (KAPFDY, Md. 29). Faiz desteği ve Faizsiz Kredi desteği DAKA tarafından henüz uygulamaya konulmamıştır.

3.5. DOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI TARAFINDAN 2011-2015 YILLARI ARASINDA DESTEKLENEN MDP VE DFD' LER

Bu bölümde DAKA tarafından 2011-2015 yılları arasında MDP ve DFD kapsamında sağlanan destek miktarları ve illere göre desteklenen proje sayıları yer almaktadır. Tablolarda yer alan bilgiler DAKA veri tabanına ait bilgilerdir. Bununla beraber DAKA web sitesinde yer alan çalışma programları ve faaliyet raporlarından da yararlanılmıştır. Son kısımda ise TRB2 bölgesinin genel proje dağılımına yer verilmiştir.

Ayrıca ajans tarafından sağlanan teknik destekler ve katılım sağlanan eğitim, toplantı, çalıştay, konferans ve seminerler de bulunmaktadır. Bunlarla ilgili bilgilere çalışmada yer verilmemiştir.

2011 Yılı Destek Programları

2011 yılında Van depreminden dolayı MDP kapsamında ajansın herhangi bir desteği bulunmamaktadır. Bu yılda DFD kapsamında desteklenen projelerin il bazında dağılımı ve destek miktarlarına aşağıdaki tablo ve grafiklerde yer verilmiştir.

Tablo 6. 2011 Yılı DFD Kapsamında Sağlanan Destekler

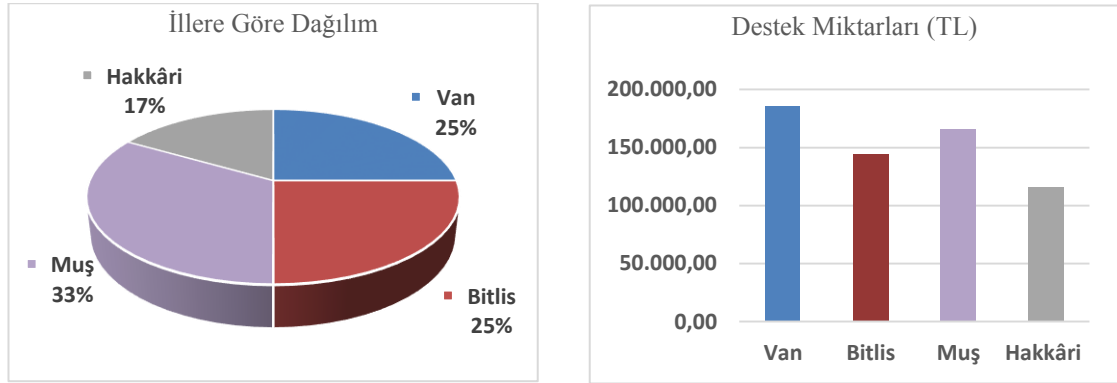
İl	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Van	3	185.676,00
Bitlis	3	144.066,64
Muş	4	166.287,14
Hakkâri	2	115.731,19
TOPLAM	12	611.760,97

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

Tablo 6'da 2011 yılına ait DFD kapsamında sağlanan destekler ve illere göre dağılımı yer almaktadır. Bu kapsam da Van ilinden 3; Bitlis ilinden 3; Muş ilinden 4;

Hakkâri ilinden 2 olmak üzere toplam 12 adet proje destek almaya hak kazanmıştır. Söz konusu projelerin toplam destek miktarı 611 bin TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Proje bazında 4 proje ile en çok desteklenen il Muş olmuştur. Destek miktarı bağlamında incelendiğinde ise Van ili 185 bin TL düzeylerinde destek alarak ilk sırada yer almıştır. Desteklenen projelerin il bazında dağılımında yakınlık görülmektedir.

Grafik 1. 2011 Yılı DFD Kapsamında Sağlanan Destekler

2012 Yılı Destek Programları

2012 Yılında (MDP) Kapsamında 3 farklı proje çağrısı yapılmıştır. Bunlar; “Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının özendirilmesi”², “Yatırım altyapısının güçlendirilmesine yönelik küçük ölçekli altyapı projesi” dir. Bunlara ilaveten Hakkâri ili özelinde “Hakkâri ilinde meyve ve sebzeçiliğin geliştirilmesi” projesi çağrısı yapılmıştır. Bu projelere ilişkin veriler, aşağıdaki tablo ve grafiklerde gösterilmiştir.

Tablo 7. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımının Özendirilmesi MDP

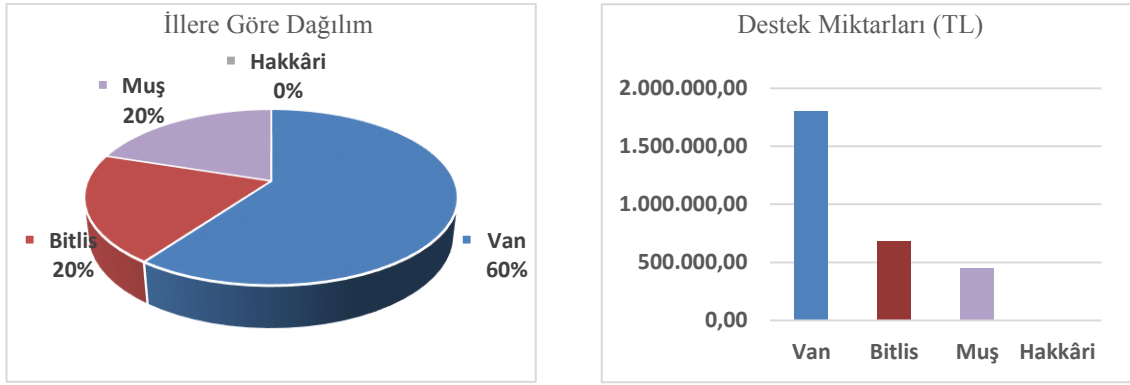
İl	Sunulan Proje sayısı	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Van	6	3	1.799.915,54
Bitlis	6	1	686.642,18
Muş	1	1	454.335,00
Hakkâri	-	-	-
TOPLAM	13	5	2.940.889,92

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

²Temel amacı: Bölge işletmelerinin enerji girdi maliyetlerinin azaltılmasını sağlayarak sektörel rekabet güçlerinin artırılması ve Bölge’de yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının özendirilmesidir. Bu proje çağrısının temel öncelikleri ise; Güneş enerjisi ve Hidrolik güç kaynakları ile elektrik üretimini sağlayan projelerin desteklenmesidir.

“Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının özendirilmesi MDP” kapsamında 4 ilden toplam 13 proje sunulmuştur. Van ilinden sunulan 6 projeden 3’ü; Bitlis ilinden sunulan 6 projeden 1’i ve Muş ilinden sunulan 1 proje desteklenmiştir. 2012 yılı için Hakkâri ilinden proje sunulmamıştır. Söz konusu illerden sunulan projeler için toplam destek miktarı 3 milyon TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu destek miktarının yaklaşık üçte ikisi Van iline sağlanmıştır. En az desteği Muş ili alırken; Hakkâri ili ise herhangi bir proje sunmadığı için destekten yararlanamamıştır.

Grafik 2. 2012 Yılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımının Özendirilmesi MDP

Grafik 2’de görüldüğü üzere “Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının özendirilmesi MDP” kapsamında %60 oranında Van ili en çok proje desteğini almıştır. Hakkâri ilinden ise herhangi bir proje desteklenmemiştir.

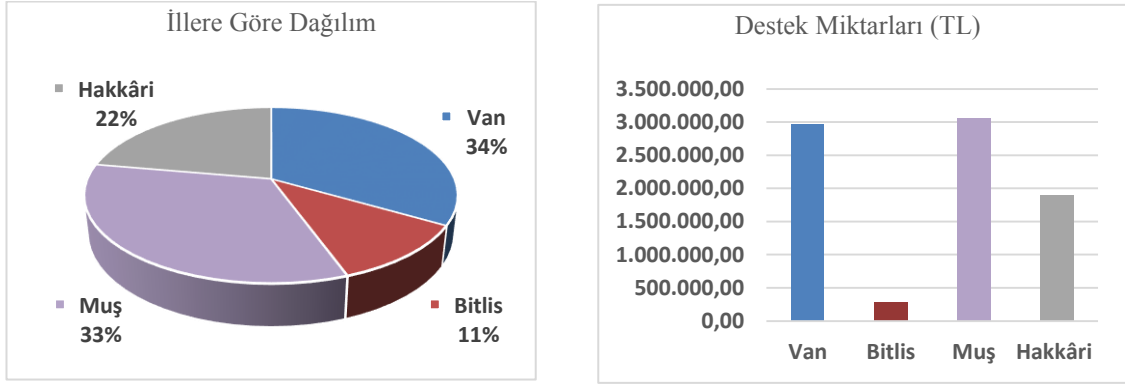
Tablo 8. 2012 Yılı Yatırım Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP

İl	Sunulan Proje sayısı	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Van	3	3	2.961.400,96
Bitlis	1	1	280.000,00
Muş	4	3	3.056.889,47
Hakkâri	3	2	1.898.883,73
TOPLAM	11	9	8.197.174,16

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

“Yatırım Alt altyapısının güçlendirilmesine yönelik küçük ölçekli altyapı MDP³” kapsamında toplam 11 proje sunulmuştur. Bu projelerden 9 tanesi gerekli değerlendirme süreçlerinden geçerek destek almaya hak kazanmıştır. Van ilinden sunulan 3 projenin 3’ü; Muş ilinden sunulan 4 projenin 3’ü; Hakkâri ilinden sunulan 3 projenin 2’si ve Bitlis ilinden sunulan 1 proje destek almaya hak kazanmıştır. Toplam destek miktarı 8 Milyon TL düzeylerinde gerçekleşmiştir. Muş ve Van illeri 3’er proje ile en çok proje desteği alan iller olmuştur. En az proje desteği alan il ise 1 proje ile Bitlis olmuştur. Projelere sunulan toplam destek miktarlarına bakıldığı zaman Muş ili, 3 milyon TL ile ilk sırada yer almıştır. Bitlis ilinde ise destek miktarı 280 bin TL düzeylerinde gerçekleşmiştir.

Grafik 3. 2012 Yılı Yatırım Alt Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP

Tablo 9. 2012 Yılı Hakkâri İlinde Meyve Ve Sebzeçiliğin Geliştirilmesi MDP

İl	Sunulan Proje sayısı	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Hakkâri (Merkez)	17	3	411.750,50
Yüksekova	10	3	683.087,50
Şemdinli	3	1	258.795,00
TOPLAM	30	7	1.353.633,00

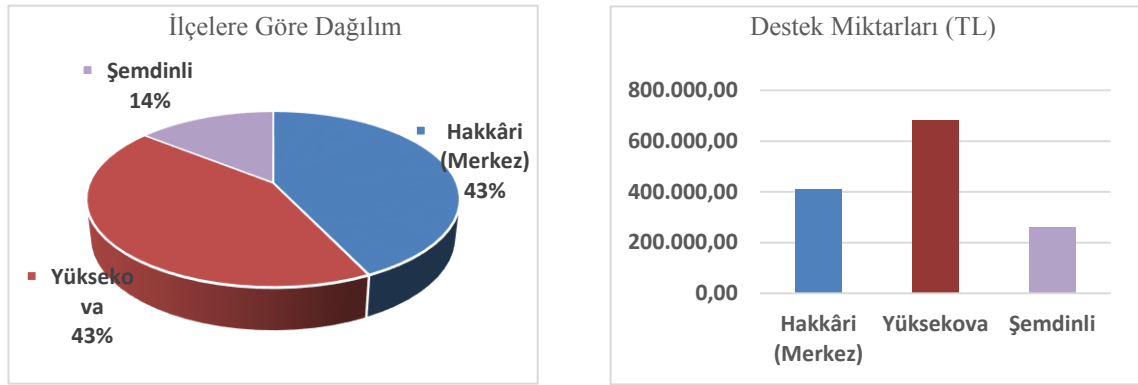
Kaynak: DAKA Veri Tabanı

Hakkâri İlinde Meyve ve Sebzeçiliğin Geliştirilmesi projesi kapsamında toplam 30 adet proje sunulmuştur. Hakkâri Merkezden sunulan 17’i projenin 3’ü; Yüksekova ilçesinden sunulan 10 projenin 3’ü ve Şemdinli ilçesinden sunulan 3 projenin 1’i olmak

³ Temel Amacı: İmalat, ticaret ve hizmet sektörlerinin faaliyet gösterdiği ortak alanların teknik, fiziki ve sosyal altyapılarının geliştirmek, yeni yatırımların yapılmasını sağlamak ve istihdamı artırmak yoluyla Bölge'nin kalkınmasına katkı sağlamaktır.

üzere toplam 7 proje destek almaya hak kazanmıştır. Şemdinli ilçesi 258 bin TL destek ile en az destek alan ilçe olmuştur. Yüksekova ilçesi ise 700 bin TL düzeylerinde aldığı yardım ile ilk sırada yer almaktadır. Ayrıca Çukurca ilçesinden de 3 adet proje sunulmuştur fakat bu projeler değerlendirme aşamasında elendiğinden tablo ve grafiklerde yer verilmemiştir. Kabul edilen projelerin toplam destek miktarı bir buçuk milyon TL düzeylerinde gerçekleşmiştir.

Grafik 4. 2012 Yılı Hakkâri İlinde Meyve Ve Sebzeçiliğın Geliştirilmesi MDP

2012 yılında ayrıca DFD kapsamında ajansın destekleri olmuştur. Bahsi geçen yıla ilişkin desteklenen projelerin il bazında dağılımı ve destek miktarlarına aşağıdaki tablo ve grafiklerde yer verilmiştir.

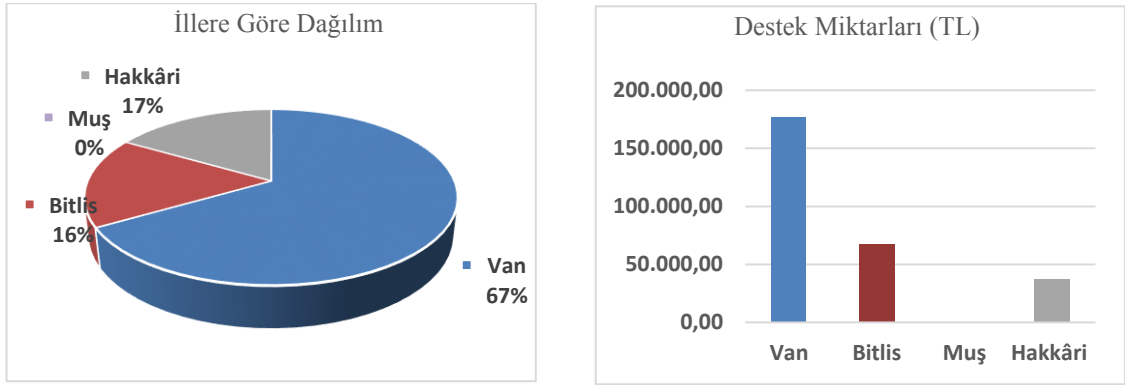
Tablo 10. 2012 Yılında DFD Kapsamında Desteklenen Projeler

İl	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Van	4	176.591,05
Bitlis	1	67.798,79
Muş	-	-
Hakkâri	1	37.760,00
TOPLAM	6	282.149,84

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

DFD kapsamında Van ilinden 4; Bitlis ilinden 1; Hakkâri ilinden 1 olmak üzere toplam 6 adet proje desteklenmeye hak kazanmıştır. Van ili 4 proje ile ilk sırada yer almaktadır. Muş ilinden ise bu kapsamda herhangi bir proje desteklenmemiştir. Destek miktarları bakımından incelendiğinde ise Van ili 180 bin TL düzeylerinde aldığı destek ile ilk sırada yer almaktadır. Hakkâri ili ise 37 bin TL düzeylerinde aldığı destek ile son sırada yer almaktadır. Toplam sağlanan destek miktarı 282 bin TL düzeylerindedir.

Grafik 5. 2012 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler

2013 Yılı Destek Programları

2013 yılında MDP Kapsamında 2 farklı proje çağrısı yapılmıştır. Bunlar; “Yatırım ve turizm altyapısının güçlendirilmesine yönelik küçük ölçekli altyapı MDP⁴” ve “İktisadi Kalkınma MDP” dir. Bu projelere ilişkin verilere aşağıdaki tablo ve grafiklerde yer verilmiştir.

Tablo 11. Yatırım ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP

İl	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Van	5	3.731.625,86
Bitlis	2	1.560.856,92
Muş	2	1.642.573,62
Hakkâri	3	2.180.750,10
TOPLAM	12	9.115.806,50

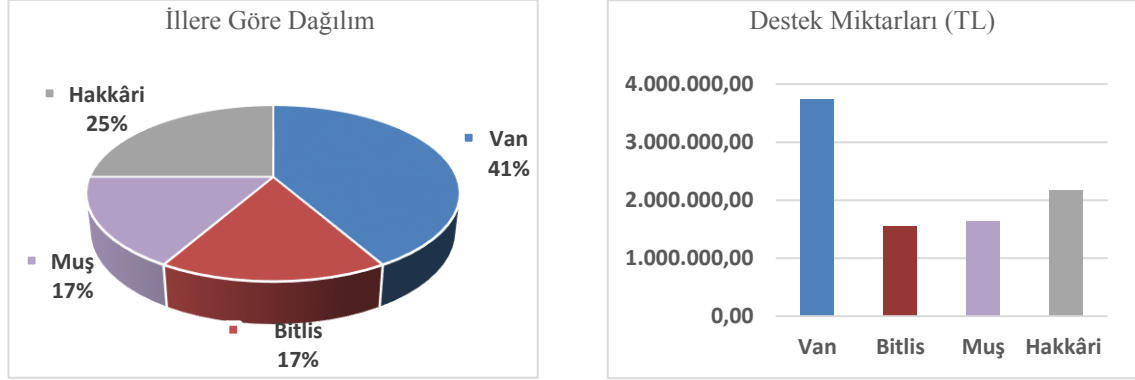
Kaynak: DAKA Veri Tabanı

“Yatırım ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Projeleri MDP” kapsamında toplam 12 adet proje desteklenmeye hak kazanmıştır. Van ilinden 5; Bitlis ilinden 2; Muş ilinden 2 ve Hakkâri ilinden 3 proje desteklenmiştir. Projelere sağlanan destek miktarı 9 milyon TL düzeylerinde gerçekleşmiştir. Van ili 5 proje ile en çok proje desteği alan il olmuştur. Bitlis ve Muş illeri ise 2’şer proje ile son sırada yer almışlardır. Destek miktarlarına bakıldığı zaman

⁴ Temel Amacı: İmalat, ticaret, hizmet sektörlerinin faaliyet gösterdiği ortak alanların teknik, fiziki ve sosyal altyapılarını geliştirerek yeni yatırımlar yapılmasını sağlamak ve turizm sektörünün canlandırılmasını sağlayarak Bölge'nin kalkınmasına katkı sağlamaktır.

Van ili 4 milyon TL düzeylerinde destek alarak ilk sırada yer almıştır. Bitlis ili ise bir buçuk milyon TL ile en az destek miktarını alan il olmuştur.

Grafik 6. 2013 Yılı Yatırım ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Projeleri MDP

Tablo 12. 2013 Yılı İktisadi Kalkınma MDP

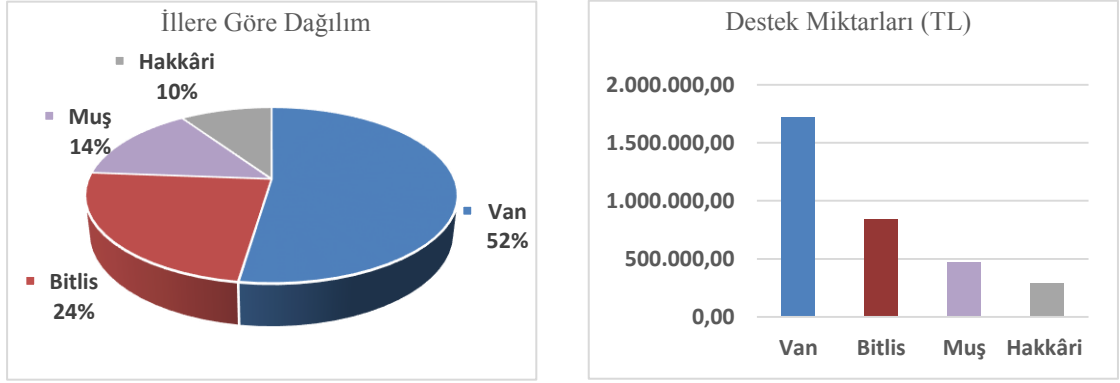
İl	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Van	11	1.718.399,66
Bitlis	5	842.401,31
Muş	3	473.516,11
Hakkâri	2	292.575,00
TOPLAM	21	3.326.892,08

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

“İktisadi kalkınma MDP⁵” kapsamında toplam 21 adet projenin desteklendiği 2013 yılında, Van ilinden 11; Bitlis ilinden 5; Muş ilinden 3 ve Hakkâri ilinden 2 olmak üzere toplam 21 adet proje destek almaya hak kazanmıştır. Van ili 11 proje ile en çok projesi desteklenen il olmuştur. Hakkâri ili ise 2 proje ile son sırada yer almaktadır. Toplam 3,4 milyon TL düzeylerinde sağlanan desteklerden, Van ili 1,7 milyon TL ile ilk sırada yer almaktadır. Hakkâri ili ise 300 bin TL düzeylerinde aldığı destek ile son sırada yer almaktadır.

⁵ Temel Amacı: TRB2 Bölgesi'nde (Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illeri) imalat ve hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin kapasitelerini artırmak, ürün/hizmet çeşitlerinin ve/veya kalitelerini geliştirilmek, pazarlama imkânlarını genişletmek yoluyla bölgesel ekonomik büyümeye ve istihdamın artırılmasına katkı sağlamaktır.

Grafik 7. 2013 İktisadi Kalkınma MDP

2013 yılında ayrıca DFD kapsamında ajansın destekleri olmuştur. Bahsi geçen yıla ilişkin desteklenen projelerin il bazında dağılımı ve destek miktarlarına aşağıdaki tablo ve grafiklerde yer verilmiştir.

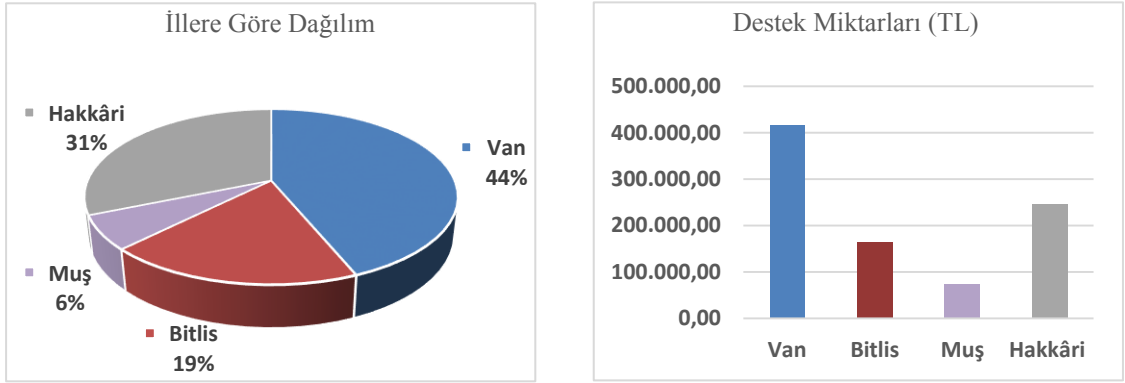
Tablo 13. 2013 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler

İl	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Van	7	417.816,05
Bitlis	3	164.787,99
Muş	1	74.964,23
Hakkâri	5	245.748,38
TOPLAM	16	903.316,65

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

DFD kapsamında toplam 16 projenin desteklendiği 2013 yılında, Van ilinden 7; Bitlis ilinden 3; Muş ilinden 1 ve Hakkâri ilinden 5 proje destek almaya hak kazanmıştır. Van ili 7 proje ile en çok projesi desteklenen il olmuştur. Muş ili ise 1 proje ile son sırada yer almaktadır. Toplam 903 bin TL düzeylerinde sağlanan desteklerden, Van ili 417 bin TL düzeylerinde aldığı destek ile ilk sırada yer almaktadır. Muş ili ise 75 bin TL düzeylerinde aldığı destek ile son sırada yer almaktadır.

Grafik 8. 2013 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler

2014 Yılı Destek Programları

2014 Yılında MDP Kapsamında “Güçlü Girişimcilik MDP⁶” adı altında 1 adet proje teklif çağrısı yapılmıştır. Desteklenen projelerin il bazında dağılımı ve destek miktarlarına aşağıdaki tablo ve grafiklerde yer verilmiştir.

Tablo 14. 2014 Güçlü Girişimcilik MDP

İl	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Van	14	9.407.593,00
Bitlis	4	1.504.923,25
Muş	5	4.049.981,90
Hakkâri	1	200.202,50
TOPLAM	24	15.162.700,65

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

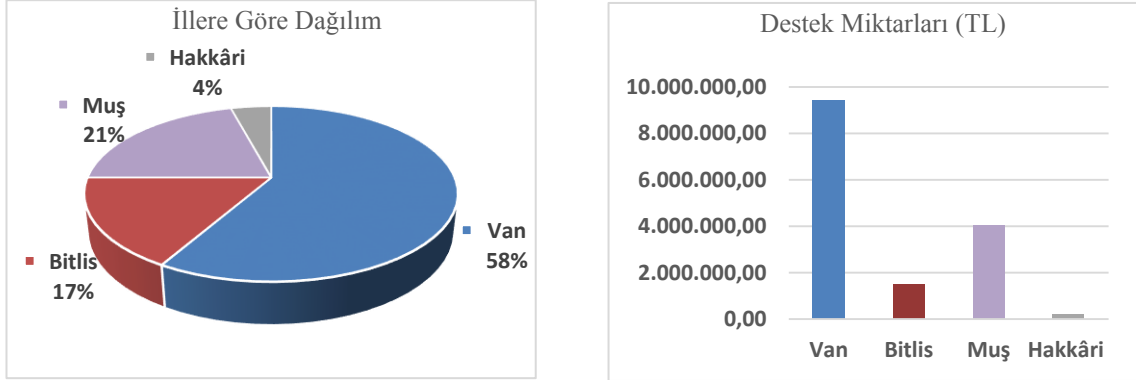
2014 yılında “Güçlü Girişimcilik Mali Destek Programı” kapsamında 24 adet proje destek almaya hak kazanmıştır. Van ilinden 14; Bitlis ilinden 4; Muş ilinden 5 ve Hakkâri ilinden ise 1 proje desteklenmiştir. Toplam destek miktarının 15 milyon TL düzeylerinde gerçekleştiği programda, Van ili 9,5 Milyon TL destek ile ilk sırada yer almaktadır. Hakkâri ili ise 200 bin TL destek ile son sırada yer almaktadır.

Tablo 14’de yer almayan, ayrı bir program kapsamında 2014 yılında ek olarak Hakkâri’de “İnanç turizmi altyapısının güçlendirilmesine yönelik küçük ölçekli altyapı

⁶ Temel Amacı: Yatırım teşvik uygulamaları hakkındaki farkındalığı artırarak teşvik mekanizmasının daha etkin ve daha yaygın bir biçimde kullanılmasını sağlamak, Ajans destekleri ile diğer devlet yardımlarını Bölgede imalat sanayiinin ürettiği katma değeri artıracak yatırımlara eşgüdümlü bir biçimde yönlendirmektir.

projeleri mali destek programı” kapsamında 1 adet proje desteklenmiştir. Projenin toplam destek tutarı ise 3.997.000,00 TL olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 9. 2014 Güçlü Girişimcilik MDP

2014 yılında ayrıca DFD kapsamında ajansın destekleri olmuştur. Bahsi geçen yıla ilişkin desteklenen projelerin il bazında dağılımı ve destek miktarlarına aşağıdaki tablo ve grafiklerde yer verilmiştir.

Tablo 15. 2014 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler

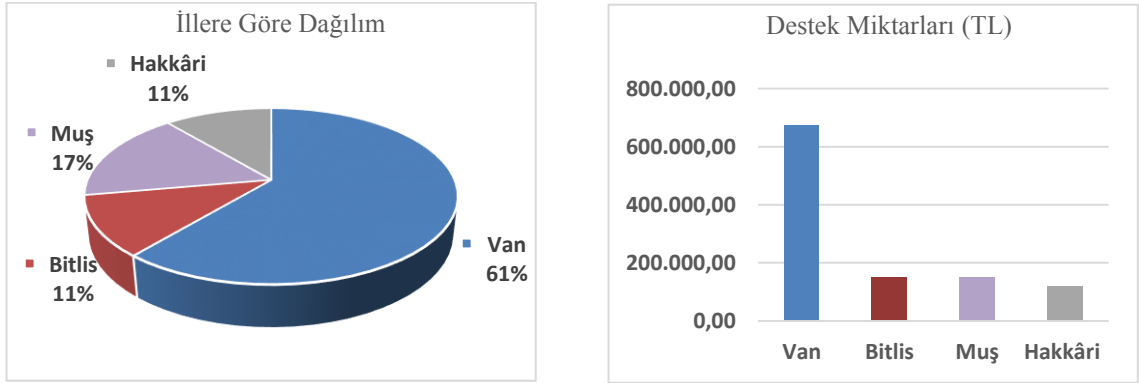
İl	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Van	11	675.293,21
Bitlis	2	151.538,20
Muş	3	151.413,64
Hakkâri	2	119.188,00
TOPLAM	18	1.097.433,05

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

DFD kapsamında toplam 18 projenin desteklendiği 2014 yılında, Van ilinden 11; Bitlis ilinden 2; Muş ilinden 3 ve Hakkâri ilinden 2 proje destek almaya hak kazanmıştır. Van ili 11 proje ile ilk sırada yer almaktadır. Hakkâri ve Bitlis illeri ise 2 proje ile son sırada yer almaktadırlar. 1 milyon TL düzeylerinde sağlanan destek miktarından, Van ili 675 bin TL ile en çok desteği alan il olmuştur. Hakkâri ili ise 120 bin TL düzeylerinde aldığı destek ile son sırada yer almaktadır.

Ayrıca Hakkâri ilinde 1, Bitlis ilinde 1 olmak üzere 2 adet proje nihai rapor aşamasında yer aldığından ilgili projelere ilişkin destek miktarlarına tablo 15’de yer verilmemiştir.

Grafik 10. 2014 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler

2015 Yılı Destek Programları

2015 yılında MDP kapsamında “Yatırım ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP” ve “Rekabetçiliğin Geliştirilmesi MDP” adı altında 2 adet proje teklif çağrısı yapılmıştır. Desteklenen projelerin il bazında dağılımı ve destek miktarlarına aşağıdaki tablo ve grafiklerde yer verilmiştir.

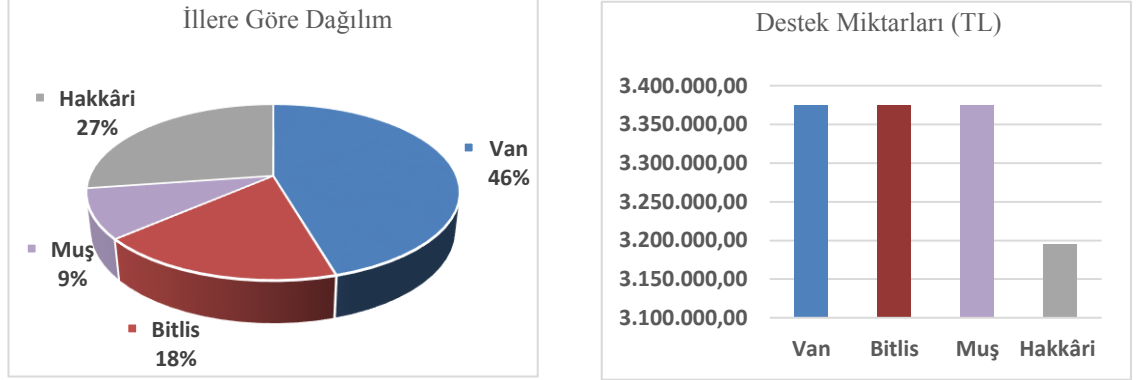
Tablo 16. 2015 Yılı Yatırım ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP

İl	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Van	5	3.375.000,00
Bitlis	2	3.375.000,00
Muş	1	3.375.000,00
Hakkâri	3	3.195.184,24
TOPLAM	11	13.320.184,24

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

2015 yılı “Yatırım ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP” kapsamında 11 proje desteklenmeye hak kazanmıştır. Van ilinden 5; Bitlis ilinden 2; Muş ilinden 1 ve Hakkâri ilinden 3 proje desteklenmiştir. Toplam 13 milyon TL düzeylerinde gerçekleşen desteklerden; Van, Bitlis, Muş illeri eşit miktarda destek almışlardır. Hakkâri ili ise 3 milyon TL düzeylerinde aldığı destek ile son sırada yer almıştır.

Grafik 11. 2015 Yılı Yatırım ve Turizm Altyapısının Güçlendirilmesine Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDP

Tablo 17. 2015 Yılı Rekabetçiliğin Geliştirilmesi MDP

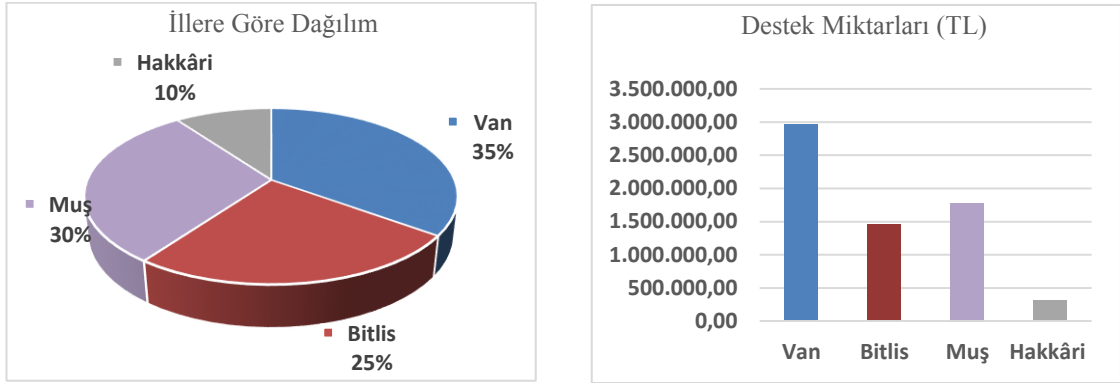
İl	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Van	7	2.972.667,78
Bitlis	5	1.457.948,00
Muş	6	1.780.884,90
Hakkâri	2	312.662,50
TOPLAM	20	6.524.163,18

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

2015 yılında “Rekabetçiliğin Geliştirilmesi MDP⁷” kapsamında toplam 20 adet proje destek almaya hak kazanmıştır. Van ilinden 7; Bitlis ilinden 5; Muş ilinden 6 ve Hakkâri ilinden 2 proje desteklenmiştir. Van ili 7 proje ile en çok projesi desteklenen il olmuştur. Hakkâri ili ise 2 proje ile son sırada yer almaktadır. Destek miktarları bağlamında incelendiğinde ise, Van ili 3 milyon TL düzeylerinde aldığı destek ile en çok desteği alan il olmuştur. Hakkâri ili ise 300 bin TL düzeylerinde aldığı destek ile son sırada yer almıştır.

⁷Temel amacı: TRB2 Bölgesi'nde (Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illeri) imalat sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lerin kapasitelerinin artırılması, ürün/hizmet çeşitlerinin ve/veya kalitelerinin geliştirilmesi, pazarlama imkânlarının genişletilmesi yoluyla bölgesel ekonomik büyümeye ve istihdamın artırılmasına katkı sağlamaktır.

Grafik 12. 2015 Yılı Rekabetçiliğin Geliştirilmesi MDP

2015 yılında ayrıca DFD kapsamında ajansın destekleri olmuştur. Bahsi geçen yıla ilişkin desteklenen projelerin il bazında dağılımı ve destek miktarlarına aşağıdaki tablo ve grafiklerde yer verilmiştir.

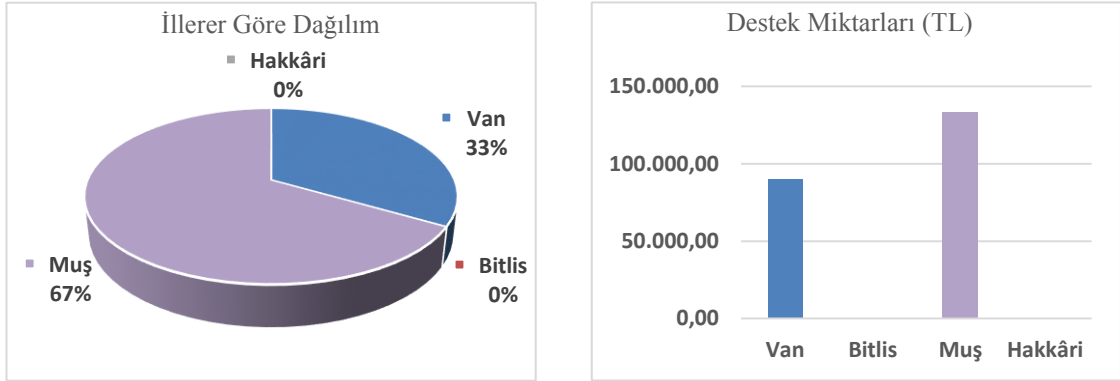
Tablo 18. 2015 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler

İl	Desteklenen Proje Sayısı	Destek Miktarı (TL)
Van	1	89.894,71
Bitlis	-	-
Muş	2	133.610,00
Hakkâri	-	-
TOPLAM	3	223.504,71

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

2015 yılında DFD kapsamında toplam 3 proje destek almaya hak kazanmıştır. Muş ilinden 2; Van ilinden 1 proje desteklenmiştir. Toplam destek tutarı 230 bin TL düzeylerinde gerçekleşmiştir. Muş ili 133 Bin TL ile bu dönemde en yüksek desteği almıştır. DFD kapsamında söz konusu dönemde Bitlis ve Hakkâri illerinden herhangi bir proje desteklenmemiştir. Tablo 18'de yer alan projeler ise tamamlanmamıştır.

Grafik 13. 2015 Yılında DFD Kapsamında Sağlanan Destekler

2016 yılı 1. Dönemde DFD kapsamında desteklenen proje adedi ise 4 dür. İlgili dönem ile ilgili yeterli veri olmadığı için destek miktarlarına yer verilmemiştir.

2009-2015 yılları arası MDP kapsamında desteklenen projelerin illere göre dağılımına tablo 19’da yer verilmiştir.

Tablo 19. İllere Göre MDP Kapsamında Desteklenen Proje Sayısı

İl	Desteklenen Proje Sayısı
VAN	110
BİTLİS	49
MUŞ	60
HAKKÂRİ	59
TOPLAM	278

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

2011-2015 Yılları arasında DFD kapsamında desteklenen projelerin illere göre dağılımını tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. İllere Göre DFD Kapsamında Desteklenen Proje Sayısı

İl	Desteklenen Proje Sayısı
VAN	26
BİTLİS	10
MUŞ	10
HAKKÂRİ	11
TOPLAM	57

Kaynak: DAKA Veri Tabanı

Desteklenen projeler incelendiğinde Van ilinin diğer illere göre daha çok destek aldığı görülmektedir. Bunun sebepleri irdelenecek olursa; Nüfus miktarının TRB2 bölgesindeki illere göre bir hayli yüksek olması, İl de bulunan Kobi sayısının ilgili illere

göre yüksek olması ve sunulan projelerin bunlara bağlı olarak fazla olması gibi nedenler sayılabilir. Diğer 3 ilin verilerinin birbirine yakın olması desteklenen projelerin yukarıda sayılan nedenler ile bağlantılı olduğunu göstermektedir. Desteklenen projelerin başvuru sahipleri incelendiğinde özellikle Bölge üniversitelerinin proje sunma konusundaki verimliliklerinin de incelenmesi gerekmektedir. Tablo 21’de DAKA’nın 2011-2015 Yılları Arasındaki Gelirlerine yer verilmiştir.

Tablo 21. 2011-2015 Yılları Gelirler Tablosu (TL)

Gelir Türü	2011	2012	2013	2014	2015
Merkezi Bütçeden Aktarılan Pay	9.132.000,00	12.675.820,00	24.900.000,00	14.210.000,00	18.223.123,00
İl Özel İdarelerinden Aktarılan Pay	1.046.911,00	1.111.861,00	1.432.077,30	1.270.099,57	-
Belediyelerden Aktarılan Pay	1.674.288,31	2.058.119,23	1.725.148,78	1.824.079,07	-
Sanayi ve Ticaret Odalarından Aktarılan Pay	24.920,41	51.359,52	39.290,76	67.018,40	-
Diğer Gelirler (Faiz)	1.878.243,80	2.110.626,31	2.697.474,69	2.343.600,61	-
CMDP⁸	-	25.454.950,82	-	35.000.000,00	-

Kaynak: (DAKA veri tabanı, 2014 Faaliyet Raporu)

⁸ **Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı;** az gelişmiş bölgelerde, büyüme merkezi işlevi görece kentsel merkezlerin desteklenmesi amacıyla uygulamaya konulmuştur. Bu programların ana eksenini turizm potansiyelini geliştirici projeler ile tarihi kent dokusunun ortaya çıkartılması oluşturmaktadır. Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı, sınırlı olan ulusal kaynakların ülke genelinde eşit biçimde dağıtılamayacağı düşüncesi ile belirli merkezlerin seçilmesi ve yatırımların bu merkezlerde yoğunlaştırılması amacı taşımaktadır. Bölgesel bu stratejiyle yapılacak yatırımlarla ekonomik hareketliliğin başlaması, sürekliliğin sağlanması ve çevresindeki bölgelerin de olumlu yönde etkilenmesi hedeflenmektedir. Bununla beraber iç göçün bölge içerisinde tutulması da amaçlar arasında yer almaktadır. ([Http://www.kalkinma.gov.tr](http://www.kalkinma.gov.tr))

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DAKA KALKINMA KURULU ÜYELERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

4.1. ARAŞTIRMA HAKKINDA

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, anakütlesi, örnekleme, sınırlılıkları, hipotezleri ve araştırmanın yöntemine yer verilmiştir.

4.1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı:

Günümüzde tabandan tavana kalkınma anlayışının hâkim olması ile beraber, kalkınmanın bölgesel olarak sağlanması ve ulusal çapta kalkınmanın bu yolla gerçekleştirilmesi fikri önem kazanmıştır. Kalkınma ajansları da bölgesel kalkınmanın yeni aktörleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kalkınma ajanslarının ortaya çıkışı ve Türkiye'deki genel durumları ile DAKA özelinde değerlendirmeler yapılmıştır. Yönetişim kavramının özünü oluşturan katılımcılık ve karşılıklı etkileşim bağlamında değerlendirildiğinde, Kalkınma ajanslarının katılımı sağlaması ve bölgesel aktörleri sürece dâhil etmesi kapsamında oluşturulan Kalkınma Kurulları önemli bir yapı olmuştur. Bu bağlamda Kalkınma kurullarının buldukları Ajansların idari yapı ve işleyişleri ile destekledikleri projelerin durumlarına yönelik görüşleri anket yolu ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın önemi; DAKA'nın bölgesel kalkınma, idari işleyiş ve faaliyetleri ile ilgili sorunlarının tespiti ve çözüm önerilerini sunacak olmasıdır.

Araştırmanın temel amacı: Ajansın Kalkınma Kurulu üyeleri tarafından ajansın etkinliğinin ortaya konulmasıdır. Bu temel amaca paralel olarak belirlenen alt amaçlar ise şunlardır;

- ✓ Kalkınma Kurulu üyeleri ile Ajans merkezi arasındaki ilişkinin belirlenmesi
- ✓ Kalkınma Kurulu üyelerinin Ajansın idari yapısı, işleyişi ve faaliyetleri ile ilgili beklenti ve önerilerin belirlenmesi
- ✓ Kalkınma Kurulu üyelerinin Ajansın desteklediği projelerin genel durumları ile ilgili beklenti ve önerilerinin belirlenmesi
- ✓ Kalkınma Kurulunun etkinliğinin belirlenmesi

- ✓ Kalkınma Kurulu üyelerinin demografik bilgiler (yaş, eğitim durumu, buldukları kurum, buldukları il ve üyelik süresi) ile Ajansın idari yapısı ve işleyişine bakışlarının değerlendirilmesidir.

4.1.2. Araştırmanın Anakütlesi ve Örneklemi

Araştırmanın anakütlesi DAKA'nın 100 kişiden oluşan Kalkınma Kurulu üyeleridir. Fakat tüm üyelere ulaşmak mümkün olmadığından örnekleme yapılmıştır. Örnekleme metodu olarak kolayda örnekleme metodu kullanılmıştır. Buna göre; örnekleme anakütledeki her bir bireyin örnekleme dâhil olma olasılığı eşittir (Cohen, vd, 2005: 94)

Örneklemin Kalkınma Kurulu üyelerinden seçilmesinin nedeni, Bölgede önemli görevlerde yer alan ve söz sahibi olan aktörlerin kalkınma kurulunda bulunması ve iller arasında bu üyelerin kendi illerini temsil edebilecek oranda dağıtılmış olmasıdır. Böylelikle TRB2 Bölgesinde yer alan tüm illerin katılımcılarına ait düşüncelerine yer verilmiş olacaktır.

4.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma, Ajanslarda bulunan Kalkınma Kurulu üyeleri tarafından ajansın etkinliğinin ölçülmesine yöneliktir. Bu kapsamda Kalkınma Kurulu üyelerine yönelik bir anket uygulaması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırmaya katılan üyelerin iş yoğunluğu ve farklı sebeplerle araştırmaya katılmaktan çekinmesi bir sınırlılıktır. Çalışmada uygulanan anketler 4 farklı ilde bulunan üyelerle gerek yüz yüze gerekse e-mail gönderme yolu ile yapılmıştır. Bu nedenle her üyeye yüz yüze ulaşılamaması bir diğer sınırlılıktır. Son olarak zaman dilimi ile ilgili bir sınırlılık söz konusudur. Araştırma Haziran – Eylül 2016 tarihleri arasında yapılmıştır.

4.1.4. Araştırmanın Değişkenleri ve Hipotezleri

Araştırma üç grup değişkenden oluşmaktadır. Birinci grup, Kalkınma ajansları ve DAKA ile ilgili 7 ifadeden oluşmaktadır. İkinci grupta DAKA'nın idari yapısı, işleyişi ve faaliyetleri ile ilgili 13 ifade yer almaktadır. Üçüncü grupta ise DAKA Tarafından desteklenen projeler ve bu projelerin genel durumları ile ilgili 8 ifade yer almaktadır. Araştırmada kullanılan ölçeklere tablo 22, 23, 24 de yer verilmiştir.

Tablo 22. Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeği ve Kodları

İfadeler	Kod
1. Kalkınma ajanslarının kurulması yerel kalkınma açısından yararlı olmuştur	KA1
2. DAKA'nın Kalkınma Kurulunda bulunmaktan memnunum	KA2
3. DAKA bulunduğum ilin kalkınmasına önemli bir katkı yapmaktadır	KA3
4. DAKA'nın iletişim kanalları (sosyal medya, web sitesi) yeterli ve günceldir	KA4
5. DAKA bölge için olmazsa olmaz bir kurumdur	KA5
6. Ajans paydaşların görüş ve önerilerini dikkate almaktadır	KA6
7. Faaliyet raporları, kalkınma kurulu raporları ve yönetim kurulu raporları düzenli olarak yayımlanmaktadır	KA7

Tablo 23. DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği ve Kodları

DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği	
İfadeler	Kod
1. Kalkınma ajansı kurumsallaşmasını tamamlamıştır	İDF1
2. Ajansın fiziksel imkânları yeterli düzeydedir	İDF2
3. Kalkınma ajansının destekleri bölge ihtiyaçlarına uygundur	İDF3
4. Kalkınma ajansı faaliyetlerinde tarafsız ve adil yaklaşım sergiler	İDF4
5. Kalkınma ajansı faaliyetlerini şeffaflıkla yürütür	İDF5
6. Kalkınma ajansının gelir ve giderleri şeffaf bir şekilde açıklanmaktadır	İDF6
7. Ajans merkezi ile iller arasında etkin bir koordinasyon vardır	İDF7
8. Kalkınma Kurulu toplantılarına katılım yüksektir	İDF8
9. Ajans bizlerin görüş ve önerilerini dikkate almaktadır	İDF9
10. DAKA'nın Genel Sekreterine ve diğer personeline ulaşmak kolaydır	İDF10
11. Ajans çalışanları yeterli düzeyde mesleki bilgi ve uzmanlığa sahiptir	İDF11
12. DAKA Yönetim Kurulu etkin bir biçimde çalışmaktadır	İDF12
13. Genel olarak değerlendirildiğinde DAKA'nın iyi çalıştığı söylenebilir	İDF13

Tablo 24. DAKA Tarafından Desteklenen Projeler ve Bu Projelerin Genel Durumları Ölçeği ve Kodları

DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği	
İfadeler	Kod
1. Desteklenecek projelerin değerlendirilmesi ve seçilmesi süreci adil ve tarafsız bir biçimde yapılmaktadır	P1
2. Proje duyuruları zamanında ve iyi bir biçimde yapılmaktadır	P2
3. Desteklenen projeler yerel ihtiyaçlar açısından uygundur	P3
4. Proje hazırlama konusunda ajans, ilgililere yeterli desteği sağlamaktadır	P4
5. Mali kaynaklar bölge için ihtiyaç duyulan projeleri desteklemek için yeterlidir	P5
6. Desteklenen projelerin denetimi etkin bir şekilde yapılmaktadır.	P6
7. Proje destekleme konusunda, iller arasında ayırım yapılmaktadır	P7
8. Desteklenen projelerin başarılı olduğu kanaatindeyim	P8

Tablo 22, 23, 24’de yer alan 28 ifadeden oluşan ölçeklerimiz MARKA (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı) tarafından geliştirilmiştir. Bu geliştirilen ölçekler literatür taraması sonrasında yeni bazı ifadelerin çıkarılması ve eklenmesi ile geliştirilmiştir. Geçerlilik güvenilirlik analizlerinin ardından 28 soruluk haliyle kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında belirlenen hipotezler aşağıdaki gibidir:

H₁: Kalkınma Ajanslarının genel durumu ile idari yapısı, işleyişi ve desteklenen projeler arasında ilişki vardır.

H₂: Demografik bilgiler ile *Ajans Değerlendirme Ölçeği* arasında ilişki vardır.

H₃: Demografik bilgiler ile *Hizmet ve Faaliyet Değerlendirme Ölçeği* arasında ilişki vardır.

H₄: Demografik bilgiler ile *Proje Değerlendirme Ölçeği* arasında ilişki vardır.

H₅: Bulunulan il değişkeni ile anket ölçekleri arasında ilişki vardır.

4.1.5. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma, Kalkınma Ajanslarının ortaya çıkışı ve Türkiye’deki durumunu ortaya koyan literatür taramasından oluşan ilk iki bölümün yanı sıra DAKA’ nın faaliyetlerinin incelendiği üçüncü bölüm ve Kalkınma Kurulu üyelerine yönelik anket uygulamasını içeren dördüncü bölümünden oluşmaktadır.

Konuyu araştırmak amacıyla, 4 bölümden oluşan bir anket çalışması yapılmıştır. Anketin ilk bölümünde katılımcıların demografik bilgilerini ölçmeye yönelik 6 soru bulunmaktadır. İkinci bölümde yer alan ‘*Kalkınma ajansları ve DAKA ölçeği*’ 7 ifadeden oluşmaktadır. Üçüncü bölümde yer alan ‘*DAKA’ nın idari yapısı, işleyişi ve faaliyetleri ölçeği*’ 13 ifadeden oluşmaktadır. Son Bölümde yer alan ‘*DAKA Tarafından desteklenen projeler ölçeği*’ ise 8 ifadeden oluşmaktadır. Her bir ifade için “*Hiç Katılmıyorum*”, “*Katılmıyorum*”, “*Kısmen Katılıyorum*”, “*Katılıyorum*” ve “*Tamamen Katılıyorum*” şeklindeki katılım düzeylerini belirten, 5’li Likert tipinde bir tercih listesi yer almaktadır. Puanlamada önermelere verilen yanıtlar “*Hiç Katılmıyorum*” ifadesinden “*Tamamen Katılıyorum*” ifadesine doğru 1-2-3-4-5 şeklinde puanlanmıştır.

Araştırma Türkiye’de yer alan TRB2 (Bitlis, Hakkâri, Muş, Van) illerinde uygulanmıştır. Ölçeklerin anlaşılabilirliğini, güvenilirliğini, geçerliliğini ölçmek ve faktör analizi yapmak amacıyla bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda 10 kişiden oluşan pilot uygulamada, İşletme, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ile İktisat

bölümünden akademisyenlere uygulanmıştır. Ayrıca Sosyoloji ve istatistik bölümünde akademisyenlere de uygulanmıştır. Bu çerçevede yapılan pilot uygulamaya göre ölçeklerin 'yüksek derecede güvenilir' olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmanın anakütlesi DAKA'nın yüz kişiden oluşan kalkınma kurulu üyeleridir. Örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında $e=5\%$ hata payı ile 100 kişi için $n=79$ olarak belirlenmiştir (Cohen, vd, 2005: 94). Kalkınma kurulu üyelerinden Hakkâri ve Bitlis illerindekiler için anketler e-posta yoluyla gönderilmiştir. Muş ve Van illerindeki üyelere ise yüz yüze görüşmek suretiyle uygulanmıştır. Bazı üyelere randevu alma sorunu yaşandığı için bu illerdeki birtakım üyelere de e-posta yoluyla gönderilmiştir. Böylelikle kalkınma kurulu üyelerinin tamamına anket ulaştırılmıştır. Fakat 81 anket geri dönmüştür. Dönen anketlerden 1 tanesi değerlendirmeye alınmamıştır. 80 anket üzerinden analizler yapılmıştır.

Çalışma kapsamında elde edilen verilerin analizi SPSS 21 paket programı ile test edilmiş ve %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır. Verileri analiz edebilmek için karşılaştırma analizleri, korelasyon analizi ve betimleyici analiz yöntemleri kullanılmıştır. Ölçek puanları için yapılan normallik testi sonuçlarına göre ölçekler normal dağılım gösterdiğinden, analizlerde parametrik (Pearson korelasyon, T-testi, Anova) istatistikî yöntemler kullanılmıştır.

4.2. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizi SPSS 21 programı ile yapılmış ve %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır. Çalışmada uygun test seçimi normallik testi sonucuna göre belirlenmiştir. Normallik testleri sonucunda ölçek ifadelerinin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerleri normal dağılım gösterdiğinden, veriler parametrik (Pearson korelasyon, Anova Testi, T-Testi) testlerle analiz edilmiştir.

4.2.1. Araştırmaya Katılanların Demografik Bilgileri

Araştırmaya katılanların demografik bilgileri ile ilgili dağılımlar, Tablo 25’de gösterilmiştir.

Tablo 25. Demografik Bilgiler

		Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	2	2,5
	Erkek	78	97,5
	Toplam	80	100
Yaş	20 – 30 yaş	6	7,5
	31 – 40 yaş	21	26,3
	41 – 50 yaş	37	46,3
	51 yaş ve üstü	16	20,0
	Toplam	80	100
Eğitim Durumu	İlköğretim	3	3,8
	Lise	17	21,3
	Ön Lisans	7	8,8
	Lisans	38	47,5
	Lisansüstü	15	18,8
Toplam	80	100	
Kalkınma Kurulunda Bulunma Süresi	1 Yıl	20	25,0
	2 Yıl	24	30,0
	3 Yıl	14	17,5
	4 Yıl	22	27,5
Toplam	80	100	
Mensubu Olunan Kurum	Kamu Kurum ve Kuruluşu	32	40,0
	Özel Sektör	6	7,5
	Üniversite	7	8,8
	STK ve Meslek Kuruluşu	31	38,8
	Yerel Yönetimler	3	3,8
	Diğer	1	1,3
Toplam	80	100	
Bulunulan İl	Bitlis	12	15,0
	Hakkâri	20	25,0
	Muş	25	31,3
	Van	23	28,8
Toplam	80	100	

Tablo 25’e göre kadın katılımcı sayısının oldukça düşük olduğu görülmüştür. Buna gerekçe olarak; bölgede etkin pozisyonda bulunan kadın yönetici sayısının azlığı gösterilebilir. İllere göre demografik bilgilere bakıldığında Bitlis ilinden katılımcı sayısı düşük düzeydedir. Bunun en önemli sebebi Bitlis ilindeki katılımcılara ulaşılamaması ve katılımcıların gönderilen e-postalara cevap vermemeleridir. Ayrıca mensubu olunan kurum bağlamında yerel yönetimlerin sayılarının az olduğu görülmektedir. Yaş dağılımında 20-30 yaş arası katılımcıların az olmasının sebebi ise, bölgede genç yöneticilerin çok fazla olmaması olarak açıklanabilir.

4.2.2. Ölçeklerin Faktör ve Güvenilirlik Analizleri

Kurumsal itibar algısının alt boyutlarını ölçmeye yönelik yapılan faktör analizi değerleri; KMO=0,873; Bartlett's X²=1772,206; p<0,05 şeklinde bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda belirlenen faktör yükleri Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26. Ölçeklerin Faktör Yükleri

	Faktör Yüğü		
	Kalkınma Ajansları ve DAKA	İdari İşleyiş ve Faaliyetler	Proje Değerlendirme
KA6	,798		
KA3	,787		
KA2	,782		
KA5	,748		
KA7	,722		
KA1	,713		
KA4	,639		
IDF12		,868	
IDF7		,836	
IDF13		,800	
IDF4		,788	
IDF5		,787	
IDF9		,778	
IDF10		,709	
IDF6		,699	
IDF1		,676	
IDF11		,575	
IDF3		,548	
IDF2		,426	
IDF8	,312	,420	
P4			,855
P8			,818
P1			,809
P2			,771
P5			,556
P3			,532
P6			,414
P7	,311		,401

Faktör analizinde bazı ifadelerde iki faktöre yüklendiği gözlemlenmiştir. Fakat faktör yükündeki yüksek değerin doğru ölçekte olduğu görüldüğünden ifadelerin ölçekleri değiştirilmeden verilerin analizine geçilmiştir.

Verilerin analizine başlanmadan önce güvenilirlik analizi yapılmıştır. Güvenilirlik analizinin amacı verilerin rastlantısallığını ölçmektir. Ankete verilen cevaplar rastgele dağılım gösteriyorsa anket sonuçlarının güvenilir olduğuna karar verilir (Dinç ve Abdioğlu, 2009: 172). Güvenilirlik analizi seçilen örneğin güvenilirliğini, tesadüflüğünü ve tutarlılığını test etmekte kullanılır. Sonucun güvenilir olup olmadığına Cronbach's Alpha (α) değerine göre karar verilir. Cronbach's Alpha değerine göre ölçeğin güvenilirlik durumları aşağıdaki gibidir (Fidan ve Cinit, 2014: 75; Tavşancıl, 2010):

- $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise güvenilir değildir.
- $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise düşük güvenilirliktedir.
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise oldukça güvenilirdir.
- $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ ise yüksek derecede güvenilirdir.

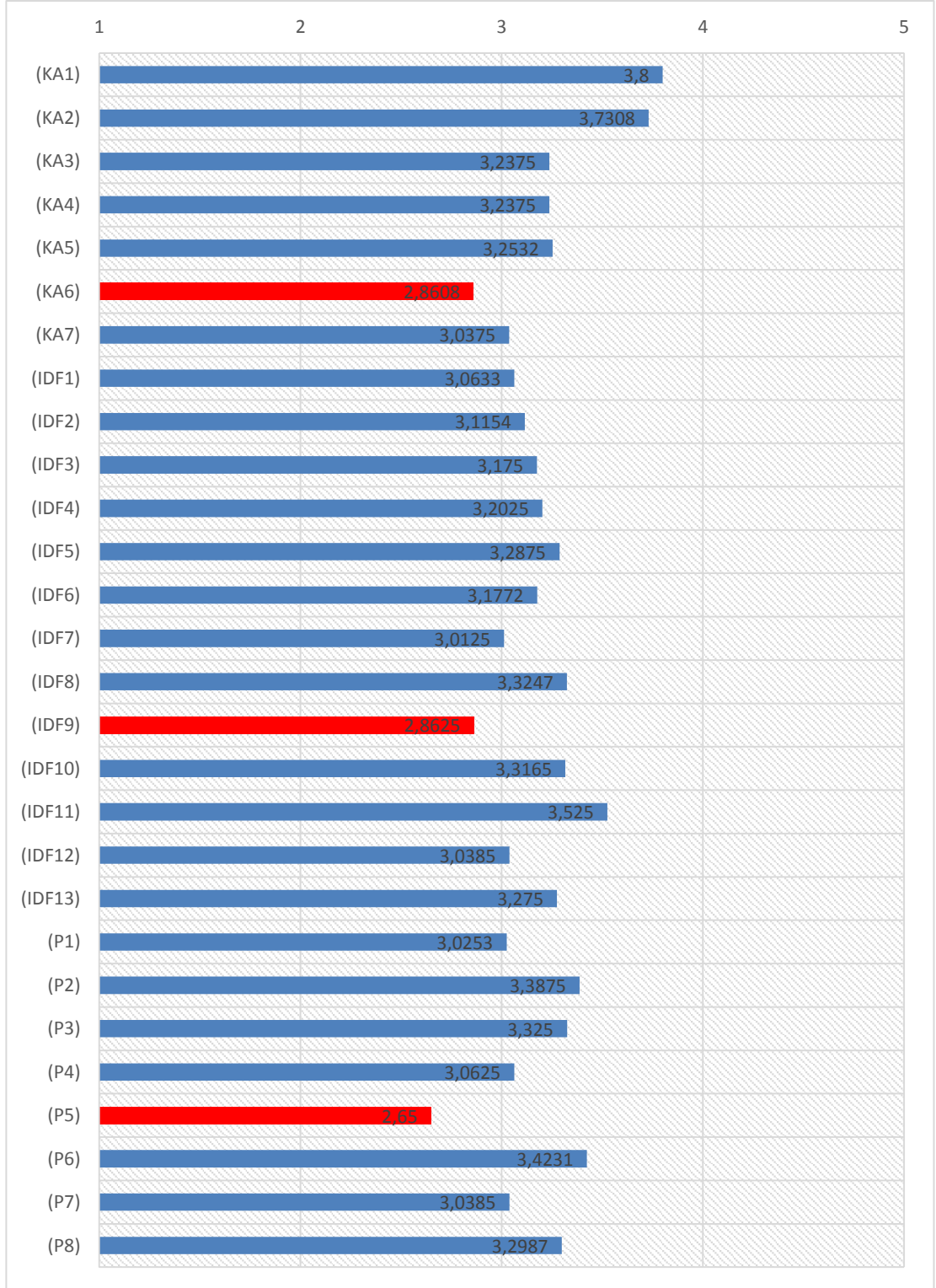
Güvenilirlik analizi sonuçları aşağıdaki Tablo' da gösterilmiştir.

Tablo 27. Güvenilirlik Analizi

Ölçek	Cronbach's Alpha	İfade Sayısı
Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeği	,862	7
DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği	,903	13
DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği	,741	8
TOPLAM	,942	28

Tablo 27'ye göre güvenilirlik katsayısı 28 ölçekten oluşan ölçeğin tümü için $\alpha = 0,942$ bulunmuştur. Bu sonuca göre ölçeğimizin yüksek derecede güvenilir olduğunu ifade edebiliriz.

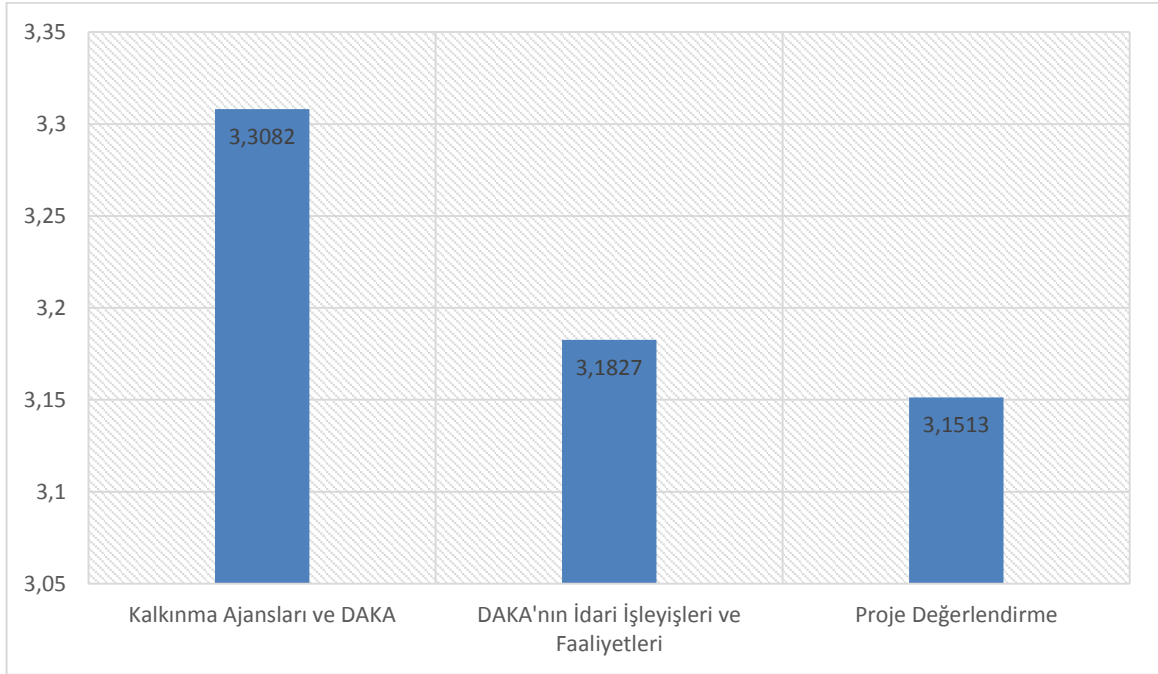
Grafik 14. İfadelere Verilen Cevaplara İlişkin Ortalamalar

Grafik 14’te katılımcılara yöneltilen 28 ifadeye verilen cevapların ortalamaları yer almaktadır. Tablo ’ya göre KA6, IDF9 ve P5 kodlu ifadeler diğer ifadelere verilen

cevapların ortalamasının altında kalmıştır. Bu ifadeler; (KA6) kodlu “Ajans paydaşların görüş ve önerilerini dikkate almaktadır” ifadesi ile (IDF9) kodlu “Ajans bizlerin görüş ve önerilerini dikkate almaktadır” ifadeleri katılımcılar tarafından ortalamanın altında değerlendirilmiştir. Buradan; ajansın paydaşları ve kalkınma kurulu üyeleri ile paylaşımcı ve katılımcı bir yönetim sergilemediği bulgulanmıştır. (P5) kodlu “Mali kaynaklar bölge için ihtiyaç duyulan projeleri desteklemek için yeterlidir” ifadesinin ortalamasının altında kalması, kaynakların bölgesel anlamda yeterli olmadığı şeklinde yorumlanabilir. (P7) kodlu “Proje destekleme konusunda, iller arasında ayırım yapılmaktadır” ifadesine verilen cevaplar ajansın iller arasında ayırım yaptığı yönünde yorumlanabilir. Bu ifadeye verilen cevaplar il bağlamında değerlendirildiğinde (Bkz. Tablo 34) Van ve Hakkâri illerindeki katılımcıların verdiği cevaplar incelendiğinde ajansın proje destekleme konusunda ayırım yapmadığı yönünde seçimde bulunmuşlardır. Fakat Bitlis ve Muş illerinde yer alan katılımcıların ise ajansın ayırım yaptığı yönünde seçimde buldukları gözlemlenmiştir.

Grafik 15. Ölçek Ortalamaları

Grafik 15'te ölçek bağlamında verilen cevapların ortalamaları yer almaktadır. Genel ortalamanın 3 (kısmen katılıyorum) seçeneğinin üzerinde çıkması, ajansın genel manada olumlu yönde değerlendirildiğini göstermektedir. Proje değerlendirme ölçeği 3.15 ortalama ile değerlendirilirken, Ajans değerlendirme ölçeğinin ortalaması ise 3.30

düzeylerinde gerçekleşmiştir. Buna göre katılımcıların Kalkınma Ajansları ve DAKA ölçeğiyle ilgili düşüncelerinin daha olumlu olduğu, Projeler Ölçeği bağlamında daha olumsuz bir yargıya sahip oldukları gözlemlenmiştir.

4.2.3. Karşılaştırma Analizleri

Araştırmaya katılanların ölçeklerle ilgili görüşlerinin, cinsiyet faktörüne göre karşılaştırma analizi Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA ile İlgili Algılarının Cinsiyete Göre Farklılığını İnceleyen T Testi

Kurumsallaşma Algısı Boyutları	Cinsiyet	Kişi Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	t	Anlamlılık (P)
Kalkınma ajansları ve DAKA	Kadın	3	3,6429	,30305	1,337	,323
	Erkek	77	3,2996	,86874		
DAKA’nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri	Kadın	3	3,6923	,10879	3,095	,006*
	Erkek	77	3,1697	,78970		
DAKA Tarafından Desteklenen Projeler	Kadın	3	3,4375	,08839	2,906	,025*
	Erkek	77	3,1440	,67133		

Tablo 28’e göre, kadınların “DAKA’nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği” ve “DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği”ne erkeklere göre daha olumlu yaklaştıkları görülmüştür. “Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeği”ne göre ise kadınlarla erkekler arasında istatistiki açıdan anlamlı bir sonuç olmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 29. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA ile İlgili Algılarının Yaş’a Göre Farklılığını İnceleyen Anova Testi

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P
Kalkınma ajansları ve DAKA	Gruplar Arası	2,823	3	,941	1,287	,285
	Gruplar İçi	55,575	76	,731		
	Toplam	58,398	79			
DAKA’nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri	Gruplar Arası	2,317	3	,772	1,269	,291
	Gruplar İçi	46,247	76	,609		
	Toplam	48,564	79			
DAKA Tarafından Desteklenen Projeler	Gruplar Arası	1,167	3	,389	,877	,457
	Gruplar İçi	33,711	76	,444		
	Toplam	34,878	79			

Tablo 29’a göre, “DAKA’nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği (IDF)”, “DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği (P)” ve “Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeği (KA)”ne göre yaş grupları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Tablo 30. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA ile İlgili Algılarının Eğitim Durumlarına Göre Farklılığını İnceleyen Anova Testi

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P
Kalkınma ajansları ve DAKA	Gruplar Arası	5,353	4	1,338	1,892	,121
	Gruplar İçi	53,045	75	,707		
	Toplam	58,398	79			
DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri	Gruplar Arası	5,387	4	1,347	2,339	,063
	Gruplar İçi	43,177	75	,576		
	Toplam	48,564	79			
DAKA Tarafından Desteklenen Projeler	Gruplar Arası	3,515	4	,879	2,101	,089
	Gruplar İçi	31,364	75	,418		
	Toplam	34,878	79			

Tablo 30'a göre, "DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği", "DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği" ve "Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeği"ne göre eğitim durumu bakımından istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Tablo 31. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA ile İlgili Algılarının Kalkınma Kurulunda Bulunma Sürelerine Göre Farklılığını İnceleyen Anova Testi

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P
Kalkınma ajansları ve DAKA	Gruplar Arası	3,179	3	1,060	1,458	,233
	Gruplar İçi	55,219	76	,727		
	Toplam	58,398	79			
DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri	Gruplar Arası	2,543	3	,848	1,400	,249
	Gruplar İçi	46,021	76	,606		
	Toplam	48,564	79			
DAKA Tarafından Desteklenen Projeler	Gruplar Arası	2,032	3	,677	1,567	,204
	Gruplar İçi	32,846	76	,432		
	Toplam	34,878	79			

Tablo 31'e göre, "DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği", "DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği" ve "Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeği"ne göre kalkınma kurulunda bulunma süresi bakımından istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Tablo 32. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA ile İlgili Algılarının Mensubu Olunan Kuruma Göre Farklılığını İnceleyen Anova Testi

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P
Kalkınma ajansları ve DAKA	Gruplar Arası	4,745	5	,949	1,309	,270
	Gruplar İçi	53,653	74	,725		
	Toplam	58,398	79			
DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri	Gruplar Arası	4,475	5	,895	1,502	,200
	Gruplar İçi	44,089	74	,596		
	Toplam	48,564	79			
DAKA Tarafından Desteklenen Projeler	Gruplar Arası	3,433	5	,687	1,616	,166
	Gruplar İçi	31,445	74	,425		
	Toplam	34,878	79			

Tablo 32'ye göre, “DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği”, “DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği” ve “Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeği”ne göre kalkınma kurulu üyelerinin mensubu oldukları kurum veya kuruluş bakımından istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Tablo 33. Kalkınma Kurulu Üyelerinin DAKA'yla İlgili Algılarının Bulunulan İle Göre Farklılığını İnceleyen Anova Testi

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P
Kalkınma ajansları ve DAKA	Gruplar Arası	11,208	3	3,736	6,017	,001*
	Gruplar İçi	47,190	76	,621		
	Toplam	58,398	79			
DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri	Gruplar Arası	10,642	3	3,547	7,109	,000*
	Gruplar İçi	37,922	76	,499		
	Toplam	48,564	79			
DAKA Tarafından Desteklenen Projeler	Gruplar Arası	4,776	3	1,592	4,019	,010*
	Gruplar İçi	30,103	76	,396		
	Toplam	34,878	79			

Tablo 33'e göre, “DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri Ölçeği”, “DAKA Tarafından Desteklenen Projeler Ölçeği” ve “Kalkınma ajansları ve DAKA Ölçeği”ne göre iller arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre, Muş, Bitlis, Van ve Hakkâri illerindeki kalkınma kurulu üyelerinin her üç ölçeğe göre farklı düşündükleri bulgulanmıştır. Bunun sebebi; Ajans merkezinin illere göre ulaşımının kolaylığı, iller bazında desteklenen projelerin farklılığı, Kalkınma Kurulundan bulunan üyelerin temsil ettikleri illerin kalkınmışlık seviyesi de etkili olabilir. Bunun yanında bölge illerinde yer alan Yatırım Destek Ofislerinin etkinliğinin de etkili olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 34. İllere Göre İfadelere Verilen Cevapların Anlamlılık Durumunu Gösteren Anova Testi

	İller	Ortalama	N	F	Sig.
(KA1)	Van	4,17	23	1,620	,192
	Muş	3,68	25		
	Bitlis	3,50	12		
	Hakkâri	3,70	20		
	Toplam		80		
(KA2)	Van	4	23	2,059	,113
	Muş	3,45	25		
	Bitlis	4,16	12		
	Hakkâri	3,50	20		
	Toplam		80		
(KA3)	Van	3,78	23	3,378	,023*
	Muş	3,16	25		
	Bitlis	3,25	12		
	Hakkâri	2,70	20		
	Toplam		80		
(KA4)	Van	3,69	23	2,171	,098
	Muş	2,96	25		
	Bitlis	3,25	12		
	Hakkâri	3,05	20		
	Toplam		80		
(KA5)	Van	3,91	23	5,413	,002*
	Muş	3,04	25		
	Bitlis	3,58	12		
	Hakkâri	2,56	20		
	Toplam		80		
(KA6)	Van	3,29	23	7,165	,000*
	Muş	2,84	25		
	Bitlis	3,50	12		
	Hakkâri	2	20		
	Toplam		80		
(KA7)	Van	3,43	23	6,928	,000*
	Muş	2,88	25		
	Bitlis	4	12		
	Hakkâri	2,20	20		
	Toplam		80		
(IDF1)	Van	3,22	23	8,245	,000*
	Muş	3,04	25		
	Bitlis	4	12		
	Hakkâri	2,35	20		
	Toplam		80		
(IDF2)	Van	3,43	23	1,715	,171
	Muş	3,16	25		
	Bitlis	3,17	12		
	Hakkâri	2,65	20		
	Toplam		80		
(IDF3)	Van	3,43	23	1,093	,357
	Muş	3,24	25		
	Bitlis	3	12		
	Hakkâri	2,90	20		
	Toplam		80		
(IDF4)	Van	3,69	23	2,375	,077
	Muş	3,16	25		
	Bitlis	3,25	12		
	Hakkâri	2,66	20		
	Toplam		80		
(IDF5)	Van	3,69	23	1,441	,238
	Muş	3,00	25		

	Bitlis	3,41	12		
	Hakkâri	3,10	20		
	Toplam		80		
(IDF6)	Van	3,86	23	4,902	,004*
	Muş	2,84	25		
	Bitlis	3,25	12		
	Hakkâri	2,75	20		
	Toplam		80		
(IDF7)	Van	3,47	23	4,025	,010*
	Muş	3,12	25		
	Bitlis	3,08	12		
	Hakkâri	2,30	20		
	Toplam		80		
(IDF8)	Van	3,49	23	7,316	,000*
	Muş	3,50	25		
	Bitlis	3,91	12		
	Hakkâri	2,55	20		
	Toplam		80		
(IDF9)	Van	3,21	23	6,772	,000*
	Muş	2,88	25		
	Bitlis	3,50	12		
	Hakkâri	2,05	20		
	Toplam		80		
(IDF10)	Van	3,65	23	4,558	,005*
	Muş	3,48	25		
	Bitlis	3,75	12		
	Hakkâri	2,46	20		
	Toplam		80		
(IDF11)	Van	3,82	23	1,307	,278
	Muş	3,28	25		
	Bitlis	3,75	12		
	Hakkâri	3,35	20		
	Toplam		80		
(IDF12)	Van	3,56	23	9,487	,000*
	Muş	3,12	25		
	Bitlis	3,50	12		
	Hakkâri	2,05	20		
	Toplam		80		
(IDF13)	Van	3,73	23	3,423	,021*
	Muş	3,04	25		
	Bitlis	3,50	12		
	Hakkâri	2,90	20		
	Toplam		80		
(P1)	Van	3,52	23	2,919	,039*
	Muş	2,96	25		
	Bitlis	3,08	12		
	Hakkâri	2,50	20		
	Toplam		80		
(P2)	Van	4	23	4,650	,005*
	Muş	3,28	25		
	Bitlis	3,33	12		
	Hakkâri	2,85	20		
	Toplam		80		
(P3)	Van	3,47	23	,551	,649
	Muş	3,40	25		
	Bitlis	3,08	12		
	Hakkâri	3,20	20		
	Toplam		80		
(P4)	Van	3,60	23	2,920	,039*
	Muş	2,92	25		
	Bitlis	3	12		

	Hakkâri	2,65	20		
	Toplam		80		
(P5)	Van	2,91	23	3,592	,017*
	Muş	2,96	25		
	Bitlis	1,91	12		
	Hakkâri	2,40	20		
	Toplam		80		
(P6)	Van	3,93	23	4,348	,007*
	Muş	2,93	25		
	Bitlis	3,91	12		
	Hakkâri	3,15	20		
	Toplam		80		
(P7)	Van	2,65	23	2,333	,081
	Muş	3,16	25		
	Bitlis	3,83	12		
	Hakkâri	2,85	20		
	Toplam		80		
(P8)	Van	3,69	23	2,323	,082
	Muş	3,18	25		
	Bitlis	3,41	12		
	Hakkâri	2,91	20		
	Toplam		80		

Tablo 34'e göre, KA1, KA2, KA4, IDF2, IDF3, IDF4, IDF5, IDF11, P3, P7, P8 ifadelerine göre iller arasında istatistiki açıdan herhangi bir anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Bunun yanı sıra;

KA3 açısından illere göre bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Buna göre, KA3 ifadesine Hakkâri ilindeki kurul üyeleri en az katılırken Van ilindeki kurul üyelerinin en çok katıldıkları görülmüştür.

IDF6 açısından illere göre bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Buna göre IDF6 ifadesine Van ilindeki kurul üyeleri en çok katılırken Hakkâri ilindeki kurul üyelerinin en az katıldığı görülmüştür. IDF7 açısından illere göre bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Buna göre IDF7 ifadesine Van ilindeki kurul üyeleri en çok katılırken Hakkâri ilindeki kurul üyelerinin en az katıldığı görülmüştür. IDF8 açısından illere göre bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Buna göre IDF8 ifadesine Bitlis ilindeki kurul üyeleri en çok katılırken Hakkâri ilindeki kurul üyelerinin en az katıldığı görülmüştür. IDF9 açısından illere göre bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Buna göre IDF9 ifadesine Bitlis ilindeki kurul üyeleri en çok katılırken Hakkâri ilindeki kurul üyelerinin en az katıldığı görülmüştür. IDF10 açısından illere göre bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Buna göre IDF10 ifadesine Bitlis ilindeki kurul üyeleri en çok katılırken Hakkâri ilindeki kurul üyelerinin en az katıldığı görülmüştür. IDF12 açısından illere göre bir farklılık olduğu

bulgulanmıştır. Buna göre IDF12 ifadesine Van ilindeki kurul üyeleri en çok katılırken Hakkâri ilindeki kurul üyelerinin en az katıldığı görülmüştür. IDF13 açısından illere göre bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Buna göre IDF13 ifadesine Van ilindeki kurul üyeleri en çok katılırken Hakkâri ilindeki kurul üyelerinin en az katıldığı görülmüştür.

P1 açısından illere göre bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Buna göre P1 ifadesine Van ilindeki kurul üyeleri en çok katılırken Hakkâri ilindeki kurul üyelerinin en az katıldığı görülmüştür. P2 açısından illere göre bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Buna göre P2 ifadesine Van ilindeki kurul üyeleri en çok katılırken Hakkâri ilindeki kurul üyelerinin en az katıldığı görülmüştür. P4 açısından illere göre bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Buna göre P4 ifadesine Van ilindeki kurul üyeleri en çok katılırken Hakkâri ilindeki kurul üyelerinin en az katıldığı görülmüştür. P5 açısından illere göre bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Buna göre P5 ifadesine Muş ilindeki kurul üyeleri en çok katılırken Bitlis ilindeki kurul üyelerinin en az katıldığı görülmüştür. P6 açısından illere göre bir farklılık olduğu bulgulanmıştır. Buna göre IDF7 ifadesine Van ilindeki kurul üyeleri en çok katılırken Muş ilindeki kurul üyelerinin en az katıldığı görülmüştür.

4.2.4. Ölçeklere Göre İlişki Analizi

Bu bölümde araştırmanın ölçeklerine göre ilişki analizine yer verilecektir. Bu bağlamda Tablo 35’de ölçek puanlarının betimsel istatistiklerine yer verilmiştir.

Tablo 35. Ölçeklerin Birbirleriyle İlişisini Gösteren Korelasyon Analizi

		KA	IDF	P
Kalkınma ajansları ve DAKA	<i>r</i>	1,000	,809**	,693**
	<i>p</i>		,000	,000
	<i>n</i>		80	80
DAKA'nın İdari Yapısı, İşleyişi ve Faaliyetleri	<i>r</i>		1,000	,800**
	<i>p</i>			,000
	<i>n</i>			80
DAKA Tarafından Desteklenen Projeler	<i>r</i>			1,000
	<i>p</i>			
	<i>n</i>			

Kalkınma ajansları ölçeğinin, İdari işleyiş ve faaliyetler ölçeği ile ($r=,809$; $p=0,00$); Projeler ölçeği ile ($r=,693$; $p=0,00$) pozitif yönlü yüksek düzeyde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İdari işleyiş ve faaliyetler ölçeğinin, projeler ölçeği ile ($r=,800$; $p=0,00$)

pozitif yönlü yüksek düzeyde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre; tüm ölçeklerin birbirleriyle yüksek düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Bunun yanında Kalkınma Ajansları ile Daka'nın idari yapısı arasında daha yüksek bir ilişki olduğu, aynı şekilde DAKA'nın idari yapısı ile projeler arasında da daha yüksek bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre, her üç değişkeninde DAKA'nın işleyişi açısından önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani gerek faaliyetler gerek projeler gerekse de genel durumla ilgili görüşler birbirlerini çok ciddi bir şekilde etkilemektedir.

Tablo 36. Hipotez Testi Sonuçları

Hipotezler	Kabul Durumu
H1: Kalkınma Ajanslarının genel durumu ile idari yapısı, işleyişi ve desteklenen projeler arasında ilişki vardır.	Kabul Edilmiştir
H2: Demografik bilgiler ile <i>Ajans Değerlendirme Ölçeği</i> arasında ilişki vardır.	Kısmen Kabul Edilmiştir
H3: Demografik bilgiler ile <i>Hizmet ve Faaliyet Değerlendirme Ölçeği</i> arasında ilişki vardır.	Kısmen Kabul Edilmiştir
H4: Demografik bilgiler ile <i>Proje Değerlendirme Ölçeği</i> arasında ilişki vardır.	Kısmen Kabul Edilmiştir
H5: Bulunulan il değişkeni ile anket ölçekleri arasında ilişki vardır.	Kısmen Kabul Edilmiştir

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada bölgesel kalkınmanın yeni aktörleri olan kalkınma ajansları incelenmiştir. Dünyada ve Türkiye’de kalkınma ajanslarının ortaya çıkışı ve gelişimi üzerinde durulmuştur. Ayrıca DAKA kalkınma kurulu üyelerine ajansın idari işleyişi, kurumsal yapısı ve projeler ile ilgili bir anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile beraber bölgesel kalkınma ile ilgili sorunların tespiti ve çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Ajanslar kuruldukları günden bu yana bölgede yer alan gerçek ve tüzel kişilere mali ve teknik destek vermeye başlamışlardır. Desteklenen projelerin birçoğu tamamlanmış, geri kalanları ise tamamlanmak üzeredirler. Bu projeler ile beraber; üretim artmış, iş birliği sağlanmış, yeni istihdam olanakları artmış, bölgede yer alan işletmelerin gerek bölge içi gerekse ülke geneli rekabet güçleri artmıştır. Teknik destek ile teknolojiden faydalanan ve teknik bilgi ve becerilerini harekete geçiren işletme ve kurumlar prestij kazanmış ve tanınırlıkları artmıştır. Eş finansman desteğinin en önemli getirisi ise tasarruflar noktasında olmuştur. Böylece tasarrufların bölge içi yatırımlarda kullanılması sağlanmıştır.

Kalkınma ajanslarının etkin çalışabilmelerinin en önemli gerekçesi, buldukları bölgelerde yer alan aktörlere ve diğer kesimlere kendilerini kabul ettirmeleridir. Bunun için apolitik bir yapıda, stratejik planlar çerçevesinde hareket etmeleri gerekmektedir.

Bölgelerarası dengesizliklerin batıdan doğuya gittikçe arttığı bilinmektedir. Bu bağlamda sosyo- ekonomik göstergeler bakımından son sırada yer alan TRB2 bölgesi için farklı ve etkili planlar hazırlanmalıdır. Bu planlar ile sadece ekonomik değil, dengeli, katılımcı, rekabetçi bir kalkınma anlayışı benimsenmelidir.

Kalkınma kurulu üyelerinin bölgesel aktörlerden oluşması, katılımcı bir anlayışı beraberinde getirmiş ve yönetim kavramının bir adımı olmuştur. Böylece bölgesel sorunların tespiti ve çözümü bölge içi aktörlere bırakılmıştır. Fakat kalkınma kurulları kalkınma ajansların karar yetkisi olmayan sadece tavsiyelerde bulunan bir birimi olduğundan, oldukça fazla sayılabilecek üyeye sahip olmasından dolayı etkin olmayan bir yapı gibi görülmektedir. Bu bağlamda kurulun etkin çalışması için yeni bir görev tanımı yapılmalı ve kurul üyelerinin toplantılara yüksek seviyede katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Toplantılardan çıkan kararların uygulanması noktasında birtakım adımların atılması gerekmektedir. Kalkınma kurulu, ajansın işleyişi ve etkinliği

açısından bir önem arz etmiyorsa kalkınma kurulunun kaldırılmasının daha etkili olacağı düşünülmektedir.

Yapılan anket çalışması göstermiştir ki, kalkınma kurulu üyesi olan bölgesel aktörlerin kurulun görevleri, işleyişi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarıdır. Bunun en önemli sebebi bölgesel aktörlerin ajans merkezi tarafından yeterli düzeyde bilgilendirilmediği veya kurul üyelerinin durumu sahiplenmemeleridir. Ayrıca “Ajans paydaşların görüş ve önerilerini dikkate almaktadır” ifadesi ile “Ajans bizlerin görüş ve önerilerini dikkate almaktadır” ifadelerinin ortalamasının altında puan alması ajansın özellikle paylaşım ve katılım konusunda etkin olmadığını göstermektedir. Bu konuda daha fazla etkileşim sağlaması ve tüm aktörleri sürece dâhil etmesi bölgesel kalkınma açısından önemli olabilecektir. Diğer bir ifadede ise katılımcılara yöneltilen “Mali kaynaklar bölge için ihtiyaç duyulan projeleri desteklemek için yeterlidir” ifadesi de ortalamasının altında kalmıştır. Daha fazla ve etkin kullanılacak mali kaynaklar ajansı proje destekleme konusunda daha aktif hale getirebilecektir.

Bitlis ve Muş illerinde yer alan katılımcıların kendilerine yöneltilen “Proje destekleme konusunda, iller arasında ayırım yapılmaktadır” ifadesine ortalamasının üzerinde cevap vermişlerdir. Bu illerin durumuna yönelik yeni planlar ile ve bu illere özel projelerin geliştirilmesi ile bu algının değişmesi sağlanabilecektir. Bu doğrultuda ajansların denetim mekanizması geliştirilmelidir. Ayrıca ajansların destekledikleri projelerin denetimi etkin bir şekilde yapılmalıdır. Böylelikle projelerin etkinliği aratabilecektir.

Tabandan tavana katılım konusunda bölgesel aktörlerden daha fazla yararlanılmalıdır. Sadece kalkınma kurulu üyeleri ile değil kurulda yer almayan aktörlerinde (ilçe belediyeleri vb.) görüşlerinin alınması ve sürece dâhil edilmesi, bölgesel kalkınma dinamiklerinin harekete geçirilmesi bağlamında etkili olabilecektir. Tabanı temsil kabiliyeti olan kişilerin kurulda olmaması çıkacak olan kararların etkinliğini ve uygulanmasını zorlaştıracaktır.

Ajans bilgi ve belgeleri şeffaf bir şekilde tüm paydaşların ulaşabileceği şekilde paylaşmalıdır. Böylece kuruma olan güven artacaktır. Bu konuda DAKA web sayfası sürekli güncel, sade ve anlaşılır olmalıdır. Proje sunma konusunda illerde bulunan kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, belediyeler ve diğer yerel aktörlerin aktif hale

getirilmesi gerekmektedir. Özellikle diğler illere göre az proje desteği alan illerin projelerinin DAKA uzmanları tarafından sunulması da bir çözüml olabilecektir. Yatırım destek ofislerinin buldukları illere hâkim olmaları proje hazırlama konusunda uzman kadrolarına sahip olmaları, etkili projelerin sayısını artıracaktır. Bu sayede iller arası gelişmişlik farklılıklarının azaltılması gerçekleşebilecek ve yıllar itibari ile bu gelişmişlik farklarını azaltması beklenmektedir.

Yurtdışı fonların bölgeye çekilmesi için, özellikle yabancı dil konusunda proje sahiplerine destek sağlanmalı ve bu fonlar konusunda tüm aktörler bilgilendirilmelidir. İl bazında yöresel ürünlerin tanıtımının etkin yapılması gerekmektedir. Böylelikle yerel ürünlere ilişkin farkındalığın ortaya çıkması ve sanayide kullanılması il ekonomisine katkıda bulanması düşünülmektedir.

Ajans sadece gelirleri yöneten ve bunları dağıtan bir kurum olmaktan ziyade, gerektiğinde bölge için proje üreten bir yapı halini almalıdır. Bununla birlikte illerde yatırım yapılabilir alanları ortaya çıkarmak ve bunlara ilişkin projeler üretmek, ajansın temel görevleri arasında yer almalıdır. Ajans, kaynakların katma değeri düşük ürünlerin yanında katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirilmesini, üretim ve istihdam artışının sağlanmasını ve ülkenin rekabet gücünü artıracak büyük ölçekli stratejik yatırımların özendirilmesini sağlamalıdır. Böylece güçlü ajanslar olarak bölgeye hizmet edeceklerdir. Ekonomik kalkınmanın yanında, sosyal sorunların tespit edilip çözülmesi noktasında da ajanslara büyük görevler düşmektedir. Bu bağlamda ajanslar belirleyecekleri sosyal politikalar ile bölgenin kalkınmasına destek vereceklerdir.

Son olarak SODES, TKDK ve KOSGEB gibi kurumların ajans çatısı altında birleştirilmesi, destekler konusunda daha güçlü bir yapının oluşmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın aynı zamanda ileride yapılacak çalışmalara da yol gösterici olması beklenmektedir. İleride yapılacak çalışmalar, Kalkınma ajanslarının etkinliğinin artırılmasına katkı sağlayabilecektir. Araştırma DAKA özelinde yapıldığı için diğler ajanslara uygulanması konunun gelişimine katkı sağlayacaktır. Tüm ajansların karşılaştırılabilmesi için farklı bölgelerde yer alan ajansların, kalkınma kurulu üyelerinin görüşlerinin incelenmesi hem konuya hem de ajanslara katkı sağlaması düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgül, B., Uzay, N., Özsoy, O., Dağlı, A. (2010), Kalkınma Ajanslarına Genel Bir Bakış. Akgül B. ve N. Uzay (ed.) *Yerel Aktörlerin Gölgesinde Kalkınma Ajansları: Yeni Bir Model Önerisi "Kalkınma AŞ. Modeli"*. 959-989. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Akın, N. (2006). "Bölgesel Kalkınma Araçları İle Kalkınma Ajanslarının Uyum, İş birliği ve Koordinasyonu". *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*. 7-8 Eylül, ODTÜ Mimarlık Amfisi.
- Akpınar, R. (2004). "Bölgesel Gelişme Dinamikleri ve Kurumsal Yansımaları: Kalkınma Ajansları Deneyimi". *Planlama Uzmanlığı Tezi*, Ankara.
- Aldur, M. S. (2014). "Küresel ve Yerel Arasında Kalkınma Ajansları, "Mevlâna Kalkınma Ajansı Örneği". *Elektronik Sosyal Bilgiler Dergisi*, cilt 1, sayı 1, <http://esosbil.aksaray.edu.tr>. (Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2015)
- Arslan, K. (2005). "Bölgesel Farklılıkların Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama Ve Bölgesel Kalkınma Ajansları". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Yıl 4, Sayı 7, Bahar 2005/1, 275-294.
- Aslan, A. (2015). "Proje temelli kalkınmaya eleştirel yaklaşım: Muş İli örneği, Ankara Üniversitesi". (Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara.
- Atak, A. (2011). *Bölgesel Kalkınma ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Galatasaray Üniversitesi SBE.
- Avaner, T. (2005). BKA Siyasal Rejim Sorunu Yaratır mı?. *Bölgesel Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?*. Menaf Turan (drl.). Ankara: Paragraf Yayınevi.
- Bayramoğlu, S. (2005). Türkiye'de Bölgesel Politikaların Gelişimi. *Bölgesel Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?*. Menaf Turan (drl.). Ankara: Paragraf Yayınevi.
- Berber, M. ve E. Çelepçi (2005). "Türk Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yeni Arayışlar: Kalkınma Ajansları ve Türkiye'de Uygulanabilirliği". *Doğu Karadeniz Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*. 13-14 Ekim, 149-150.
- Bozkurt, Ö., T. Ergun ve S. Sezen (2008). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, Bölge. Ankara: TODAİE.

- Can, E. (2011). *Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü İzmir Kalkınma Ajansı Örneği*. İzmir: Altın Nokta Yayınevi.
- Cohen, L., Lawrence M. ve K. Morrison, (2005). *Research Methods in Education*. 5. Basım, New York: Routledge Falmer.
- Çamur, K. C. ve Ö. Gümüş (2005). İstatistiki Bölge Birimleri (NUTS Sistemi). *Bölgesel Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?* Menaf Turan (drl.). Ankara: Paragraf Yayınevi.
- Çelik, Y. (2006). “Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Sağlık”. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*. Cilt 9, Sayı 1, Ankara.
- Çimen, A. (2012). “Avrupa Birliği (AB) Bölgesel Kalkınma Politikalarının Avrupalılaşması”. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 12, 20. Yıl Özel Sayı 12, 47-79.
- Devlet Denetleme Kurulu (DDK), (2014). Araştırma ve İnceleme Raporu-Türkiye'nin Kalkınma Ajansları Uygulamasının Değerlendirilmesi. Sayı: 2014/3
- Demirci, A. G. (2005). Farklı Ülkelerde Bölgesel Kalkınma Ajansları. *Bölgesel Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir?* Menaf Turan (drl.). Ankara: Paragraf Yayınevi.
- De Kruijf H.A. ve D.P. Van Vuuren (1998). “Following Sustainable Development İn Relation To The North-South Dialogue: Ecosystem Health And Sustainability Indicators”. *Ecotoxicology and Environmental Safety*. 40, 4-14.
- Deviren, V. N. ve O. Yıldız (2014). “Bölgesel Kalkınma Teorileri Ve Yeni Bölgeselcilik Yaklaşımının Türkiye'deki Bölgesel Kalkınma Politikalarına Etkileri”. *Akademik Bakış Dergisi*. Sayı 44. <http://www.akademikbakis.org> (Erişim Tarihi: 10/12/15).
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), (2000). 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, *Bölgesel Kalkınma Özel İhtisas Raporu*. DPT: 2502 – ÖİK: 523. Ankara.
- Dinç, E. ve H. Abdioğlu, (2009). İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı Ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB-100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt 12, Sayı 21, 157-184.
- Dinler, Z. (2014). *Bölgesel İktisat*. Bursa: Ekin Yayınevi.

- Dura, Y. C. (2007). “Dünya Uygulamaları Bağlamında Kalkınma Ajanslarının Yapısal Analizi”. *Türk İdare Dergisi*. Haziran.
- Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (DÇKK) (1991), *Ortak Geleceğimiz*. B. Çorakçı (çev.) 3. baskı, TÇSV Yayını, Ankara.
- Eraydın, A. (2004). “Bölgesel Kalkınma Kavram, Kuram ve Politikalarında Yaşanan Değişimler”. *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, Cilt No1, DPT Yayını, Ankara.
- Ergun, T. (1993). “Bölgelerarası Dengesizliklerin Giderilmesinde Bölgesel Örgütlenmelerin Önemi: “Tennessee Valley Authority”. *Amme İdaresi Dergisi*. Cilt 26, Sayı 1.
- Eurada (1999), “Creation, Development and Management of RDAs, Does it have to be so difficult?”, February, Bruxelles.
- <http://www.eurada.org/files/RDA/Creation%20development%20and%20management%20o%20RDA.pdf> (Erişim Tarihi: 28/11/15)
- Fidan, M. E. ve H. Cinit (2014). Muhasebe Meslek Mensuplarının eğitim düzeyleri ile muhasebe standartlarına yönelik algıları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma: Marmara bölgesi örneği, *KMÜ Sosyal ve ekonomik araştırmalar dergisi*, 16(26), 72-85.
- Güler, B.A (2005), Çerçeve Sunuşu, “Kamu Yönetimi Reformu, Çevre ve Bölge Kalkınma Ajansları Yasa Tasarısı Sempozyumu”, 4 Mart, Ankara.
- Gündüz, A. Y. (2006). *Bölgesel Kalkınma Politikası*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Harris, J.M. (2000). *Basic Principles of Sustainable Development*. Emine Özmete (çev.) Global Development and Environment Institute Working. Tufts University. Paper:00-04, USA.
- Hasanoğlu, M. ve Z. Aliyev (2006). “Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları”. *Sayıştay Dergisi*. Sayı 60, 81-103.
- Kalkınma Ajansları 2010 Yılı Faaliyet Raporu (2011). Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü Ankara.

- Kalkınma Ajansları 2012 Yılı Genel Faaliyet Raporu (2013). Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği (KAPFDY), (2008). Başbakanlık (DPT). Resmî Gazete, Sayı: 27048
- Karakoç, R. (2012). “Ulusal Kalkınmanın yerel aktörleri: Bölgesel kalkınma ajansları”. *Yerel Politikalar dergisi*. Yıl 1, Sayı 1, Ocak-Nisan, 122-150.
- Kayasü, S. ve S. Yaşar (2006). “Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Bölgesel Kalkınma Politikaları: Yasal ve Kurumsal Dönüşümler”. *Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu*. 7-8 Eylül, ODTÜ Mimarlık Amfisi.
- Keleş, R. (1998). “Bölge Gerçeği ve Avrupa”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. Cilt 7, Sayı 2, 3-10.
- Keleş, R. (2011). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kilim, Y. (2005), Açılış Konuşması, “Kamu Yönetimi Reformu, Çevre ve Bölge Kalkınma Ajansları Yasa Tasarısı Sempozyumu”, 4 Mart, Ankara.
- Koçberber, S. (2006). “Kalkınma Ajansları Ve Sayıştay Denetimi”. *Sayıştay Dergisi*. Sayı 61, Nisan-Haziran, 37-55.
- McNeill, D. (2000). “The Concept of Sustainable Development”. *Global sustainable development in the twenty-first century*. Edinburg.
- OECD Mountford, D. (2009). “Organising for local development: the role of local development agencies. Summary Report”. 26-27 November, working document, CFE/LEED, www.oecd.org/dataoecd/54/41/44682618.pdf?contentId=446 (Erişim Tarihi: 10/11/15)
- Özel, M. (2003). “Avrupa Birliği’nde Bölge, Bölgeselleşme, Bölge Yönetimleri Kavramları Üzerine”. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*. Sayı: 58-1.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/458/5194.pdf>. (Erişim Tarihi: 10/09/15)
- Özen, P. (2005). “Bölge Kalkınma Ajansları”. *TEPAV Yayınları*. Ankara.
- Parlak, B. ve Ö. Hüseyin (2002). *Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Yerel Yönetimler*. İstanbul. Alfa Yayınları,

- Pıçak, M. (2007). "Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Kurulacak Bölgesel Kalkınma Ajansları Üzerine Bir Değerlendirme". *KMU İİBF Dergisi*. Aralık, 65-92.
- Poroy, H. (2004). "Bölgesel Gelişme Stratejileri Çerçevesinde Yeşilirmak Havza Gelişim Projesi". *Türkiye İktisat Kongresi*. İzmir.
- Price, C., ve P. Dube, (1997), "Sustainable development and health: concepts, principles and framework for action for European cities and towns". *European Sustainable Development and Health EUR/ICP/POLC060305a*. Series 1.
- Sevinç, H. (2011). "Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye'de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları". *ÇOMÜ Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. Aralık, 6: 2.
- Stimson, R. J., R. Stough, and Roberts, B. H. (2006). "Regional Economic Development: Analysis and Planning Strategy". *Springer Science & Business Media*. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=UwGY2VG4JDYC&oi=fnd&pg=PR6&dq=Regional+Economic+Development:+Analysis+and+Planning+Strategy&ots=v1Q2ZeDepm&sig=6EeD19iohZ1gd7P2fOx9J1zBXSk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false. Germany. (Erişim Tarihi: 10/12/15)
- SÜRKAL (Sürdürülebilir Kırsal ve Kentsel Kalkınma Derneği). (2002). STK Geliştirme Seminer Raporu. Ankara.
- Şen, Z. (2004). "Türkiye'nin Avrupa Birliği Adaylığı ve Katılım Öncesi Strateji Çerçevesinde Bölgesel Politika Alanında Uyum Durumunun Değerlendirilmesi". Ekonomik ve Mali Konular Daire Başkanlığı. Uzmanlık Tezi. Ankara.
- Tamer, A. (2008). "Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sitemindeki Yeri". Yayın No: DPT: 2757, Ocak, Ankara.
- Taşlıyan, M. ve H. Korkmaz (2014). "Bölgesel Sorunların Çözümü ve Kalkınmada Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Önemi: DOĞAKA, İKA ve ZEKA Örneği". *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı 10, 19-39
- Tavşancıl, E. (2010), Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi, 4. Baskı, *Nobel Akademi*. Ankara.

Tüylüoğlu, Ş. ve H. Çeştepe (2004). “Kalkınma Teorilerinin Temelleri ve Gelişimi”. *Kalkınma Ekonomisi: Seçme Konular*. Sami Taban ve Muhsin Kar (derl.). Bursa: Ekin Kitabevi.

Uzay, N. (2010). Kalkınma Ajanslarına Genel Bir Bakış. Akgül B. ve N. Uzay (ed.). *Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri: KALKINMA AJANSLARI*. (4-21). Bursa: Ekin Yayınevi.

Yamen, M. (2009). “Türkiye’de Bölgesel Kalkınma”.

<http://www.slideshare.net/bilimalim/trkiyede-blgesel-kalkinma> (Erişim Tarihi: 08/12/2015)

Yılmaz, B. (2011). Kalkınma Politikalarında Değişim: Bölgesel Kalkınma Ajansları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi SBE.

İnternet Kaynakları

World Commission on Environment and Development (WCED) (1987). <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> (Erişim Tarihi: 07/12/2015)

5449Sayılı “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun”.(R.G.08.02.200626074).<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin1.Asp?MevzuatKod=1.5.5449&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5449> (Erişim Tarihi: 07/08/2015) 641 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname,

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608M1-9.pdf> (Erişim Tarihi: 15/12/2015)

www.tepav.org.tr (Erişim: 10/05/2015)

www.daka.org.tr (Erişim: 06/10/2015)

www.tdk.gov.tr (Erişim: 02/05/2015)

Worldbank.org,http://info.worldbank.org/etools/docs/library/166856/UCMP/UCMP/7_1_eda.html (Erişim Tarihi:08/07/2015)

https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf (Erişim Tarihi: 26/11/2015)

<http://www.planlama.org/index.php/tuerkiyede-boelgesel-kalknma> (Erişim Tarihi: 13/10/2015)

http://www.yayed.org/uploads/yuklemeler/127_ek.gif (Erişim Tarihi: 29/12/2015)

http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/TanitimKitabi/Attachments/1/KB_tan%C4%B1t%C4%B1m_kitab%C4%B1.pdf (Erişim: 30/03/2016)

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2010 Faaliyet Raporu

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011 Faaliyet Raporu

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2012 Faaliyet Raporu

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013 Faaliyet Raporu

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2014 Faaliyet Raporu

Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2015 Çalışma Raporu

EKLER

Değerli Kalkınma Kurulu Üyesi,

Bu anket, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda yürütülen "Türkiye'de Kalkınma Ajansları: Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı Örneği" adlı yüksek lisans tezi kapsamında yapılmaktadır. Bu anketle genel olarak Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)'nın idari işleyişi, hizmet ve faaliyetleri ile proje değerlendirme süreçlerinin Kalkınma Kurulu üyeleri tarafından nasıl değerlendirildiğine dair bilgi edinilmesi amaçlanmaktadır. Vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır. Araştırmanın, amacına uygun bir şekilde sonuçlanması için soruların objektif ve tarafsız bir şekilde cevaplandırılması gerekmektedir. Hassasiyetiniz ve ilginiz için teşekkür ederiz.

Saygılarımızla.

Prof. Dr. Bayram COŞKUN- Araş. Gör. Vedat ALMALI

Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyet

Bayan ( )
Erkek ( )

2. Yaşınız

20-30 ( )
31-40 ( )
41-50 ( )
51 ve üzeri ( )

3. Eğitim Durumunuz

İlköğretim ( )
Lise ( )
Ön lisans ( )
Lisans ( )
Lisansüstü ( )

4. Kalkınma Kurulunda Bulunma Süreniz

1 yıl ( )
2 yıl ( )
3 yıl ( )
4 yıl ( )

5. Mensubu Olduğunuz Kurum

Kamu Kurum ve Kuruluşu ( )
Özel Sektör ( )
Üniversite ( )
STK ve Meslek Kuruluşu ( )
Yerel Yönetimler ( )
Diğer ( )

6. Bulduğunuz İl

Van ( ) Muş ( )
Bitlis ( ) Hakkâri ( )

AJANS DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ					
Kalkınma ajansları ve DAKA ile ilgili aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi lütfen belirtiniz.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
	1	2	3	4	5
1. Kalkınma ajanslarının kurulması yerel kalkınma açısından yararlı olmuştur	☐	☐	☐	☐	☐
2. DAKA'nın Kalkınma Kurulunda bulunmaktan memnunum	☐	☐	☐	☐	☐
3. DAKA bulunduğum ilin kalkınmasına önemli bir katkı yapmaktadır	☐	☐	☐	☐	☐
4. DAKA'nın iletişim kanalları (sosyal medya, web sitesi) yeterli ve günceldir	☐	☐	☐	☐	☐
5. DAKA bölge için olmazsa olmaz bir kurumdur	☐	☐	☐	☐	☐
6. Ajans paydaşların görüş ve önerilerini dikkate almaktadır	☐	☐	☐	☐	☐
7. Faaliyet raporları, kalkınma kurulu raporları ve yönetim kurulu raporları düzenli olarak yayımlanmaktadır	☐	☐	☐	☐	☐

HİZMET VE FAALİYET DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ					
DAKA'nın idari yapısı, işleyişi ve faaliyetleri ile ilgili, aşağıdaki ifadelere katılım düzeyinizi lütfen belirtiniz.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
	1	2	3	4	5
1. Kalkınma ajansı kurumsallaşmasını tamamlamıştır	☐	☐	☐	☐	☐
2. Ajansın fiziksel imkânları yeterli düzeydedir	☐	☐	☐	☐	☐
3. Kalkınma ajansının destekleri bölge ihtiyaçlarına uygundur	☐	☐	☐	☐	☐
4. Kalkınma ajansı faaliyetlerinde tarafsız ve adil yaklaşım sergiler	☐	☐	☐	☐	☐
5. Kalkınma ajansı faaliyetlerini şeffaflıkla yürütür	☐	☐	☐	☐	☐
6. Kalkınma ajansının gelir ve giderleri şeffaf bir şekilde açıklanmaktadır	☐	☐	☐	☐	☐
7. Ajans merkezi ile iller arasında etkin bir koordinasyon vardır	☐	☐	☐	☐	☐
8. Kalkınma Kurulu toplantılarına katılım yüksektir	☐	☐	☐	☐	☐

9. Ajans bizlerin görüş ve önerilerini dikkate almaktadır	☐	☐	☐	☐	☐
10. DAKA'nın Genel Sekreterine ve diğer personeline ulaşmak kolaydır	☐	☐	☐	☐	☐
11. Ajans çalışanları yeterli düzeyde mesleki bilgi ve uzmanlığa sahiptir	☐	☐	☐	☐	☐
12. DAKA Yönetim Kurulu etkin bir biçimde çalışmaktadır	☐	☐	☐	☐	☐
13. Genel olarak değerlendirildiğinde DAKA'nın iyi çalıştığı söylenebilir	☐	☐	☐	☐	☐

PROJE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ					
DAKA tarafından desteklenen projeler ve bu projelerin genel durumları ile ilgili katılım düzeyinizi lütfen belirtiniz.	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
	1	2	3	4	5
1. Desteklenecek projelerin değerlendirilmesi ve seçilmesi süreci adil ve tarafsız bir biçimde yapılmaktadır	☐	☐	☐	☐	☐
2. Proje duyuruları zamanında ve iyi bir biçimde yapılmaktadır	☐	☐	☐	☐	☐
3. Desteklenen projeler yerel ihtiyaçlar açısından uygundur	☐	☐	☐	☐	☐
4. Proje hazırlama konusunda ajans, ilgililere yeterli desteği sağlamaktadır	☐	☐	☐	☐	☐
5. Mali kaynaklar bölge için ihtiyaç duyulan projeleri desteklemek için yeterlidir	☐	☐	☐	☐	☐
6. Desteklenen projelerin denetimi etkin bir şekilde yapılmaktadır.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Proje destekleme konusunda, iller arasında ayırım yapılmaktadır	☐	☐	☐	☐	☐
8. Desteklenen projelerin başarılı olduğu kanaatindeyim	☐	☐	☐	☐	☐

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Vedat ALMALI
Doğum Yeri ve Tarihi	Van / 02.06.1986
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi	Muş Alparslan Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Yabancı Dil	İngilizce
Bilimsel Faaliyetler	<u>Bildiri / Uluslararası Hakemli</u> Almalı, V. (2013), <i>Yerel Özerklik Şartı ve Türkiye Uygulaması</i> , International Turgut Ozal Congress on Business, Economics and Political Science, Ankara. Altunç, Ö.F, Almalı, V. (2016), <i>Fakirlik Kısır Döngüsünün Kırılmasında Kalkınma Ajanslarının Rolü: DAKA örneği</i> , ÜNİDAP Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı, Muş.
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Araştırma Görevlisi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, İİBF, Muş Alparslan Üniversitesi
İletişim	
E-Posta Adresi	v.almali@alparslan.edu.tr
Tarih	05.10.2016